

Gheorghi Vladimov

Ruslan cel credincios

BIBLIOTECA POLIROM

Gheorghi Vladimov

Ruslan cel credincios

Povestea unui câine de pază

roman

Traducere din limba rusă
şi note de Adriana Nicoară şi Leonte Ivanov
Studiu introductiv de Leonte Ivanov

POLIROM
2018

Gheorghi Vladimov, *Vernâi Ruslan*

www.*polirom.ro*
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-7682-8
ISBN PDF: 978-973-46-7683-5
ISBN print: 978-973-46-7418-3

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: © Andrew Buckin/Dreamstime.com, Edoma/Shutterstock.com

Pînă să devină cunoscut prin textele sale beletristice, GHEORGHI VLADIMOV (1931-2003), jurist de profesie, a scris articole de critică literară şi de teatru şi a lucrat ca redactor la revista *Novîi mir*. După o primă nuvelă care l-a consacrat, *Marele zăcămînt*, Vladimov va scrie un roman, *Trei minute de tăcere*, şi, în paralel, va lucra la *Ruslan cel credincios*, despre care multă vreme cititorii vor crede că e semnat de Soljeniţîn. În 1983 este obligat să emigreze în Occident, unde scrie capodopera *Generalul şi armata sa* (1994), roman care urmează tradiţia epică tolstoiană. Spirit raţional, mare iubitor de dreptate şi adevăr, cu Tolstoi şi Cehov drept precursori, Vladimov cultivă o proză veridică, tăioasă, de o deosebită forţă, dar, în acelaşi timp, metaforică şi pătrunsă de lirism, mărci ale unui talent literar viguros.

A doua autoritate în stat

Până să devină cunoscut prin textele sale beletristice, Gheorghi Nikolaevici Vladimov (1931-1983), de profesie jurist, a scris articole de critică literară și de teatru și a lucrat ca redactor la secțiunea de proză a revistei *Novîi mir*, „citadelă a opoziției" intelectualității ruse din anii '50-'60 ai secolului trecut. Era perioada „dezghețului" și a destalinizării, porțile lagărelor se deschideau pe rând și un aer proaspăt, de libertate, încerca să alunge spectrul „terorii roșii" ce bântuise, vreme de trei decenii, în Rusia bolșevică, aruncând milioane de ruși în starea de iobăgie a unor vremi apuse. Ca întotdeauna în această țară, tonul schimbărilor și al liberalizării l-au dat scriitorii. După moartea lui Stalin, în *Novîi mir* apar câteva texte emblematice: romanul lui Vasili Grossman, *Pentru o cauză dreaptă*, articolul lui Vladimir Pomeranțev, „Despre sinceritate în literatură", un alt roman îndelung comentat, sub semnătura lui Vladimir Dudințev, *Nu doar cu pâine*, din pricina căruia Konstantin Simonov, redactorul-șef al revistei, a fost destituit[1], sau studiul lui Feodor Abramov, *Colhoznicii în literatura postsovietică*, în vreme ce, în redacție, se citesc texte inspirate din universul concentraționar[2] și se poartă discuții legate de tipul de erou al acelor ani și de modalitățile artistice de demascare a ororilor regimului bolșevic. Marea izbândă în lupta Intelectualului cu Puterea s-a petrecut în noiembrie 1962, când, în periodicul moscovit, s-a tipărit nuvela lui Soljenițîn, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*, text ce marchează începutul destructurării regimului totalitar. Faptul că o poveste despre realități asupra cărora se păstra tăcere, închise ochilor din afară, a apărut în Rusia, și nu în străinătate, a tăiat elanul socialiștilor europeni, care nu dădeau crezare zvonurilor legate de existența, în Rusia sovietică, a lagărelor de muncă forțată. În același timp, se lansa în literatură o temă fundamentală și extrem de prolifică, cea a universului concentraționar, grație căreia adevărul a răzbătut prin cortina instituită de propaganda bolșevică. Dintr-odată, Rusia care trimitea în lagăr s-a trezit, după cum

se exprima Anna Ahmatova, față în față cu Rusia care zăcuse în lagăre și închisori, iar deasupra ambelor plana întrebarea: „Cine-i de vină?“.

În astfel de circumstanțe tensionate și, în același timp, propice creației s-a format ca scriitor Gheorghi Vladimov. Fiecare dintre cărțile „adânc cumpănite“ pe care le-a lăsat posterității a reprezentat un eveniment, a aspirat la statutul de capodoperă. Nuvela care l-a consacrat a fost *Marele zăcământ*, izvorâtă din realitățile anilor 1950 de pe un șantier pentru exploatarea minereurilor din regiunea Kursk. Tipărit în 1961, textul a cunoscut, în doar patru ani, 27 de ediții și a fost tradus în 18 limbi. Un an mai târziu, Vladimov purcede la scrierea unui roman, *Trei minute de tăcere*, a cărui acțiune se petrece în mările Nordului și are la bază propria experiență de „matroz“ a autorului pe un vas de pescuit. Scris cu migală, într-o limbă presărată cu expresii tari, marinărești, romanul a fost găzduit de aceeași revistă *Novîi mir*, în trei numere succesive din 1969[3]. În paralel, autorul lucrează la romanul *Ruslan. Povestea unui câine de pază*[4], al cărui conținut crud și încărcat de semnificații n-o „recomanda“ publicării, mai cu seamă după „pensionarea“ forțată a lui Hrușciov, în 1964, și preluarea puterii de către „aripa dură“ a partidului. Plimbat fără succes pe la mai multe redacții, refăcut la sugestia lui Tvardovski, manuscrisul va circula în samizdat, fără menționarea numelui autorului[5], pentru ca, în cele din urmă, să fie tipărit în revista *Grani* din Republica Federală Germania (1975), iar după căderea regimului comunist, și în Rusia[6]. Ultimul text scris în țară de Vladimov va fi o povestire dedicată lui Heinrich Böll, „Nu acordați atenție, maestro“ (1982).

Anii emigrației

Al treilea val al emigrației ruse (1960-1980) a inclus, în genere, opozanți ai regimului comunist, persoane cărora li s-a retras cetățenia și au fost expulzate, militanți pentru drepturile omului, nevoiți să-și părăsească patria sub amenințarea închisorii, a lagărului și a morții. Înainte de aceasta, fuseseră anchetați, persecutați, li se interzisese dreptul de a publica, li se confiscaseră manuscrisele, astfel încât, la întrebarea lansată cu un secol în urmă de Cernîșevski, răspunsul lor a sunat categoric: „În Rusia nu mai e nimic de făcut“. În felul acesta, culturile mai multor țări din Europa și America s-au îmbogățit cu un

nou aflux de materie cenușie și cu noi talente provenite din spațiul sovietic: Soljenițîn, Dovlatov, Brodski, Voinovici, Viktor Nekrasov, Maksimov, Sineavski și mulți, mulți alții.

Ca disident, Vladimov s-a remarcat prin Scrisoarea deschisă către Uniunea Scriitorilor, în care solicita libertatea creației și dezbaterea în public a epistolei lui Soljenițîn împotriva cenzurii, prin realismul tragic, demascator al textelor sale, prin atitudinea critică la adresa invaziei sovietice din Afganistan și ca șef al filialei moscovite a organizației Amnesty International, interzisă în URSS. Ca urmare, va fi acuzat de „activitate dușmănoasă sistematică, ce defăimează înalta chemare a unui cetățean al URSS“, exclus din Uniunea Scriitorilor, supus anchetei și, sub amenințarea că va fi deferit justiției, nevoit să emigreze în Occident (1983)[7]. În Germania Federală, pe care o alege drept reședință, autorului i-au lipsit în special cititorii, întrucât în exilul rus nu și-a putut crea un auditoriu al său, cu reacții prompte și obiective la orice apariție editorială, cum era publicul din spațiul cultural de proveniență. De acolo, din străinătate, va percepe Rusia „ca pe o țară a cititorilor“, în care „cuvântul e foarte scump, iar scriitorul, chiar dacă poate fi adus la infarct ori trimis în mormânt, reprezintă, totuși, a doua autoritate în stat, e ascultat. Îl snopesc cu bâtele, însă îl ascultă“[8]. Va trăi vreme de șapte ani în exil, perioadă în care va fi redactor-șef al revistei *Grani*, va colabora la două dintre periodicele emigrației, *Russkaia mâsl* și *Kontinent*, și va scrie *Generalul și armata sa*, „primul roman cinstit despre război“[9], a cărui fabulă e inspirată de luptele pentru eliberarea Kievului din 1943. Romanul autobiografic *Lungul drum spre Tipperary*, la care lucra în ultimii ani, „simbol al întoarcerii în Patrie“, n-a fost dus la bun sfârșit: autorul moare în Germania și va fi înmormântat în țară, la Peredelkino.

Vladimov a cultivat o proză veridică, tăioasă, de o deosebită forță demascatoare și, în același timp, metaforică și pătrunsă de lirism, mărci ale unui talent literar viguros. Eroii pe care ni-i prezintă sunt măcinați de contradicții, în conflict cu propriile porniri, dar, mai cu seamă, cu lumea din jur, cu „masa“ ce dă să-i înghită. Găsim în paginile pe care ni le-a lăsat o adevărată filosofie a libertății, meditații profunde cu privire la responsabilitatea față de adevăr, la capacitatea uimitoare și, în același timp, periculoasă a omului de a se metamorfoza, de a se înjosi sau înălța, la spiritul de turmă și la efectul nociv al ideologiei asupra conștiinței.

Metafora unui popor

Cu destinul ei neobișnuit, circulând din mână în mână, citită pe ascuns și tipărită în Rusia la un sfert de secol de la scrierea lui, romanul *Ruslan cel credincios. Povestea unui câine de pază*[10] a impresionat prin veridicitate, prin adâncul lui umanism și prin caracterul tragic al celor trei personaje-cheie: câinele, Stăpânul și Sfrijitul. În același timp, autorul supunea dezbaterii câteva chestiuni spinoase, despre care în Rusia se pomenea doar în șoaptă: cea a vinovăției și a iertării, a denunțului și urii față de aproape, a divizării unei țări întregi în escortați și escortanți[11]. Inedită era și modalitatea de abordare a temei Gulagului: lumea văzută prin ochii unui câine[12], un ciobănesc renumit pentru extraordinara lui fidelitate față de stăpân și Slujbă, devenit, prin dresaj, instrument al regimului opresiv, „un fruntaș în răutate". Cu toate acestea, trimiterile și aluziile din text îi privesc pe oameni, ajunși victime și, totodată, criminali ai regimului, un regim pe care ei înșiși l-au tolerat, l-au lăsat să se întindă peste întreaga Rusie, să le cuprindă conștiința, libertatea și demnitatea, câinele fiind doar „metafora unui popor și a unei țări într-o perioadă dată" (P. Vail). Dresajul său e, în fond, dresajul conștiinței umane, „deformarea naturii înseși".

Romanul e, totodată, și un avertisment, un îndemn la neuitare, căci, se știe, cine uită trecutul și-a ratat șansele la viitor. Crima cumplită pe care a săvârșit-o regimul totalitar din Rusia sovietică a constat în faptul că a reușit să dezumanizeze omul, să-l transforme în fiară, să-l facă capabil să ridice mâna asupra semenului său și să-l trimită morții. Sârma ghimpată i-a postat, de-o parte și de alta a ei, pe Sfrijit și pe Stăpân. Însă doar Sfrijitul va scăpa, după trista experiență a lagărului, cu sufletul viu, nemutilat. Inoculat Stăpânului (un țăran din cuprinsul Ucrainei), virusul ideologiei totalitare a lăsat urme adânci, i-a afectat judecata. Omul din el fusese ucis, iar Sinele s-a subordonat Ideii. Săvârșirea Răului era acum sinonimă cu îndeplinirea unei îndatoriri cetățenești. „Dacă mi se poruncește să te ating", se justifică el într-o discuție cu Sfrijitul, „e altă treabă, am depus jurământ...". De aceea, conform judecății acestuia, libertatea „celor ce supărau Patria" era un fenomen neobișnuit, vremelnic; foarte curând, lagărele se vor umple din nou cu „cei ce pot fi ridicați la orice oră", căci „se știa dinainte cine ce are pe suflet și încotro bate". Ce nu putea înțelege Stăpânul era faptul că, așa cum Revoluția și-a devorat fiii, și Slujba, metaforă a Sistemului, a Regimului totalitar, îi devora pe cei mai devotați servitori ai ei. În

aceasta și consta „tragedia fidelității“ de care vorbea, întâmpinând romanul, criticul literar Natalia Ivanovna[13].

Cu un mic adaos, întrebarea ce servește drept motto cărții de față poate să sune astfel: „Ce-ați făcut din om, domnilor?“.

1. Promotorul orientării antistaliniste de la *Novîi mir* a fost poetul și publicistul Aleksandr Tvardovski. El a condus revista în două intervale de timp: 1950-1954 și 1958-1970. În 1954, pentru încercarea de a-și publica poemul *Tiorkin pe lumea cealaltă*, considerat „un pamflet la adresa realității sovietice“, Tvardovski va fi înlocuit cu Konstantin Simonov.
2. Printre care și *Povestirile din Kolîma* ale lui Varlam Șalamov.
3. *Marele zăcământ* a apărut în traducere românească în 1967, iar *Trei minute de tăcere*, în 1968. În afara lor, din creația lui Vladimov s-a mai publicat nuvela *Căpitanii*, cuprinsă în antologia *Mărul roșu* (1965). De menționat că cenzura a operat tăieturi în fiecare dintre operele amintite mai sus.
4. Prima versiune a textului a fost redactată în anii 1963-1965.
5. În lipsa acestui indiciu, paternitatea textului îi era atribuită lui Soljenițîn.
6. În 1989, în revista *Znamea*.
7. Înainte de aceasta, i se retrăsese cetățenia sovietică.
8. Gheorghi Vladimov, „Mi-aș fi dorit acum să fiu alături de conaționalii mei...“ Interviu publicat în *Literaturnaia gazeta*, nr. 23 (5297) din 6 iunie 1990, p. 5.
9. În opinia scriitorului Piotr Vail, în literatura rusă nu existase până atunci „o carte adevărată despre război“.
10. În original, *Vernâi Ruslan. Istoriia karaulnoi sobaki* (*Ruslan cel credincios. Povestea unui câine de pază*).
11. Vladimov n-a fost, la propriu, un locuitor al Gulagului, însă a trăit sub spectrul terorii și al iminenței arestului până la moartea lui Stalin, în 1953. În schimb, mama scriitorului, Maria Zeifman, s-a numărat printre victimele regimului opresiv, fiind închisă într-un lagăr din apropierea Leningradului. Ea i-a povestit scriitorului despre ceea ce se petrecea dincolo de sârma ghimpată, în vreme ce unul dintre punctele de pornire ale textului de față îl reprezintă istorisirea unui coleg de redacție de la *Novîi mir* despre câinii de pază de la Temirtau (actualmente în Kazahstan), lăsați în voia sorții după desființarea lagărului de acolo, câini ce escortau orice coloană apărută în zonă.
12. Personajele împrumutate din „lumea celor care nu cuvântă“ nu sunt

o invenție a literaturii celei de-a doua jumătăți a secolului XX: le întâlnim la Gogol și Turgheniev (*Însemnările unui nebun*, respectiv, *Mumu*), la Cehov și Tolstoi (*Kaștanka*, respectiv, *Holstomer. Povestea unui cal*), iar mai târziu la Bulgakov, în *Inimă de câine* sau *Maestrul și Margareta*, când, pentru întâia oară, ele interferează cu sfera politicului.

13. Natalia Ivanovna, „Tragedia fidelității și comedia ei“, în *Ogoniok*, nr. 21/1989.

Ce-ați făcut, domnilor!

M. Gorki, *Barbarii*

1

Toată noaptea a urlat viscolul, zgâlţâind cu scrâşnet felinarele şi zdrăngănind zăvorul de afară. Spre dimineaţă însă, urgia s-a domolit, s-a potolit şi a venit stăpânul. S-a aşezat pe un taburet, cuprinzându-şi genunchiul cu o mână umflată şi roşie. Şi-a aprins o ţigară, aşteptând ca Ruslan să-şi termine de lipăit fiertura. Stăpânul îşi adusese cu el automatul şi îl agăţase de un cârlig în colţul cuştii – asta însemna că urmează slujba, ceea ce nu se mai întâmplase de mult, prin urmare, se cuvenea să mănânce încet, fără grabă, dar şi fără zăbavă.

Astăzi căpătase un os mare, dulce şi atât de promiţător, încât îi venea să-l ducă în colţul lui de îndată şi să-l împingă în culcuş, ca apoi să-l roadă cum se cuvine – în întuneric şi singurătate. Dar, de față cu stăpânul, se sfia să-l scoată din blid şi, pentru orice eventualitate, jupui doar toată carnea de pe el – experienţa îi spunea că, la întoarcere, s-ar putea să nici nu-l mai găsească. Împingându-l atent cu botul, lipăi grăsimea de la suprafaţă, apoi se apucă să înfulece cocoloaşele calde de la fund, scăpându-le şi iar prinzându-le, când, deodată, stăpânul făcu o mişcare bruscă şi întrebă nerăbdător:

— Gata?

Se ridică în picioare şi aruncă jos mucul de ţigară. Acesta nimeri în blidul cu fiertură şi sfârâi. Așa ceva nu se mai întâmplase niciodată, însă Ruslan nu lăsă să se observe că l-ar fi mirat ori jignit, ci doar își înălţă privirea spre stăpânul său şi dădu din coada stufoasă, în semn de mulţumire pentru hrană și că este gata să se achite numaidecât prin muncă. Nu-şi mai îngădui să se uite la os, ci plescăi doar grăbit din blidul cu apă. Se simţea pregătit pentru

misiune.

— Să plecăm, dar.

Stăpânul îi întinse zgarda. Dând din urechi drept răspuns la atingerea mâinilor lui, Ruslan îşi vârî bucuros gâtul în ea. Stăpânul îi încheie catarama, după ce verifică să nu-l strângă prea tare. O parte din curea şi-o petrecu peste mână, iar capătul şi-l prinse de centiron – în felul ăsta, rămâneau legaţi şi nu se pierdeau unul de altul pe timpul misiunii. Cu mâna liberă îşi săltă automatul, îl apucă de curea şi-l trecu la spate, cu ţeava îmbrobonată în jos. Din obişnuinţă, Ruslan îşi ocupă locul la piciorul stâng al stăpânului.

Străbătură coridorul întunecos, spre care dădeau uşile acoperite cu plasă groasă ale tuturor cuştilor. Printre zăbrele, străluceau umed priviri piezişe; câinii flămânzi scheunau, împungeau plasa cu frunţile bombate, iar în capătul cel mai îndepărtat un câine lătra din răsputeri, cuprins de o invidie înverşunată, năprasnică. Ruslan se simţi mândru că acum el este primul scos la datorie.

Dar abia se deschise uşa de afară, că o lumină albă, orbitor de strălucitoare, îi năvăli în faţă, încât, mijindu-şi ochii, sări, mârâind, îndărăt.

— Ei, ei! spuse stăpânul şi smuci de cureaua zgărzii. Te-i lenevit, jigodie. Ce te dai napoi, n-oi mai fi văzut zăpadă?

Deci asta urlase toată noaptea. Şi uite cum se aşternuse – ca o pătură groasă și pufoasă peste terenul pustiu, pe acoperişurile cazărmii, ale magaziilor și garajului, ca nişte căciuli – pe felinare, pe băncile din jurul coşului pentru mucuri. De câte ori n-o văzuse el în viaţa lui şi totuşi, de fiecare dată, i se părea o ciudăţenie. Ştia că la stăpâni asta se cheamă „zăpadă“, însă el n-ar prea fi de acord ca aceasta să poarte în general vreun nume. Pentru Ruslan era pur şi simplu ceva alb. Şi, din pricina lui, totul îşi pierdea denumirea, totul se schimba, tot ce era obişnuit pentru ochiul şi nasul lui, lumea devenea pustie şi mută, toate urmele dispăreau. Un singur şir însă se distingea clar – de la bucătărie până în prag – erau cizmele stăpânului. În clipa următoare, albul i se năpusti în nări, răscolindu-l profund; îşi afundă în el botul până la sprâncene şi trase o brazdă, umplându-şi toată gura; pufnind, îi lătră chiar o nerozie veselă, însemnând, aproximativ: „Nu-mi umbla mie cu braşoave, că te cunosc eu!“. Stăpânul nu-l strunea, lăsase cureaua

liberă cât era de lungă şi Ruslan ba rămânea în urmă, ba alerga înainte – albit deja la gene, sprâncene şi bărbie, nu se putea potoli nicicum, nu se mai sătura de adulmecat şi de respirat în voie.

Tocmai de aceea a şi săvârşit o mică greşeală – când eşti la datorie, uită-te unde trebuie. Ceva l-a pus totuşi în gardă, aşa că şi-a ciulit bine urechile şi a încremenit, cuprins de un vag sentiment de nelinişte. La dreapta, se înşirau stâlpii jupuiţi şi sârma ghimpată, iar mai departe – câmpul pustiu şi perdeaua crestată, întunecată a pădurilor; la stânga – aceiaşi stâlpi şi sârma ghimpată, şi aceeaşi bucată de pământ, însă presărată cu barăci scunde, ca nişte hrube, din bârne înnegrite de vreme. Ca întotdeauna, ele îl priveau cu ferestruicile oarbe, acoperite de chiciură, ca o albeaţă pe ochi. Toate erau la locul lor, nu se clintise nimic. O linişte neobişnuită, nemaipomenită pogorâse însă asupra lumii, paşii stăpânului se afundau în ea, de parcă mergea pe un covor de pâslă. Şi, lucru ciudat, nimeni nu făcuse cu răsuflarea lui nici măcar o găurică în gheaţa acelor ferestruici – de curiozitate, să vadă ce se mai întâmplă pe lume (căci, în privinţa aceasta, oamenii nu se deosebesc prin nimic de câini!). Barăcile însele arătau straniu de plate, parcă ar fi fost pictate în alb şi nu scoteau nici un sunet, ca şi cum cei care le locuiau, făcând gălăgie şi duhnind, ar fi pierit cu toţii deodată, într-o singură noapte.

Dar, dacă ar fi pierit toţi, el ar fi simţit asta! Dacă nu el, atunci alţi câini – vreunul dintre ei ar fi visat negreşit acest lucru şi i-ar fi trezit pe ceilalţi cu urletul lui. „Nu sunt acolo, gândi Ruslan. Oare unde-au dispărut?“ Dar se ruşină pe dată de lipsa lui de isteţime. N-au murit, au evadat! De tulburare, prinse să tremure tot, să respire des şi cu zgomot; ar fi vrut să scuture cureaua şi să-l tragă pe stăpân, cum se întâmpla în zilele acelea rare, neobişnuite, când alergau uneori verste întregi şi totuşi îi ajungeau din urmă – nu li s-a întâmplat niciodată să nu-i prindă! – şi începea Slujba cea adevărată, cel mai frumos lucru pe care-l cunoştea Ruslan.

Cu toate acestea, nu totul se încadra în acel ceva neobişnuit şi rar. Ruslan ştia cuvântul „evadare“, deosebea chiar „evadare izolată“ de „evadare în grup“, doar că, în asemenea zile, era întotdeauna zarvă multă, agitaţie nervoasă, stăpânii ţipau unii la alţii din nimic, ba chiar şi câinii o păţeau pentru un fleac şi, uluiţi şi furioşi, se încăierau la rându-le și se potoleau numai când

porneau în urmărire. Asemenea linişte nu mai întâlnise niciodată şi acest lucru îi trezea cele mai groaznice bănuieli. Se pare că evadaseră toţi locatarii barăcilor, iar stăpânii – după ei, şi atât de grăbiţi, că nu mai apucaseră să-şi ia nici câinii, or fără câini, despre ce urmărire mai poate fi vorba! Acum, doar ei doi, stăpânul şi Ruslan, trebuie să-i găsească pe toţi şi să-i gonească la loc – toată turma puturoasă, mugindă, înnebunită.

Câinele simţi o sfârşeală şi o groază care-i îngheţau măruntaiele şi alergă înainte, ca să i se uite stăpânului în ochi. Dar şi cu stăpânul era ceva în neregulă: se gârbovea aşa de ciudat, privind mohorât în lături, iar mâna trecută prin cureaua automatului nu şi-o ţinea pe curea, ca de obicei, ci tremurândă, în buzunarul mantalei. Ruslan se gândi chiar că şi stăpânul simte fiori de gheaţă în pântece şi nu era de mirare după ce îi aștepta azi! Se lipi de mantaua lui, îşi frecă umărul de ea – asta însemna că înţelege totul şi e gata de orice, chiar şi să moară. Ruslan nu fusese niciodată pe moarte, dar văzuse cum se sfârşesc şi oamenii, şi câinii. Nimic nu-i mai înfricoşător, dar, dacă-i împreună cu stăpânul, atunci e altceva, o să reziste. Numai că stăpânul nu i-a luat în seamă atingerea, nu l-a încurajat drept răspuns, aşa cum făcea mereu, punându-i mâna pe frunte – or, asta era de rău.

Deodată, văzu ceva ce-i ridică părul măciucă pe grumaz şi-i aduse în gât un mârâit gâlgâitor. Nu se remarca printr-o vedere bună – şi îşi cunoştea defectul, răscumpărându-l cinstit prin zel şi instinct –, dar îi sări în ochi poarta principală a lagărului, de îndată ce el şi stăpânul intrară pe portiță în zona interzisă. Atât de stranie era priveliștea acestei porți, încât lui Ruslan nici nu-i venea să-și creadă ochilor. Stătea larg deschisă, scârţâind în vânt din balamalele lungi şi ruginite, şi nu alerga nimeni spre ea, cu ţipete şi împuşcături, grăbindu-se să o închidă numaidecât. Mai mult, şi a doua poartă, din cealaltă parte a zonei interzise, care nu se deschidea niciodată în acelaşi timp cu prima, era acum larg deschisă; drumul alb ieşea din lagăr nedelimitat, netrasat şi se avânta spre orizontul întunecat, în păduri…

Dar ce se întâmplase cu turnul de pază! Era de nerecunoscut, orbise complet: un proiector zăcea pe jos, înzăpezit, un altul, rânjindu-şi colţii de sticlă spartă, atârna de un cablu. Dispăruseră din turn, nu se ştie unde, şi cojocul alb, şi căciula de blană cu

urechi, şi ţeava neagră cu muchii, aţintită veşnic în jos. Doar pânza roşie decolorată a mai rămas deasupra porţii, însă sfâşiată de cineva în bucăţi, atârnând hidos şi zbătându-se în vânt. Însă Ruslan avea propria lui relație cu această pânză, cu inscripțiile ei albe misterioase[1]: prea i se întipărise în suflet cum, în serile întunecoase, după lucru, pe orice vreme – fie viscol, fie ger sau ploaie torenţială – coloana deţinuţilor se oprea în faţa ei, flancată de stăpâni şi câini, şi ambele proiectoare se aprindeau şi îşi încrucişau pe ea razele fumurii; pânza era numai văpaie – pe toată lăţimea porţii – şi deţinuţii îşi înălţau fără voie capetele şi, zgribuliţi, îşi pironeau privirile pe inscripţia ei orbitoare. Lui Ruslan nu i-a fost dat să pătrundă întreaga înţelepciune ascunsă a acesteia, însă şi pe el îl înţepau ochii până la lacrimi, şi el era cuprins dintr-odată de un fior, de o dulce tristeţe şi de o încântare insuportabilă, care îl înţepeneau pe dinăuntru ca un leşin.

Aceste pierderi şi distrugeri l-au zguduit pe Ruslan, neruşinarea fugarilor l-a făcut să-şi piardă capul. Cum de-au crezut ei că de data asta nu vor fi prinşi! Şi cum au ştiut dinainte că va ninge şi se vor şterge toate urmele și că e greu pentru un câine să lucreze în frig. Dar cel mai dezgustător e că nici nu se feriseră din cale-afară: îşi aduce bine aminte de ultimele zile, inexplicabile, când câinii tânjeau după slujba lor şi venea doar stăpânul lui Ruslan, însă şi el fără automat, să-i hrănească şi să-i lase să se dezmorţească puţin în curtea de plimbare, ţine minte cum s-au purtat în tot acest răstimp deţinuţii din lagăr. Cât se poate de ciudat: hoinăriseră în cârduri prin întreaga zonă de locuit, țiuiseră din armonică, zbieraseră cântece, ba chiar se apucaseră să zădărască şi câinii, imitându-i – atât de caraghios şi fără nici o noimă. Cum de stăpânul nu observase chiar nimic, când câinii, toţi până la unul, simțiseră că ceva e în neregulă şi, din pricina neliniştii teribile, şi-au ros culcuşurile!

Ruslan nu-l învinuia pe stăpân, nu-i reproşa nimic. Nu mai era tânăr şi ştia: stăpânii greşesc uneori. Dar lor le era permis. Însă acest lucru nu le era îngăduit câinilor şi deţinuţilor, care răspund întotdeauna pentru greşelile lor şi adesea şi pentru ale stăpânilor. Iar dacă aşa s-a întâmplat, Ruslan ştia că trebuie să împartă răspunderea greşelii cu stăpânul și să-l ajute s-o îndrepte cu orice preţ. Gândindu-se cât de iscusit l-au tras pe sfoară fugarii pe

stăpân, Ruslan pur şi simplu se stârnea să acţioneze, îşi întreţinea furia până când se supără de-adevăratelea. Furia lui era de culoare galbenă. În galben se colorau cerul şi zăpada, galbene deveneau feţele fugarilor, care se întorceau îngroziţi, din goană, spre el, ca nişte pete galbene apăreau tălpile acestora. În timp ce vedea aievea toată scena, nu se putu abţine şi se năpusti, lătrând turbat. Trăgând după el cureaua lată, tăbăcită, îl târî spre poartă pe stăpân.

— Ce-i cu tine, boaită, ce-ai?

Stăpânul abia se mai ţinea pe picioare. Îl smuci pe Ruslan spre sine şi, ca să-l domolească, îşi făcu numărul obişnuit: îl trase în sus de zgardă, aşa încât labele din faţă îi atârnau în aer. Ruslan nu mai mârâia, horcăia deja.

— Unde te răpezi, te temi că n-ajungi în rai? Numai de-aldi tini lipsau pi-acolo.

Îl lăsă apoi jos, îi desfăcu catarama de la zgardă, strânse cureaua şi-o vârî în buzunarul mantalei.

— Iaca, du-te acu. Du-te nainte, n-ai să greşăşti.

Îi arătă cu mâna spre câmp, de-a lungul drumului alb şi aceasta putea să însemne doar: „Caută, Ruslan“. Asemenea lucruri Ruslan le pricepea şi fără comandă. Numai că nu adulmecă nici o urmă, nici părere de urmă.

Îi aruncă stăpânului o privire rapidă şi neliniştită, disperată aproape, şi, cu capul în jos, spulberând zăpada cu botul, făcu turul cuvenit. Mirosea a ierburi uscate, a putregai, a şoareci, a cenuşă, însă a oameni – ba. Fără zăbavă, făcu al doilea tur – mai larg. Din nou – nimic. Atât de demult trecuseră pe-aici, că era o nerozie măcar să încerci să adulmeci vreo urmă. Să-l înşele însă, să-l ducă pe stăpân aşa, la nimereală, ca apoi s-o facă pe nebunul, cum că stăpânul însuşi încurcase ceva, iar acum are pretenţie de la el – Ruslan nu-şi permitea asemenea glume. Iar stăpânul nu putea să încurce nimic, ei plecaseră pe poartă, era clar ca lumina zilei, aşa că mai caută dacă ai ce. Curând se simţi sleit de puteri, de parcă îi scosese cineva măruntaiele, şi se trânti cu fundul în zăpadă. Cu limba aburindă, atârnând într-o parte, clipind vinovat din ochi, ciulindu-și urechile, îşi recunoscu sincer neputinţa.

Stăpânul îl privi şi-şi strâmbă răutăcios buzele. Ruslan nu găsi nici cel mai mic semn de înţelegere în ochii lui, în cupele acestea uimitoare, pline de un albastru tulbure – doar răceală şi batjocură.

Ar fi vrut să se lungească la pământ, să se târască pe burtă, deşi ştia că erau inutile orice rugăminţi şi tânguiri. Tot ce doreau aceste două cupe, cele mai dragi din lume, se îndeplinea întotdeauna, oricât te-ai fi văitat şi i-ai fi lins cizmele unse cu cremă usturătoare şi puturoasă. Ruslan a şi vrut să încerce asta cândva, dar a văzut cum a făcut-o odată un om şi omului nu i-a fost de nici un folos.

— Mai departe, poate? întrebă stăpânul. Ori ai vrea aici, mai aproape de casă?

Aruncă o privire spre poartă şi-şi trase încet automatul de pe umăr.

— Tot un drac, se poate ş-aici...

Ruslan fu cuprins de tremur şi-l apucă un căscat neaşteptat, care-i muta fălcile din loc, însă şi-l birui şi se ridică în picioare. Nici n-ar fi putut altfel. Tot ce e mai înspăimântător, fiara înfruntă în picioare. Iar el înţelesese că venise la el în această zi albă, că se întâmplase chiar cu o clipă înainte, că n-aveai cum să eviți ce avea să urmeze şi că nu poţi învinovăţi pe nimeni. Cine-i de vină că, iată, şi el a încetat să înţeleagă ce şi cum?

Ştia bine ce se petrece după asta, atunci când câinele încetează să mai înţeleagă ce şi cum. Nu te mai salvează nici un fel de merite anterioare. Prima dată, din câte ţinea el minte, se întâmplase cu Rex, un câine cu multă experienţă şi extrem de zelos, răsfăţatul stăpânilor, pe care, în virtutea tinereţii sale, Ruslan îl invidiase nespus. Ziua căderii lui Rex a fost dintre cele mai obişnuite, nici un câine n-a avut vreo presimţire: ca de obicei, luaseră în primire convoiul la postul de gardă şi, tot ca de obicei, număraseră toţi deţinuţii şi fuseseră rostite cuvintele obişnuite. Și chiar în clipa aceea, când abia se depărtau de poartă, brusc un deţinut a prins să urle sălbatic, ca din gură de şarpe, şi a luat-o la goană. Smintitul, unde ar fi putut să se ascundă în câmp deschis, în văzul tuturor! Şi nici nu s-a ascuns, nici nu s-a stins strigătul lui, că automatele s-au pornit să răpăie, trei-patru deodată, iar de sus, din turnul de pază, li s-a alăturat şi mitraliorul. Da, oricât ar părea de ciudat, de asemenea prostii erau în stare uneori cei cu două picioare! Însă, prin nerozia lui, deținutul l-a indus în eroare pe Rex, care mergea alături şi trebuia să fie cu ochii în patru şi să presimtă totul dinainte, iar dacă a scăpat momentul și a făcut o greşeală, trebuia să se repeadă pe urmele fugarului şi să-l doboare numaidecât. Rex

însă, captivat de privelişte, s-a aşezat, cu limba scoasă, şi a lăsat să mai iasă vreo trei din rând şi să strige la stăpâni, dând din mâini. Au fost iute împinşi la loc, cu paturile armelor, ajutaţi fiind şi de câini, dar Rex nici la asta n-a luat parte! Nu mai înțelegea deloc ce şi cum. S-a repezit spre omul din câmp – care nici nu mai horcăia! – şi şi-a înfipt colţii în braţul lui drept. A fost atât de prostesc, încât nici măcar n-a mai mârâit, ci a scos doar un schelălăit jalnic. Stăpânul lui Rex l-a târât la o parte şi, de faţă cu toţi, l-a lovit zdravăn cu cizma în burtă. În ziua aceea, i-au mai încredinţat paza convoiului, dar toţi câinii au înţeles, și el mai bine decât oricare: se întâmplase ireparabilul.

Toată seara, după serviciu, a suferit din pricina ruşinii. Zăcea de parcă ar fi fost bolnav, cu botul într-un colţ al cuştii, fără să se atingă de mâncare, iar noaptea una-două se punea pe urlat, înnebunind toţi câinii cu presimţiri îngrozitoare, nelăsându-i să închidă un ochi. În dimineața următoare, stăpânul lui Rex a venit după el şi, oricât a scheunat, oricât i-a lins cizmele, nu i-a folosit la nimic. L-au dus dincolo de sârma ghimpată, pe câmp, au auzit cu toții o rafală scurtă şi Rex nu s-a mai întors. Nu se poate spune că a dispărut imediat şi pentru totdeauna – prezenţa lui s-a mai făcut simţită în zonă vreo câteva zile şi, nu departe de drum, câinii i-au văzut coastele umflate, pe care le ciuguleau ciorile, şi şi-au amintit de cumplita lui greșeală. Apoi n-a mai rămas nici urmă din Rex. Cuşca i-au spălat-o cu săpun, i-au schimbat culcuşul şi castronul, pe uşă a fost agăţată altă tăbliţă şi acolo s-a instalat Amur, un novice care avea toată viaţa înainte.

Mai devreme sau mai târziu, așa se întâmpla cu toţi. Unii îşi pierdeau mirosul sau orbeau de bătrâneţe, alţii se obişnuiau prea tare cu escortaţii şi începeau să le facă mici favoruri; erau şi dintre aceia care, din pricina slujbei îndelungate, erau atinşi de-o groaznică întunecare a minţii, ce-i făcea să mârâie şi să se repeadă la propriul lor stăpân. Dar sfârşitul era acelaşi – toţi plecau pe drumul lui Rex, dincolo de sârma ghimpată. Ruslan îşi amintea de o singură excepţie, când câinele murise în cuşca lui. Odată, într-o încăierare cu doi fugari, lui Buran[2] îi fusese frântă şira spinării cu o ţeavă de fier, stăpânii l-au adus din pădure pe o manta, l-au mângâiat şi l-au tras uşurel de ureche, spunând: „Buran e bun, bravo, Buran e grozav, i-ai prins, Buran!“. Nu mai ştiau ce să-i mai

dea să mănânce. Iar în seara aceea, i-au pus ceva în mâncare şi el şi-a dat duhul pe dată, în convulsii.

Aşa era tradiția, ca Slujba pentru un câine să se termine întotdeauna cu moartea de mâna stăpânului şi, în toţi cei opt ani petrecuţi în zona lagărului, pe Ruslan nu-l părăsise sentimentul că aşa i se va întâmpla cândva şi lui. Gândul îl îngrozea, îi dădea coşmaruri, din pricina cărora se trezea urlând lugubru, însă treptat s-a deprins şi a înţeles că nu poţi evita nimic, poți doar să amâni, numai că trebuie să-ţi dai silinţa, să te străduieşti din răsputeri. Și ceea ce urma să se întâmple a început să i se pară o încheiere firească a Slujbei, la fel ca şi aceasta – cinstită, dreaptă şi onorabilă. Că doar nici un câine nu şi-ar dori, totuşi, un alt sfârşit – să fie, de pildă, alungat pe poartă şi lăsat să se milogească împreună cu javrele răpănoase, ce se adună cine ştie de pe unde la groapa de gunoi, să se hrănească cu lăturile de la bucătărie. Nici Ruslan nu şi-ar fi dorit aşa ceva.

De aceea, nu se târî în patru labe, nu chelălăi a îndurare, nu încercă să fugă. Dacă stăpânul i-ar fi văzut ochii – galbeni, ficşi, cu abisurile pupilelor distincte, ca gurile ţevilor de oţel –, n-ar fi citit în ei nici furie, nici chin, nici rugă, ci numai o aşteptare supusă. Numai că stăpânul privea undeva, pe deasupra creştetului câinelui, şi îndreptă ţeava automatului spre cer. Ceva din spatele lui Ruslan îl împiedica să tragă. Ruslan se întoarse şi se uită să vadă ce anume. Cu coada ochiului sesizase şi înainte acel ceva, auzise cu jumătate de ureche un huruit şi un zăngănit, dar îşi impusese să nu-i dea atenție, absorbit complet de căutarea urmei.

Pe drumul alb spre lagăr înainta un tractor. Se târa încet, de parcă se obişnuise de-o sută de ani cu această câmpie înzăpezită şi cu această boltă cerească alburie şi, fără de el, nici nu ţi le puteai închipui. Mişcându-şi botul rânjit, cu ochi bulbucaţi, plin de funingine şi de şiroaie de abur, tractorul trăgea o sanie cu tălpi late. Pe sanie, legănându-se, abătându-se din drum, plutea ceva cu mult mai mare decât tractorul, de un roşu-zmeuriu; când veni aproape, se dovedi a fi un vagon de marfă fără roţi, legat cu cabluri ruginite.

Ruslan mârâi şi se îndepărtă și mai tare de drum. Tractoarele nu erau ceva nou pentru el – cu ele se cărau buştenii din pădure, și întâlnirea cu ele nu-i aduseseră nimic bun. Din cauza fumului

negru pe care-l scoteau, îşi pierdea pentru multă vreme mirosul şi devenea fiinţa cea mai neajutorată din lume. Pe deasupra, pe tractoare lucrau „ţivilii“, un neam străin lui şi foarte ciudat: umblau peste tot fără escortă şi își tratau stăpânii fără respectul cuvenit. De altfel, drumul spre zona de lucru îl găseau singuri, coloana abia intra în pădure, iar ei deja hodorogeau pe acolo. Un neam tare nesuferit.

Tractorul se apropie târându-se şi se opri, dar nu se linişti, căci ceva în măruntaiele lui urla revoltat în răstimpuri şi mecanicul, prin acest zgomot, îşi zbieră salutul către stăpân. Pe Ruslan, asta îl miră la culme. Din câte ţinea el minte, nici un biped nu i se mai adresase așa stăpânului său:

— Salutare, vologdeanule[3]!

Până şi figura șoferului îl indigna – o moacă roşie şi unsuroasă, cu un bot buzat, care parcă vărsa foc, cu un rânjet până la urechi. De sub căciula pe care nu şi-a scos-o de pe cap la vederea stăpânului, ţâşnea, lipindu-se de frunte, un moţ blond spălăcit, lucru inadmisibil pentru un deţinut, ca şi cele câteva întrebări pe care i le adresă dintr-un foc stăpânului lui Ruslan:

— Nu cumva pi mini m-aştepţi? Ci, n-auzi ci-ţi grăiesc? Ţ-am cărat o locuinţî, un’ porunceşti s-o pun, neroada de ea? Or ci, nu tu ăi fi şăf acilea? Verifici permisili? Păi, nu-l luai cu mini. Ti pomini cî pi urmî nu mă leşi sî ies, ha?

Şi scoase un nechezat greţos, revoltător, lăsându-se cu toată greutatea peste uşiţă şi punând pe şenilă un picior încălţat în pâslar. Stăpânul nu răspunse la nechezatul şi întrebările lui. Ruslan ştia că nici nu va răspunde. Acest obicei al stăpânilor nu contenea să-l încânte pe Ruslan: la întrebările unui deţinut, ei răspundeau cu mare întârziere sau nu răspundeau deloc, doar îl ţintuiau cu privirea – glacial, senin şi batjocoritor. Şi nu trecea mult timp, că amatorul de întrebări îşi pleca ochii şi-şi trăgea capul între umeri, iar unora chiar li se brobonea faţa de sudoare. Şi doar stăpânii nu le făceau nimic rău, doar tăcerea şi privirea lor aveau acelaşi efect ca un pumn băgat sub nas ori ţăcănitul închizătorului de la armă. La început, lui Ruslan i se părea că stăpânii se născuseră cu această capacitate miraculoasă, mai apoi însă a observat că ei răspundeau cu plăcere, când erau întrebaţi de-ai lor, iar dacă întreba Stăpânul Şef, căruia îi spuneau „Toş-Ctan-Perteţi-

Adrez“, atunci răspundeau chiar foarte iute şi-şi întindeau mâinile pe lângă pantaloni. De aceea, el bănuia că stăpânii sunt şi ei învăţaţi special cum să se poarte cu deţinuţii, exact la fel ca şi câinii!

— Da’ tu ce eşti aşa trist? îl întrebă tractoristul. El nu-şi pleca ochii, nu-şi trăgea capul între umeri, faţa nu i se îmbrobona, căpăta doar un aer compătimitor. Îţi pare rău că ţi s-a gătat slujba? Şi, într-un fel, trebuie să-ţi iei viaţa de la capăt, aşa-i? Nu-i nimic, nu fi mâhnit, te aranjezi tu. Numa-n sat să nu te duci, nu te sfătuiesc. Ai auzit de plenară? N-o să te-ndopi din cale-afară.

— Dă-i drumul, spuse stăpânul. Pălăvrăgeşti cam mult.

Totuşi nu se dădu din faţa tractorului. Şi automatul îl ţinea ferm, cu ambele mâini la piept.

— Îi drept, încuviinţă tractoristul, am meteahna asta. Îmi cam place, deh… să trăncănesc. Da’ ce să fac, dacă mă mănâncă limba?

— Eu ţi-aş unge-o, rosti stăpânul. Cu unsoare de armă. Atunci, nu te-ar mai mânca.

Mecanicul necheză din nou.

— Mori cu de-alde tine, vologdeanule! Totuşi bine-ţi mai stă cu tunul ăsta. Te-ai pozat măcar, ca amintire? C-aşa, n-o să te creadă ibovnica, n-o să te mai iubească. Scârbele astea – tun să aibă, că pe om nici nu-l văd.

Stăpânul nu-i răspundea şi el îşi luă seama:

— Deci unde zici să pun vagonul?

— Unde vrei, acolo îl pui. Ce mă interesează pe mine!

— Ei, totuşi, tu eşti acilea şef.

— La ce naiba l-ai târât pân-aici? În barăci nu puteaţi sta?

— În barăci – ba! Mai bine în corturi.

Stăpânul ridică nerăbdător din umeri.

— Treaba voastră.

Tractoristul dădu din cap şi, cu mutra numai zâmbet, se aşeză comod, trase de uşiţă, însă privirea i se poticni brusc de Ruslan. Parcă îşi aminti de ceva – pe frunte i se reflectă strădania unui gând, îi apăru o cută compătimitoare.

— Dar tu ce faci – împuşti câinele? Credeam c-aveţi instrucţie. Merg eu, mă uit, de ce l-o fi instruind, când ar trebui scos la pensie? Iar tu deci, la execuţie… Poate că nu trebuie? Nu ni-l laşi nouă? Câinele e preţios. Poate păzi ceva, nu?

— O să păzească, spuse stăpânul. Dar n-o să-ți placă.

Mecanicul se uită cu respect la Ruslan.

— Dar dacă îl reeducăm?

— Care a fost de reeducat s-a reeducat.

— M-da. Tractoristul clătină trist din cap. Ţie, vologdeanule, scârboasă misiune ţi-au mai dat: să împuşti câini. Bune rânduieli! Pentru slujbă devotată – indemnizaţie de adio – nouă grame. Dar de ce numai lui? Că doar ați slujit împreună.

— Treci odată? întrebă stăpânul.

— Îhî, zise mecanicul. Trec.

Privirile li se încrucişară: fixă, îngheţată – a stăpânului, mohorâtă, furios-veselă – a tractoristului. Tractorul prinse a mugi, învăluindu-se în rotocoale negre de fum. Stăpânul păşi fără voie în lături. Tractorul îşi alese însă alt drum; smucindu-se, îşi întoarse botul de la poartă şi se târî de-a curmezişul câmpului înţelenit, afânând cu şenilele Zona Interzisă.

Furia care l-a cuprins brusc îl proiectă pe Ruslan dintr-un salt în drum. Roşeaţa zmeurie a vagonului şi scrâşnetul şenilelor, frământând făgaşurile zdrenţuite şi murdare, îl scoaseră din minţi, dar el vedea clar numai un lucru: cotul gros al mecanicului în deschizătura uşiţei. Ardea de dorinţa să-și înfigă colţii în el, să muşte până la os. Ruslan se porni să mârâie, să urle, făcând spume la gură, uitându-se rugător la stăpân – aştepta din partea lui şi cerşea porunca „Atacă!“. Acuşi va răsuna această poruncă – stăpânul deja pălise şi își încleștase dinții –, acuşi se va auzi, izbucnind roşie şi zburând parcă nu din gură, ci din mâna repezită în faţă: „Atacă, Ruslan! Atacă!“.

Abia atunci va începe Slujba adevărată! Încântarea supunerii, elanul impetuos, plin de mânie, salturile înșelătoare dintr-o parte în alta – şi duşmanul se zbate, nu ştie dacă să fugă ori să se apere. Apoi, ultima săritură, cu labele pe piept, când îl dobori cu spatele la pământ, şi tu cazi împreună cu el, mârâi turbat deasupra feţei lui schimonosite, dar apuci doar mâna, mâna dreaptă care are ceva strâns şi o ţii, o ţii auzind cum strigă şi se zbate, şi o umezeală densă, caldă, ameţitoare îți umple gura – până când stăpânul te trage cu forţa de zgardă. Abia atunci simţi toate loviturile şi toate rănile pe care le-ai încasat tu însuţi... Au trecut de mult vremurile

când pentru asta i se dădea o bucăţică de carne sau un pesmet, dar şi atunci el le lua, nu atât ca răsplată, cât din politeţe; oricum nu putea să mănânce în acele clipe. Şi nu era oare o răsplată când – mai târziu – întorși în lagăr, în faţa şirurilor mohorâte de deţinuţi, el era îmboldit să-l rupă puţin pe cel prins – căci acesta nu se mai împotrivea de-acum, ci doar scotea nişte scâncete jalnice, iar Ruslan îi sfâşia mai mult hainele, decât trupul. Cea mai bună recompensă pentru Slujbă era Slujba însăşi – ciudat chiar, cum de nu înţelegeau acest lucru stăpânii, cu toată deşteptăciunea lor, socotind necesar să-i mai răsplătească şi cu altceva. Undeva, într-un colţişor al conştiinţei sale, într-o negură gălbuie, se contura o pată neagră, nu se ştersese nici ceea ce stăpânul plănuise să facă cu el, dar lăsă ca aceasta să se întâmple pe urmă; mai întâi, las' să fie această Slujbă-recompensă, las' să i se spună pentru ultima oară „Atacă" – el va avea atâta forţă şi curaj să sară asupra şenilei zdrăngănitoare, să-l tragă pe duşman din cabină, să şteargă de pe mutra lui obraznică zâmbetul batjocoritor, pe care n-a reuşit să-l alunge nici privirea atotputernică a stăpânului.

Îşi încleşta fălcile de nerăbdare, dădea din cap şi scheuna, însă stăpânul o tot tărăgăna şi nu striga „Atacă". Şi, în acest timp, se petrecu ceva îngrozitor, ruşinos, de neînchipuit. Râtul care grohăia răguşit se înfipse într-un stâlp de susţinere, de parcă l-ar fi adulmecat, şi prinse să urle înverşunat. El nu se clintea din loc, iar şinele se tot târau şi se tot târau, în vreme ce stâlpul scrâşnea drept răspuns; se opintea să reziste, dar deja pornise să se încline puțin câte puţin, întinzând corzile zbârnâitoare, pentru ca, brusc, să pocnească, cu un bubuit prelung, ca o lovitură de tun. Acum numai sârma ghimpată îl mai ţinea atârnat, dar râtul se repezea cu tenacitate înainte şi sârma, coardă după coardă, cădea în zăpadă. Șenilele o ridicau, o adunau, o încolăceau şi tălpicele treceau cu scrâşnet peste ea. Când se arătă din nou stâlpul, acesta părea un om întins, prăbuşit pe spate, cu mâinile în lături.

Acolo, în zonă, tractorul se opri, mârâind deja mulţumit. Mecanicul coborî să-şi vadă opera. Rămase, la rându-i, satisfăcut şi zbieră vesel către stăpân:

— Ce te-ai fi făcut fără mine, vologdeanule! Învaţă cât mai trăiesc. Dar tu tot de-mpuşcat câini te ţii.

Pieptul lui, sub pufoaica descheiată, era descoperit cum nu se

poate mai bine pentru un glonte. Dar stăpânul îşi atârnase deja automatul la îndoitura braţului, scosese de sub manta portțigaretul și bătea uşor o țigară de capac. Privi desenul de pe portțigaretul pe care îl gravase chiar el cu o sulă de cizmărie şi zâmbi. Îi plăcea să se uite la opera sa și zâmbea mereu unui gând ascuns când o făcea, și ori de câte ori o arăta altor stăpâni, aceştia mai că se tăvăleau pe jos de-atâta nechezat. Şi, ascunzând portţigaretul, cu acelaşi zâmbet ironic, se uită cum îşi croieşte tractorul drumul său îngrozitor spre al doilea rând, cum se chinuie din nou acolo cu un stâlp, care s-a nimerit ceva mai solid, așa că a fost nevoie să-l împungă din mers, de câteva ori.

Când şi acesta s-a prăbuşit, stăpânul s-a întors în sfârşit spre Ruslan de parcă l-ar fi văzut întâia oară:

— Mai eşti aici, scârnăvie? Nu ţ-am spus să pleci? Cu cini vorbesc eu? El întinse mâna cu ţigara aprinsă din nou de-a lungul drumului, spre păduri. Şi să nu te mai văz în ochi, înţeles-ai?

Ruslan nu că nu putea să-l înţeleagă, dar pentru nimic în lume nu avea cum să fie de acord. Pentru prima dată, nu era trimis acolo unde ar fi trebuit să se repeadă, ci cu totul în altă parte. Cel cu două picioare s-a apropiat de sârma ghimpată, a rupt-o şi... a fost iertat, în timp ce în alţii, pentru aşa ceva, se trăgea, ba chiar fără avertisment. De aceea, îl urî şi mai aprig pe pocitania de mecanic, care, prin obrăznicia-i neruşinată, îi salvase viaţa lui Ruslan şi, totodată, tuturor celorlalţi câini, ce-şi aşteptau rândul în cuştile lor.

Totuşi el se supuse şi plecă. Străbătu câţiva metri, îşi dădu seama că stăpânul nu-l urmează şi se uită îndărăt. Stăpânul se întorcea în zonă prin spărtura făcută de tractor, ţinând automatul de curea, astfel încât patul armei aproape că se târa prin zăpadă. Privind la spinarea lui încovoiată, Ruslan simţi dintr-odată că nici el, nici automatul nu-i mai sunt stăpânului de trebuinţă. De disperare şi de ruşine, îi venea să se prăvălească cu fundul în zăpadă, să-şi înalţe capul spre soarele galben-cenuşiu şi să-şi tânguie către el toată tristeţea-i nemărginită. Sfârşitul slujbei sale se dovedi mai rău decât se temuse întotdeauna: de asta l-au dus după sârma ghimpată, ca să fie alungat definitiv, să fie lăsat să cerşească alături de javrele răpănoase, pe care le dispreţuia din tot sufletul şi pe care aproape că nici nu le socotea câini. Dar de ce toate astea? Pentru ce? Doar n-a săvârşit nici o greşeală ca să i se

cuvină această osândă deosebită, nemaivăzută!

Porunca stăpânului era totuşi poruncă, fie ea şi ultima, de aceea Ruslan o luă la fugă singur pe drumul alb, spre orizontul întunecat şi zdrenţuit.

Ştia că va alerga şi va tot alerga pe acest drum, poate că întreaga zi, numai şi numai prin pădure, iar în amurg va vedea de pe colina înaltă, printre copaci, puzderia de lumini din orăşel. Acolo vor fi trotuare din scânduri, răspândind prin stratul de zăpadă aromă de răşină; vor fi garduri masive și înalte cât barierele de pe poligon; va mirosi a fum şi a bucate gustoase dinspre căsuţele scunde din care, prin obloanele groase, abia dacă se strecoară, prin crăpături, o dâră de lumină. Mai departe, se vor face simţite trenurile cu un alt fel de fum şi, în sfârşit, va ajunge în fugă direct la scuarul rotund din faţa gării. Şi, în acest mic scuar, există ceva cunoscut lui, văzut în poligon – doi oameni neînsufleţiţi, de culoarea castronului de aluminiu. Nu se ştie de ce s-au căţărat pe nişte socluri şi iată ce înfăţişează: unul, fără şapcă, a întins o mână înainte şi a deschis gura, ca şi cum ar fi aruncat un băţ şi acum comandă „aport!“; un altul însă, cu chipiu, nu arată în nici o direcţie, ci şi-a pus mâna în deschizătura tunicii – dând cu toată figura de înţeles că „aport“ trebuie să i se aducă lui.

Tot acolo va fi şi o platformă lată, chiar la margine, pe care se poate sări de pe pământ. Panglicile lungi ale şinelor, curbându-se, împletindu-se, şerpuiesc pe alături, ziua fiind uneori albastre, iar seara – trandafirii. Cele care ajung însă la platformă sunt întotdeauna ruginite şi se termină imediat după aceasta. Cu capetele îndoite în sus, ele susţin o bară neagră, cu un felinar care se aprinde mereu în roşu, când se apropie trenul aşteptat. Trenul poate fi verde, cu zăbrele oblice la ferestre, dar poate fi şi roşu, astupat complet, fără nici un orificiu. Aici lua sfârşit drumul lui Ruslan – unicul drum pe care el îl cunoştea.

Alerga în trap uniform, tacticos, dar brusc, dându-şi seama, o luă la goană din răsputeri. Înţelesese de ce fusese trimis. Trebuie să fie acolo, pe platformă, când se va aprinde felinarul roşu şi, pe ştiuta linie moartă, va intra trenul cu fugari.

1. De regulă, pe aceste pânze scria: „Munca în URSS este o chestiune de onoare și glorie, de vitejie și eroism. I. V. Stalin“ (n.a.).

2. Viscol, furtună de zăpadă (rusă).
3. Din ţinutul Vologdei.

2

A doua zi dimineaţa, feroviarii din staţie asistau la o scenă care, cu siguranță, i-ar fi uluit dacă nu i-ar fi cunoscut adevăratul tâlc. Vreo douăzeci de câini erau adunaţi pe platforma de la linia moartă; unii umblau încolo și încoace, alții stăteau, lătrând în cor la trenurile în trecere. Glasurile lor aveau un pronunţat timbru metalic. Erau aproape toţi de aceeaşi culoare: cu o dungă neagră pe spate, care împărţea fruntea lată în două, ceea ce le dădea un aer posac, în timp ce scurtimea urechilor şi a botului îi făcea și mai feroce; culoarea de oţel a coastelor se schimba treptat – de la vânăt-închis, brumat, la ruginiu, oranj-portocaliu incandescent, iar pe burtă, blana atârnândă bătea într-o nuanţă care putea fi numită „culoarea zorilor". Străluceau ca zorii gulerul pufos de la gât, semicercul greu al cozii şi labele mari, musculoase. Animalele erau frumoase, aveau o expresie demnă, şi ai fi vrut să le admiri de aproape, dar nimeni nu avea curajul să urce la ele pe platformă; localnicii ştiau că să cobori de pe ea va fi mult mai complicat.

Orele se scurgeau, trenurile treceau în goană – marfare roşii şi expresuri verzi –, glasurile câinilor se domoleau, timbrul metalic se atenua vădit, iar în amurg, devenea ca de tinichea. Tot mai puțini câini umblau încolo și încoace, tot mai des se aşezau ori se întindeau, holbându-se tâmp la fâşiile subţiri trandafirii ale şinelor. După ce își așteptaseră trenul în zadar pe platformă până la lăsarea întunericului, câinii se strângeau în haită, coborau laolaltă pe pământ şi se împrăştiau pe străzile orășelului.

Aceeași scenă s-a repetat şi în zilele următoare, dar un observator atent putea să-şi dea seama că, pe zi ce trecea, veneau tot mai puţini câini, plecau mai repede, iar timbrul metalic răsuna

dogit. Curând, nu s-a mai auzit deloc, iar cei cinci sau şase câini care nu-şi schimbaseră programul nu mai lătrau acum la nimeni şi nu mai scheunau, își făceau doar supuși orele de serviciu.

În orăşel, apariţia lor a provocat nelinişte la început. Prea cu multă osârdie cercetau în lung şi-n lat străzile, trecând în goană, cu limbile liliachii aburinde atârnând din gurile căscate. Totuşi, nici măcar o dată n-au atacat pe nimeni. Curând, au văzut cum câinii se adună parcă pentru nişte consfătuiri de-ale lor, adesea privind peste umăr şi nelăsând străini în cercul lor. Îşi aveau propria viaţă şi nu se amestecau în a altora. Nu-i luau în seamă pe copii şi pe femei, peste care dădeau uneori din grabă, şi se mirau de mişcarea în spaţiu a vreunui obiect straniu. Le atrăgeau atenția doar bărbaţii şi aceștia aveau, în cele din urmă, să le ofere o ocupație anume – să-i însoțească diferitele lor peregrinări: în vizită, la magazin sau la serviciu. Când vedeau un trecător şi stabileau chiar de la un bloc distanță apartenenţa la sexul puternic, unul sau altul dintre câini se desprindea de haită şi se alinia lângă acesta – la o oarecare distanţă şi în spatele lui. După ce-l conducea până la destinaţie, câinele se înapoia, fără să pretindă ceva. Dacă i se arunca de mâncare, mârâia şi întorcea spatele, înghiţindu-şi spasmodic saliva. Nimeni nu ştia cu ce-şi duc viaţa și, în același timp, nici ei nu împărtăşeau nimănui această grijă a lor. Exista, e drept, un singur pericol din partea câinilor: nu le plăcea când se adunau la un loc mai mult de trei[1] bărbaţi. Dar trei era tocmai limita legală în Rusia, iar pe timp de iarnă friguroasă, nici nu prea se atingea. Şi, puţin câte puţin, oamenii s-au obişnuit cu câinii. Cu siguranţă, şi câinii s-au deprins cu orăşelul, în orice caz, nu dădeau semne că vor să-l părăsească.

Numai Ruslan nu se putea obişnui, ba nici măcar nu avea timp pentru asta. În fiecare dimineaţă, el pleca pe drumul înzăpezit spre lagăr şi stătea ceasuri în șir lângă sârma ghimpată. Avea multe lucruri importante de comunicat stăpânului: că trenul încă n-a sosit, dar când va sosi, avea cine să-l întâmpine, careva dintre câini stă neapărat de pază acolo, că, în general, deocamdată s-au aranjat, trăiesc în înţelegere, şi alte câteva lucruri mai mărunte. Cum îi va comunica, pe Ruslan asta nu-l preocupa, pur şi simplu nu se gândise, totdeauna o făcuse într-un fel, iar stăpânul pricepuse cumva. Altceva îl preocupa şi-l întrista: ceea ce se petrecea în zonă.

O mulţime de stâlpi fuseseră doborâţi, iar între cei rămași în picioare se căscau în sârma ghimpată găuri uriașe şi spărturi hidoase, iar lângă barăci aprindeau focuri nişte venetici ciudaţi. Aceştia descărcau din camioane cărămizi şi le stivuiau aici, dar se ocupau de asta aşa, printre altele, căci cel mai mult le plăcea să se ia la trântă pe zăpadă, să fumeze un ceas-două sau să cânte în cor, aşezaţi în rând pe buşteni. Să-ţi stea mintea-n loc, nu alta, chiar pe stâlpii aceia sacri! Cu o plăcere nemaipomenită pipăiau femeile, plesnindu-le peste pantaloni sau peste piept, iar la acest fel de percheziţie ele râdeau în gura mare ori ţipau ca la tăiere. Prea nu semănau toate astea cu fosta viaţă a deţinuţilor de dinainte și Ruslan simţea o duioşie din ce în ce mai puternică faţă de fugarii aceia. Probabil, le-ar fi iertat fuga prostească, numai să se fi întors şi să se fi aliniat din nou în coloanele frumoase şi drepte, flancate de stăpâni şi de câini.

Tare ar fi avut chef să intre în zonă şi să-i latre cum trebuie pe venetici – să ţină minte că lagărul nu-i al lor şi n-au de ce să-şi impună propriile reguli. Dar stăpânul i-a interzis să treacă dincolo de sârma ghimpată şi numai el putea să ridice interdicţia. Totuşi se lăsa întunericul, iar stăpânul nu-şi făcea apariţia. Ruslan nu i-a luat nici măcar o dată urma, nu a adulmecat acel îndrăgit miros bărbătesc – de unsoare de armă şi de tutun, de tinereţe viguroasă şi bine spălată. Aşa miroseau, de altfel, toţi stăpânii, însă stăpânului lui Ruslan îi mai plăcea să se dea cu apă de colonie, pe care o cumpăra de la chioşcul ofiţerilor, şi, în afară de asta, un buchet întreg de arome îi aparţinea doar lui, caracterului său, iar Ruslan ştia bine că oamenii se deosebesc unii de alţii după caracter, la fel ca şi câinii. Tocmai de aceea fiecare miroase altfel – n-ai decât să adulmeci şi nu mai rămâne nici o îndoială. De pildă, stăpânul lui – judecând după acest buchet – poate că nu e prea curajos, în schimb, nu ştie ce-i mila; s-ar putea să nu fie din cale-afară de deştept, dar, pe de altă parte, nu se încrede niciodată în nimeni; prietenii lui, se prea poate, nu-l iubesc prea tare, în schimb, el îl poate împuşca pe oricare dintre ei, dacă Slujba o va cere. Şi, ştiind toate acestea despre stăpân, Ruslan îşi imaginea clar cum se simte el acolo, printre străini, cum îi bănuieşte el pe toţi şi-i urăşte, cum este preocupat de gândul cum să-i întoarcă pe fugari şi cum să-i pedepsească pe alţi stăpâni care le-au permis să evadeze.

Iar în tot acest timp, singurul care îl va ajuta fără rezerve stătea foarte aproape şi aștepta doar să fie chemat! În imaginaţia lui Ruslan, stăpânul era măreţ, atotputernic, înzestrat cu rare calităţi şi numai cu o singură slăbiciune: avea permanent nevoie de ajutorul lui Ruslan. Dacă n-ar fi fost aşa, ar fi meritat oare să vină aici în fugă zilnic, să îngheţe bocnă ore întregi în ger şi să-l chinuie foamea?

Căci, din dimineaţa aceea când fusese hrănit pentru ultima oară, el făcuse rost de prea puțină mâncare. În măruntaie avea parcă jăratic, greaţa îl sleia până la ameţeală şi tot mai greu îi era să parcurgă acest drum – încoace şi îndărăt. Cu toată acestea, nu luase niciodată din mâini străine, nu culesese nimic de pe jos.

Un duşman tainic şi hain pusese în cale o brutărie – aici Ruslan răzbătea printr-un nor cleios, care-i frâna goana, îmbătător, revărsându-se prin uşă la fiecare deschidere. Odată, prin această uşă a ieşit o femeie şi i-a aruncat o bucăţică, primită adaos la cântar, şi Ruslan parcă s-ar fi izbit cu pieptul de un obstacol. Abia a avut putere să-i întoarcă spatele şi să prindă a mârâi.

— Pun rămăşag că n-o s-o ia, i-a spus femeii un bărbat care ieşise odată cu ea. E câine de lagăr, sunt dresaţi special.

— Dar ce, se teme de otravă? Uite, eu mănânc şi n-am nimic! Cu o expresie de blândeţe şi duioşie, femeia a muşcat din pâinea rotundă, caldă şi mestecă plescăind. Vezi, căţelule, sunt vie şi nevătămată. Ce prost eşti!

Ruslan se uita indiferent într-o parte. Cunoștea și aceste trucuri: ei gustă şi n-au nimic, ştiu din ce parte să muște, iar ţie îţi ia pe urmă gura foc şi ţi se întoarce stomacul pe dos.

— Pun rămăşag, zise bărbatul.

Luând bucăţica de pâine, o duse cu bucurie răutăcioasă chiar sub botul lui Ruslan. Călău nerod, nu i-a trecut prin cap că, dacă nu acceptase câinele mâncare de la o femeie, fiinţă neînsemnată, de la el – cu atât mai puţin. Bărbatul i-a trezit doar bănuieli. Ruslan l-a condus până acasă şi a reţinut unde stă.

L-a ajutat un gând neaşteptat, care stătuse, în toţi aceşti ani, amorţit în mintea lui şi acum îi era de folos – că mâncarea nepericuloasă pentru el trebuie să fie vie. Să fugă, să sară, să zboare – aceasta nu putea să-i fie aruncată intenţionat şi nici nu putea să fie otrăvită – altfel, otrava ar chinui-o şi pe ea. Din zilele

de demult, când urmărea deținuți, i-a rămas amintirea unor urme străine în pădure, a unor pene însângerate, bucăţi de blană, oase – resturile prăzii vii a cuiva. În prima lui incursiune, s-a verificat şi s-a convins că nu se înşală. S-a abătut din drum, s-a adâncit în pădure şi într-o clipă a devenit vânător. De parcă toată viaţa făcuse numai asta, numaidecât a învăţat să adulmece galeriile pe care şoarecii de câmp și le făceau sub zăpadă şi să-şi vâre laba chiar în locul unde se ascunsese ori trecuse un şoarece. Prada modestă nu-i potolea foamea, dar îl liniştea, îi dădea speranţe. Şi îl ajuta să se întoarcă la îndatoririle sale.

În rest, totul era cum nu se poate mai rău. Şi cum i-ar fi putut fi unui câine, obişnuit să doarmă la căldură, într-un culcuş curat, deprins să fie spălat şi periat, să i se taie ghearele, să i se ungă rănile şi zgârieturile. Lipsit de toate astea, câinele ajunge repede la acea limită la care nu se va coborî vreodată nici un vagabond, lipsit de adăpost din născare. Un vagabond nu-şi permite să doarmă în mijlocul străzii şi, cu atât mai mult, sub roata unui camion staţionat: Ruslan exact aşa dormea şi, numai printr-o minune, nu fusese încă strivit. Vagabondul evită să se încălzească pe mormanele de zgură de la locomotivă – Ruslan făcea această prostie şi, în câteva zile, blana lui deasă, care-l apăra cel mai bine de frig, s-a prefăcut în laţe şi a prins să-i cadă, labele i s-au acoperit de zdrelituri şi crestături. Cu fiecare zi ce trecea, se jigărea, slăbea, de i se făcea lui singur silă. Dar ochii îi ardeau tot mai tare – cu flacăra galbenă, de nestins a freneziei. Şi, în fiecare dimineaţă, după ce verifica garda pe platformă, o pornea spre lagăr.

În tot acest timp, nici un alt câine nu a venit cu el. Încă din prima zi, odată scoşi din cuşti, au răscolit toată zona şi lagărul şi au înțeles că stăpânii plecaseră demult de aici şi că unica speranţă de a-i vedea era să urmeze şirul de urme lăsate de Ruslan, şir care i-a şi dus la platformă. Ruslan s-a dovedit mai norocos, stăpânul lui mai rămăsese în zonă şi simţea acest lucru nu atât prin miros, ci printr-un supersimţ, printr-o credinţă inexplicabilă, dar şi neîndoielnică, asemenea intuiţiei cu privire la vânatul viu.

Ce se va întâmpla dacă pleacă şi el, lui Ruslan îi era şi teamă să se gândească. Atunci, cu siguranţă, viaţa lui nu va mai avea nici un sens. Pentru că, în ansamblu, totul lua o întorsătură urâtă. Da, datoria este în continuare îndeplinită, foamea încă nu i-a făcut pe

câini să uite de ea, însă de la o vreme, la întâlnirile cu aceştia, Ruslan observă că se feresc de el, că îşi întorc boturile ursuze, iar când el se apropie de haită, se împrăştie numaidecât. În plus, unii câini izbutesc să nu arate aşa de jigăriţi ca el; pesemne nu le-a fost silă nici de mortăciuni, nici de groapa de gunoi şi, poate – cât de groaznic este bănuiești așa ceva! –, câte unul a făcut cel mai mare păcat: a cerşit altă slujbă prin vreo curte şi a fost acceptat, şi primeşte liniştit acum mâncare – din mâini străine! Dar oare au uitat, oare n-au fost ei instruiţi: dacă nu te-au otrăvit astăzi, te vor otrăvi mâine, neapărat te vor otrăvi!

Şi bănuielile lui s-au confirmat. Într-o zi, s-a întâlnit cu Alma, au dat bot în bot la cotul a două garduri şi amândoi s-au simţit stingheriţi de această întâlnire. El nu se aşteptase s-o vadă atât de sătulă, veselă, preaplină de tot felul de bucurii ale ei. Și-a amintit, de altfel, că Alma încetase de mult timp să mai apară pe platformă. Şi ea a fost uluită, dar s-a prefăcut rapid că nu-l cunoaşte. Iar în urma ei, ţopăind, a ieşit pe poartă un dulău cu picioare strâmbe, cu părul lins, negru ca antracitul şi cu două buline albe deasupra ochilor și a pornit-o în fugă pe stradă, alături de Alma. Iar ea i-a îngăduit lui, o pocitanie, s-o muşte de umăr. Probabil că i-a şi comunicat ceva, din goană, căci dulăul s-a întors spre Ruslan cu botul lui gros şi dezgustător, rânjindu-şi impertinent colţii. Îl ameninţa pe Ruslan, pentru că se afla la o distanţă apreciabilă şi era sub ocrotirea amicei sale! Ruslan s-a întors cu dispreţ şi şi-a văzut de drum.

Alma să nu-l recunoască! Şi nu mai departe de acum doi ani, primăvara, stăpânii îi puseseră împreună într-un colţ al curţii, scutindu-i de orice îndatorire în afara uneia, mai deosebite, căreia îi acordau ei o mare atenţie. În acest răstimp, le schimbaseră până şi numele: stăpânii îi numeau Mirele şi Mireasa. Ce a ieşit din această slujbă, el n-a aflat niciodată şi, mult după aceea, n-a mai văzut-o pe Alma, însă misiunea aceasta comună i-a apropiat neobişnuit de mult; când s-au întâlnit apoi la marea Slujbă, ei se trăgeau unul spre celălalt, cât le permiteau curelele de la zgardă, şi îşi exprimau în tot felul simpatia şi atracţia. El spera ca, în curând, să fie puşi din nou împreună, însă stăpânii hotărâseră altceva: i-au adus Almei, nu se ştie de unde, un alt câine. Se pare că, pentru prima oară în viaţă, Ruslan ar fi vrut să-şi sfâşie de moarte

semenul, dar cu acel câine nu s-a mai întâlnit, nici măcar numele nu i l-a aflat.

Iar cu această lepădătură albinoasă n-avea nici un chef să-şi pună mintea, atât de jalnic şi de greţos arăta.

Altă dată a dat de urma lui Djulbars, câinele cel mai bătrân dintre ei. Urma l-a dus la un prag de poartă, umed şi puturos şi, de-acolo, într-o curte plină cu rufe agăţate la uscat şi cu grămezi de lemne. Aici, Ruslan a rămas pur şi simplu perplex când l-a văzut pe Djulbars, zăcând pe un ţol murdar, lângă o stivă de lemne, având aerul că, vezi, Doamne, o păzea! Din punctul de vedere al lui Ruslan, să păzeşti stiva aceea tâmpită era totuna cu a păzi apa din râu ori cerul de deasupra capului: ea nu avea nici o valoare, valoare puteau avea numai oamenii. Şi măcar de-ar fi tras la aghioase acolo, însă cel mai fioros dintre fioroşi, acest dulău feroce, cu botul brăzdat de cicatrici, mai și dădea din coadă, rânjind linguşitor. Ce zic, dădea din coadă? Plesnea lemnele de-a dreptul într-un acces de slugărnicie. Şi cui îi erau destinate aceste accese? Unui prăpădit, într-o blăniţă de oaie, fără mâneci, care se tot fâțâia pe lângă o magazioară, cu o maşinuţă pe două roţi. De la aceasta nici măcar nu mirosea a mașină, ia, o porcărie acolo, adiind puțin-puțin a benzină şi a unsoare arsă. Şi mai curând îl luai pe acest rahitic, cu obrajii căzuţi, drept deţinut, şi încă unul deprins binişor cu zona, dar nicidecum nu-l puteai recunoaşte de stăpân!

De-ar fi ştiut şi rahiticul ce podoabă e Djulbars, nu s-ar mai fi fâţâit atât cu maşinuţa, ci ar fi luat mai iute un par în mâini. Djulbars își înfigea colții în oricine, fie el câine din lagăr, fie deţinut; ziua când nu făcea pe careva să sângereze o socotea pierdută. Era suficient ca omul nu să iasă din rând, ci să se poticnească ori să se clatine de oboseală – câinele doar îşi dă seama când cineva încalcă regula intenţionat – și Djulbars îl înhăţa fulgerător, fără măcar să mârâie de avertizare. Avea o dorință arzătoare să-şi muşte propriul stăpân şi și-a împlinit-o, profitând de faptul că acesta l-a călcat pe-o labă. A fost un moment grav, toţi câinii aşteptau ca, în sfârșit, acest ticălos să fie trimis la Rex, nici măcar Djulbars nu spera la ceva mai bun, însă trebuie să recunoaştem, s-a purtat admirabil: când stăpânul a venit la el a doua zi dimineaţa, bandajat peste tot, Djulbars l-a salutat, ca şi cum

nu se întâmplase nimic, şi a prins să se plimbe încoace şi încolo prin cuşcă, arătând ce groaznic şchioapătă. Şi i-a mers de minune, ba chiar s-a ales şi cu trei zile de odihnă. Probabil stăpânii l-au considerat îndreptăţit ori, poate, atât de valoros, încât fără el Slujba se duce de râpă. Era doar un exemplu pentru toţi câinii: permanent fruntaş, „premiant la înverşunare“, „premiant la neîncredere faţă de străini“. Cine şi-ar fi închipuit că e în stare să se gudure pe lângă un străin!

Ruslan s-a apropiat şi s-a lungit în faţa lui, ţintuindu-l pe renegat cu priviri turbate. Chiar și așa, luat pe nepregătite, Djulbars nu prea s-a fâstâcit. A mai bătut de vreo două ori lemnele cu coada şi a căscat, arătându-şi cerul gurii negru şi umflat – obiect de mândrie, semn de bătăuş aprig şi neînfricat. A căscat atât de satisfăcut, că i-au dat până și lacrimile în ochişorii de mistreţ, dintre care unul, din pricina unei cicatrici, nici nu i se deschidea complet, şi, în timp ce îşi închidea fălcile şi-şi lipea buzele negre-liliachii, botul lui brăzdat reuşi să compună o grimasă de compasiune. Îl mâhnea starea camaradului, slăbiciunea trupului, chinurile sufletului.

„Şi, mă rog, de ce s-o faci pe nebunul? întreba privirea renegatului. Doar trebuie să trăieşti, bătrâne. Crezi că n-aş avea chef să-i finisez acestui pipernicit o pulpă? Dar, dacă aș face-o, nu-mi mai dă crăpelniţă, mă izgoneşte. Aici nu-i zona, să ţi se dea ce se cuvine, aici, nu dai din coadă, nu mănânci.“

„Şi acum asta-i slujba ta?“, a întrebat furiosul.

„Oho, nu te-atinge de cele sfinte! La slujbă apar la fix.“

Şi avea dreptate, venea pe platformă şi de câte două ori pe zi. Şi cum să nu vină, dacă-l mâncau colții. Să vină odată trenul, atunci să vezi muncă pe el!

„Dacă e să fim cinstiţi, a trecut renegatul la atac, păi unde-i slujba ta acum? Cine ne-a trimis la această slujbă? Şi de unde ştii, poate că ea, în genere, nici nu se mai întoarce?“

Atunci furiosul bătuse în retragere:

„Cum aşa, poate că? Se va întoarce! Şi atunci cei ca tine nu vor fi iertaţi“

„N-aveți de ce să vă faceți griji! Noi vom fi primii chemaţi. Pentru că, atunci când va veni ea, tu deja vei fi crăpat, iar dacă scapi cu viaţă, deja n-o să ai destulă vlagă să slujeşti. Iar eu, ia

priveşte-mă, sunt un dulău pe cinste, voinic, vânjos!“

Furiosul a închis ochii. Nu mai avea putere să se certe. Şi, lucru ciudat, a simţit câtă dreptate are renegatul – o dreptate izbăvitoare pentru toţi. Că doar își amintea cum acest trădător le-a venit odată în ajutor, i-a scăpat de la moarte. Ruslan s-a ridicat şi a ieşi încet din curte. În poartă, s-a uitat înapoi, la auzul unei noi lovituri: făcând bătături la coadă din cauza lemnelor, „premiantul la înverşunare şi neîncredere“ trudea acum pe ţolul moale. Trecând pragul înalt al porţii, furiosul și-a scuturat scârbit o labă. Şi nu ştia Ruslan – dar noi, cei educaţi, parcă ştim? – că prima noastră mişcare spre pieire este întotdeauna una de trecere, cu dezgust, peste un prag oarecare.

În aceeaşi zi, a aflat multe alte lucruri pe care ar fi preferat să nu le știe. Da, se ceruseră pe la curţi aproape toţi şi fuseseră primiţi şi hrăniţi, iar până la următoarea masă reuşiseră să arate ce pot. Au început cu coteţele de găini, ceea ce e mai simplu, iar câte unii chiar cu vietăţi mai mari. Dick, care izbutise să înfulece jumătate de purcel până l-au prins, păstrează acum urma unui piron peste bot, unde nici să se lingă cum trebuie nu e în stare, Kurok[2] s-a pedepsit singur: când a încercat să scoată carne direct din oala care fierbea pe plită, a răsturnat-o peste el şi a rămas fără blană pe jumătate de cap şi pe piept, şi aşa a şi fost alungat în stradă. Zatvor[3], e drept, a reuşit să fugă cu o gâscă în gură, dar cât timp îi ajunge lui gâsca şi cum să se mai întoarcă acum, când noul stăpân îi arată de departe vătraiul? Într-o curte, unde erau oploşiţi toţi câinii, care şi cum se ruga, fuseseră primite deodată Era[4] şi Ghilza[5]. Aceste tovarășe nedespărţite au început prin a se flocăi pentru un căţelandru, care şi le revendica în egală măsură pe amândouă, însă când au căzut la pace, s-au apucat să-l sfâşie foarte solidare, mai să-l omoare – abia au reuşit să-l scape din colţii lor. Și ele au fost izgonite. Dar ce se întâmpla cu cei care nu erau goniţi doar pentru că nu fuseseră primiţi sau nu se rugaseră să fie primiţi? Grom[6], hotărât să-şi croiască singur drumul în viaţă, a venit la groapa de gunoi de lângă bufetul gării, s-a ghiftuit cu mâncare stricată şi acum, mut, chircit de frig, zace în groapă, nu prea departe, stropit cu var. Proastei de Aza i-a trecut prin minte să vâneze pisici – un păcat de trecut cu vederea, Ruslan i l-ar fi iertat, căci şi el gustase din carnea de şoarece, însă ea nu avea deloc

experienţă în materie de pisici şi nu ştia nici măcar că această creatură nu trebuie cu nici un chip încolţită – după cum nimeni nu trebuie încolţit! – şi laba felinei i-a alunecat cât ai clipi peste ochi. A sugrumat pisica, dar un ochi i s-a scurs, iar al doilea a făcut puroi, abia mai vede cu el, înnebuneşte de durere. Era rău, rău de tot! Şi mai rău decât toate nu era că au obosit să aştepte. Ci că au obosit să creadă.

Asurzit, copleşit de toate aceste nenorociri, Ruslan zăcea cu ochii închişi, de-a curmezişul trotuarului. Trecătorilor li se părea că trage să moară; în asemenea situaţii, omenirea se împarte în două curente: unii te înconjoară cu o compasiune prudentă, alţii însă, mai tari de inimă, pur şi simplu păşesc peste tine. El nu-i observa nici pe unii, nici pe alţii, atent la durerea care-i pârjolea măruntaiele şi gingiile înţepenite de zăpada mestecată. În ultima vreme, mânca des zăpadă – de sete şi de greața pe care i-o pricinuia foamea. Brusc, își aduse aminte că astăzi nu fusese în lagăr. Se înspăimântă la gândul că abia acum îşi amintise că lăsase să-i scape din vedere atâta timp – se înspăimântă ca în faţa unei pedepse neştiute. Foamea îi distrusese memoria. Se căzni să-şi amintească mirosul omului care-i băgase sub bot bucăţica de pâine, dar simţea doar mirosul pâinii. Şi vedea, printre pleoapele strânse, numai pâinea. Iar când a vrut să-şi vadă casa – în minte i-a răsărit osciorul acela dulce, rămas în blidul pentru mâncare şi, alături de el, mucul de ţigară – galben şi umflat. Însă tocmai acest gând l-a făcut să se ridice de pe trotuar.

„Trebuie, totuşi, să dau o fugă, cugetă el. S-au adunat atâtea să i le comunic stăpânului!“ Tare nu avea chef să plece la drumul acesta lung – se lăsa seara de-acum şi urma să se întoarcă pe întuneric beznă sau, mai rău, la lumina lunii. Pe întuneric, el nu vedea aproape deloc, iar lumina lunii îl scotea complet din minţi, trezindu-i presimţiri tulburi şi triste. În această privinţă, Ruslan era un câine absolut obişnuit, fiul legitim al acelui Câine primar, pe care frica de întuneric şi ura faţă de lună l-au gonit spre focul Omului din peşteră şi l-au silit să-și schimbe libertatea pe credinţă. Ca să mai prindă inimă, Ruslan începu să se gândească la osul pe care, probabil, stăpânul nu-l aruncase, ci îl păstrase pentru el. Totuși, nu prea îi venea să creadă asta, aşa ceva nu se mai

întâmplase până atunci, să se întoarcă din nou la tine bucata pe care n-ai pitit-o la timp. Şi porni să se gândească la păcat, la faptul că şi-a uitat îndatoririle – fie ca tocmai luna asta blestemată să-i rămână pedeapsă! Căci orice păcat se pedepseşte, chiar şi cel mai neînsemnat – îşi însuşise foarte bine această învăţătură în viaţa lui de câine şi nu întâlnise niciodată excepţii de la regulă.

Strada principală a orăşelului se termina; se sfârşeau gardurile ei masive şi ferestrele oarbe, făcute pentru ce vrei, numai ca să priveşti prin ele nu. Aici, pe Ruslan îl ţintui pe loc o amintire despre ceva nu de demult, dar care apucase să i se șteargă din memorie. Cu toate acestea, nu-l lăsa să meargă mai departe, umplându-l de o presimţire neclară, dar veselă, nicidecum tristă. Începu să scheaune, să se rotească pe loc, ca un căţeluş care şi-a văzut pentru prima oară coada, şi încremeni brusc, cu labele larg depărtate. După ce stătu aşa câteva clipe, îşi plecă botul şi o luă încet îndărăt, venindu-i şi nevenindu-i să creadă.

Iată locul pe lângă care trecuse atât de repede, cufundat în gândurile sale. E drept, se află pe cealaltă parte a străzii, dar putea să-și adulmece stăpânul! Fusese adus, pare-se, cu maşina, dracu' să-l înghită de cauciuc, naiba să bea benzina asta! – dar, iată, aici a sărit el jos şi a bătut puţin pasul pe loc, până i-au dat valiza şi sacul. Ei bine, ce e în valiză n-ai cum să adulmeci, e încleiată cu nu ştiu ce porcărie, dar în sac are rufe spălate şi săpun (cu parfum de liliac de la chioşcul ofiţerilor), vaselină cu care se ung cutiile de conserve. Iar aici şi-a aprins ţigara, chibritul mai miroase încă a fum şi de la mâinile lui, apoi şi-a luat valiza şi şi-a săltat sacul pe umăr. A dispărut totul, doar urma stăpânului a rămas, imprimată clar în zăpadă. În privinţa asta nu dai greş. El are picioarele puţin strâmbe şi, poate, un pic cam scurte pentru înălţimea lui, în schimb, calcă ferm, cu toată talpa odată, de parcă ar căra o greutate mare. Astăzi este încălţat cu cizme de piele, ca pentru sărbătoare – e drept, asemenea cizme au toţi stăpânii, dar picioarele se înfăşoară în obiele şi acestea (după cum am mai lămurit) au mirosul caracterului său. Şi important e că urma nu se împleteşte cu ale altora; în genere, stăpânului nu-i place să-şi încurce urmele, totul e direct, fără nici o abatere.

Acum trecătorii se fereau brusc de Ruslan; îl luau de turbat,

scăpat din lanţ pe câinele cuprins de dragoste. Într-adevăr, arăta fioros: jigărit, cu coastele ieşite în afară, cu un văl galben pe ochi, alergând ca vântul, gâfâind şi zornăindu-şi zgarda care-i atârna. Îi îngrozea şi goana lui în linie dreaptă, spre un ţel necunoscut lor. În gară, calea-i fu barată de un camion care întorcea încet; Ruslan sări sub el, lovindu-se la spinare, însă urma îl făcu să uite de durere şi-l atrase mai departe, spre căldura uşilor deschise, spre sala gălăgioasă şi sufocantă. Aici, pe podeaua noroioasă, printre mirosurile de pâslari asudaţi, de pânză putredă de sac, prin mirosul de piele tăbăcită al curelelor, de mucuri umede de ţigări din scuipători, printre trupuri murdare şi obosite s-a rupt firicelul vârât în nările lui şi după care alergase ca un taur după belciug. S-a străduit zadarnic să-i simtă durerea acută, salvatoare, încordarea; aici mai mirosea şi a mâncare, aburii aromaţi ai acesteia îl scoteau complet din minţi. Pe neaşteptate, auzi vocea stăpânului, vocea dumnezeiască, inegalabilă, care, deşi nu pe el îl striga, răsuna undeva aproape şi Ruslan se repezi într-acolo, fără să ocolească, de-a dreptul, printre bănci şi sacii cuiva, gata să sfâşie pe oricine nu i-ar fi dat voie la stăpân.

Dar a trebuit să-şi strunească bucuria. Năvălind în bufet, voia doar să latre: „Sunt aici! Iată-mă-s!“ – însă văzu că stăpânul nu stă singur la o măsuţă, ci vorbeşte cu cineva, aşa că nu se încumetă să se apropie. Se opri timid lângă perete şi începu să-i privească pe stăpân şi pe comeseanul lui – un omuleţ agitat, cu o chelie trandafirie şi transpirată, îmbrăcat cu un palton peste măsură de ros, cu o eşarfă verde, atârnând pe piept, care ascundea fie cămaşa soioasă, fie lipsa acesteia. Ruslan se uită la amândoi cu atenţie, comparându-i, şi comparaţia se dovedi în favoarea stăpânului – tânăr, puternic, chipeş, un stăpân absolut încântător. Ar fi arătat şi mai grozav dacă n-ar fi uitat să-şi pună epoleţii şi n-ar fi stat cu gulerul descheiat şi cu mânecile suflecate. Dar faţa lui oricum era minunată, divină, cu ochii precum cupele, minunaţi, divini, şi se purta minunat şi divin. Comeseanul lui, în schimb, era pur şi simplu respingător – cu aceşti ochişori lăcrimoşi, cu obiceiul acesta nerod de a chicoti fără motiv şi de a-şi scărpina obrazul nebărbierit cu toate degetele de la o mână. Dinspre amândoi, e drept, venea un miros nu prea plăcut, mai degrabă scârbos, şi sursa acestei scârboşenii, după cum bănuia Ruslan, era clondirul

cu un lichid transparent, incolor ca apa; făcând un oarecare efort, găsi că de la stăpân miroase mult mai puţin, de fapt, puţin de tot, aproape că nici nu miroase, în timp ce de la Sfrijit duhneşte insuportabil. Sfrijitul nu i-a plăcut lui Ruslan, măcar şi pentru că, de faţă cu el, nu se putea repezi spre stăpân, însă şi mai tare nu i-a plăcut pentru că vorbea cu stăpânul ciudat de neatent, fără să-şi plece ochii, chiar cu un zâmbet ironic făţiş. La fel ca tractoristul acela.

— Dar tu, sergent, după cum văd, ai zăbovit cam mult pe-aici, zise Sfrijitul. Ai voştri de când şi-au luat picioarele la spinare!

Tot timpul îi spunea stăpânului Sergent[7], când, în realitate, el se numea Efreitor[8] şi, ciudat, stăpânului numele acesta nou îi plăcea mai mult. Lui Ruslan îi displăcea total. Lui îi plăceau numele cu „R"; şi numele său îi plăcea, pentru că începea cu „R", iar în Efreitor erau chiar doi de „R" şi amândouă mârâiau aşa de grozav, în vreme ce în Sergent singurul „R" abia dacă se-auzea.

Stăpânul a răspuns cu întârziere, nu-i plăcea să facă două treburi deodată, mai întâi termină de turnat din clondiraş în păhărele – lui, apoi Sfrijitului.

— Înseamnă c-a fost nevoie dacă am zăbovit.

— Bine, nu-mi spune, dacă e secret.

— De ce să fie „secret"? Acum nu mai e. Păzeam arhiva.

— Arr-hi-va? spuse Sfrijitul tărăgănat. A cui? A noastră? Şi cum de-a rămas ea acum fără pază?

— Nu te teme, n-a rămas. Au sigilat-o şi au trimis-o.

— De bună seamă. Dar pentru ce toate astea, sergent?

— Cum pentru ce?

— Păi, să păzeşti, să sigilezi. Mai bine o ardeau în sobă şi gata socoteala. Toate secretele aruncate în sobă. Cenuşa să se aleagă de ele.

Stăpânul privea la el cu compătimire.

— Da tu, ce, eşti ţânc? Sau ţi-ai ieşit din minţi? Nu ştii că arhiva este pentru păstrare veşnică?

— Nimic nu-i veşnic, sergent. Doar eşti om cu cap.

Stăpânul oftă şi puse mâna pe păhărel. Imediat îl înhăţă şi Sfrijitul pe-al lui, atât aştepta.

— Ei, să trăim, spuse stăpânul.

Sfrijitul se întinse spre el cu păhărelul, însă stăpânul i-o luă

înainte, ridicându-l pe-al lui puţin mai sus, ca să nu ciocnească, şi-l dădu repede pe gât. Sfrijitul îşi retrase mâna încet şi bău. Apoi, amândoi sorbiră ceva galben din căni şi-şi înfipseră furculiţele în mâncare. Ruslan îşi înghiţi saliva şi nu fu în stare să-şi întoarcă privirea.

— Nu mi-ai răspuns totuşi, sergent, îi aminti Sfrijitul.

Stăpânul oftă din nou.

— Ce să-ţi răspund, eu te socot om cu scaun la cap, iar tu te ţii de copilării. Ce exemplu să-ţi dau ca să-ţi fie mai pe înţeles? Ai văzut cum adună pionierii gândăcei, fluturi de tot soiul? Îi prind şi le înfig un ac şi notează pe hârtie ce gânganie e. Acesta-i un exemplu de păstrare veşnică.

— Păi cum e veșnică? Peste un an doar praful mai rămâne din gâza asta. Sau, hai, peste zece.

— Nu pra-ful! Stăpânul ridică un deget. Pe hârtie scrie totul despre gâză. Înseamnă că există. Pare că nu mai e, dar există!

Ruslan îl privi cu reproş pe Sfrijit. Degetul Stăpânului trebuia, pare-se, să-l convingă, însă el se tot hlizea şi-şi scărpina falca.

— Noi suntem deci nişte gângănii?

— Cam aşa, spuse stăpânul. Cuprinzându-şi coatele în palme, se aplecă peste masă şi se uită la interlocutor cu un zâmbet blând. Uite, voi v-aţi luat zborul, aţi dat din aripioare care-ncotro, dar cu toţii aţi rămas acolo. La orice oră fiecare dintre voi poate fi ridicat, ca să ne facem o părere completă. Care şi ce are pe suflet, cine şi încotro bate, dacă e la o adică. Totul se ştie dinainte.

— Păi s-a dovedit că noi, cumva, am fost nevinovaţi…

— Aşa socotești? Bine, socoate. Dar eu te-aş sfătui să socoţi altfel. Că eşti eliberat provizoriu. Ai priceput? Ţi s-a acordat libertatea provizoriu. De altfel, o s-o apreciezi mai mult. Pentru că văd pe ce ţi-o cheltui. Aduni păduchi prin crâşme, ai prins să tragi la măsea. Iar acolo erai ca un cristal. Și ficatul ţi-era în regulă. Aşa-i?

— Cam aşa-i, păru să fie de acord Sfrijitul. Ei, în cazul ăsta, ce-i interesant de aflat în ce ne privește? Din noi deja curge pleava. Dar, uite, ia-i pe ăştia – făcu un semn peste umăr, spre cei care stăteau la alte două măsuţe – ce ştii despre ei?

— Nu te teme, dacă e nevoie, vor fi şi ei luaţi. Despre ei e scris şi mai mult.

Sfrijitul se lăsă şi el cu pieptul pe măsuţă şi se priviră îndelung în ochi, râzând binevoitor.

— De altfel, am observat şi eu ceva, sergent, spuse Sfrijitul. Îţi tremură degetul. Mâinile îţi tremură mai tare decât mie. Eşti un bâţâit, măi frate. Şi asta-i pe vecie, ai?

Stăpânul se posomorî, îşi retrase mâinile de pe masă şi apucă clondirul. Turnă din el în mod egal şi-l ţinu deasupra păhărelului Sfrijitului, pentru ca ultimele picături să-i curgă acestuia din urmă. Sfrijitul îi urmărea mâna. Stăpânul observă şi scutură clondirul, deşi nu mai stoarse nimic din el.

Băură din nou, sorbiră câte o înghiţitură din lichidul galben, după care deveniră mai blânzi unul cu altul şi Sfrijitul, probabil, se simţea deja stânjenit de întrebarea lui.

— Dar tu n-ai să zici c-am fost fiară, spuse stăpânul. Pe tine, de pildă, te-am atins vreodată?

— Pe mine, nu.

— Vezi, pentru că tu ai înţeles principalul. Dacă patria s-a supărat pe tine, înseamnă că a avut ea un motiv. Degeaba nu se supăra! Şi dacă ai înţeles asta – gata, pentru mine-i lege, tu eşti om – şi eu sunt om. Ei, dacă mi se porunceşte să te ating – e altă treabă, am depus sau n-am depus jurământ? Dar fără ordin… Mă înţelegi?

— Eu, frate, te înţeleg.

— Foarte bine. Iar pe ăştia i-am luat în vizor, numai că nu vor pricepe niciodată. Şi nu ne vor înţelege nici pe noi, pe mine și pe tine. Însă noi, eu şi cu tine, ne-am înţeles întotdeauna, nu-i aşa? De asta m-am şi aşezat cu tine la masă.

În sfârşit, Sfrijitul nu mai suportă privirea stăpânului ori poate că obosise să se tot ciondănească şi își plecă ochii.

Şi Ruslan obosise să mai aştepte că i se va da şi lui atenţie, în gălăgia şi îngrămădeala din bufet. Cei ce intrau şi ieşeau se tot poticneau de el, așa că se tot lipea stingher de perete, până când îi veni în minte cu ce să se ocupe şi să-i fie de folos stăpânului: să păzească valiza şi sacul, împreună cu mantaua aruncată deasupra acestora. Certându-l uşor în sinea lui pentru lipsa de prevedere, Ruslan se întinse plin de importanţă alături, luând poziţia care ne insuflă nouă respect faţă de santinela patrupedă şi nu ne dă voie, nu numai să o atingem, dar nici să ne apropiem mai mult de-un pas. Poziţia lui era bună şi prin aceea că-i permitea să admire în

linişte figura stăpânului. O urâţeau puţin broboanele de sudoare care-i apăruseră pe frunte şi deasupra buzei superioare, însă, oricum, era minunată, dumnezeiască.

Ruslan observase de mult că feţele stăpânilor, cele mai diferite, au totuşi ceva în comun. O faţă putea fi lată sau îngustă, putea fi palidă, dar putea fi şi smeadă, însă neapărat avea o bărbie fermă şi aproape dublă, buze strâns lipite, pometi rigizi, iar ochii – cinstiţi şi pătrunzători, despre care e greu de înţeles de sunt mânioşi sau râd, dar care ştiu să se uite ţintă îndelung şi să poruncească fără cuvinte. Asemenea feţe puteau aparţine numai rasei superioare a celor cu două picioare, rasei celei mai deştepte, nepreţuite, celei mai rare – dar tare ar fi vrut să știe: aceste feţe sunt anume alese de Slujbă, sau chiar ea le face aşa? Cu câinii era mai simplu: Tobik cel negru, cu o urechiuşă albă, care se aciuase pe lângă bucătărie, slujea şi el într-o măsură, altfel n-ar fi fost ţinut, însă, în tot timpul slujbei lui tainice, nu crescuse nici cu un centimetru, nu-şi schimbase culoarea şi nici caracterul – rămânea mereu acelaşi pomanagiu şi gură-spartă; lătra până şi la muşte, iar deţinuţilor le trimitea salutări din coadă printre sârma ghimpată. Câinii sunt aleşi, e treabă de-nţeles, doar n-au fost chemaţi toţi de pe stradă, au fost aduşi din crescătorii; dar cum stau lucrurile cu stăpânii – rămâne un mister. De un singur lucru nu se îndoia Ruslan: cu asemenea faţă, stăpânul putea să facă economie de cuvinte cu Sfrijitul, iar acesta ar fi trebuit de mult să ia poziţie de drepţi şi să plece la muncă.

— Încotro ţi-i drumul, sergent? începu iar Sfrijitul. În vreun oraş ori la tine, în sat?

— Acasă, răspunse stăpânul, parcă şovăind. Ce mare scofală e la oraș? În plus, vreau să mă odihnesc.

— Se înţelege. Dar cu ce-ai să te ocupi?... Cred c-ai uitat şi cum se ţine o furcă.

— Ce treabă am eu cu furca? Am ţinut în mâini furca mea, de calibru şaptezeci şi doi. Ţine cont c-am făcut o dată şi jumătate sorocul tău, păi mie pentru asta mi se cuvine o pensie cam cât are un aviator polar. Care a zburat un milion de kilometri.

— Asta-i bine. Numai că bănuţii nu vindecă. Eu, în locul tău, abia acum m-aş speti muncind. Ajută de nici nu-ţi închipui.

Stăpânul se uită ţintă la el, cu o privire fixă.

— Credeam că ne-am înţeles în privința asta. Şi-am încheiat. Dar tu, aşa deci: stai cu mine şi mă tot înţepi? Asta se cheamă lipsă de respect.

— Pe tine să nu te respect, serge-ent? pufni în râs Sfrijitul. Păi ce-am fost învăţat atâția ani? Lasă, nu te amărî, ai timp să renaşti cu sufletul. Eşti tânăr, înseamnă că ai toată viaţa înainte!

Şi, cu aceste cuvinte, făcu o figură care l-ar fi putut costa viaţa: se aplecă peste măsuţă şi-l bătu pe stăpân pe umăr. Ruslan sări şi se năpusti vertiginos, aproape fără zgomot, ciocnind doar podeaua cu ghearele.

Întorcându-se într-o clipă, stăpânul reuşi să i-o ia înainte, repezindu-şi pumnul în întâmpinare. Lovitura nimeri câinele în maxilar şi-l atinse peste nas. Ruslan era cât pe ce să se dea de-a rostogolul, urlând, însă rezistă, nu arătă duşmanului ce tare îl doare, ci se porni să mârâie ameninţător în direcţia acestuia, abia zărindu-l printre lacrimi.

— Doamne Dumnezeule, se miră stăpânul. Tu eşti, mortăciune? Ce, ai început să vânezi pe la bufete?

Ruslan, mârâind încă, îşi frecă nasul de genunchiul lui şi se simţi mai uşurat, iar când stăpânul îl mângâie, îi trecu durerea de tot.

— Al tău e aşa? întrebă Sfrijitul. Nici n-avusese timp să se sperie.

— Cum „aşa“? Supărăcios? Întocmai, noi nu ne lăsăm unul pe altul călcaţi în picioare. E drept, Ruslaşa? Ce l-am mai scărmăna noi pe ăsta, să fii tu sănătos!

Toţi cei din bufet priveau la Ruslan, de parcă ar fi aşteptat să facă o scamatorie. Sau poate că mai era încă frumos şi pur şi simplu îl admirau, ca în zilele de odinioară, când stăpânul se mândrea cu el. Numai bufetierei, nu ştiu de ce, nu-i plăcu.

— Cetăţene, îl anunță ea pe stăpân dintr-un colţ cam întunecat, unde puteai tăia fumul de ţigară cu cuţitul, mai bine aţi duce undeva câinele ăsta fioros, aici, totuşi, nu-i zonă. E bufet, la o adică. În locurile publice trebuie să poarte botniţă.

— Da' de ce? îi zâmbi stăpânul. În viaţa lui n-a purtat botniţă, s-a descurcat fără. Mai bine l-ai lua la tine, gospodino. De ce dai din umeri? El îţi plăteşte prin muncă porţia de mâncare, nu lasă revizorul să-ţi treacă pragul.

— De revizor n-am eu de ce mă teme. Iar pe dumneavoastră, să aveți în vedere, v-am prevenit în mod foarte oficial. Dacă muşcă, o să plătiţi amendă. Şi pentru injecţii.

— Auzi, Ruslaşa? Să ai în vedere. Cine te știe, ăi fi, poate, turbat. Că doar umbli fără certificat.

Ruslan îşi ciuli uşor urechile, făcu o mutră de martir şi se mută de pe o labă pe alta. Chiar dacă aşteptau o scamatorie, abia dacă și-ar fi dat seama de ea, câtă vreme câinele, într-un mod atât de simplu, atât de multe le arătă prin figura aceasta: cică e cel puţin ciudat cum poţi spune despre el asemenea bazaconii, că lui, zău, îi este şi ruşine din pricina femeii arţăgoase, de la care Stăpânul a trebuit să audă lucruri neplăcute în ce-l privește şi că n-ar fi rău să plece de aici cât mai iute, însă el aşteaptă să-şi termine Stăpânul treburile.

Stăpânul, răsturnându-se pe spătarul scaunului, râgâi sătul şi-şi scoase portţigaretul. Simţise privirile neprietenoase şi era cam nesigur pe sine; în asemenea situaţii, fumatul în cazul lui se transforma într-un întreg ritual: ţigara o alegea îndelung, apoi o bătea de capacul cu desenul gravat, sufla în ea, scoțând un sunet de trompetă, o frământa între degete până trosnea, după care o introducea în gură, rotind-o uşor. Stăpânul o strângea lacom cu dinţii lui mărunţi şi egali şi, aprinzând-o, se uita ţintă la capătul ei; trăgea o dată, o lua între două degete, ţinând-o la distanţă, şi scotea un rotocol de fum.

— E o adevărată problemă, spuse el Sfrijitului, arătând spre Ruslan. Și să plăteşti, și tot nu ţi-l ia nimeni. Şi asemenea cadre aleargă de colo-colo!

— Da, păcat, ce să mai vorbim, răspunse Sfrijitul. Înainte ne gândeam: „Măcar de-ar crăpa, nemernicii!“, iar acum – ne pare rău. Mai bine-i terminaţi deodată, decât aşa.

— Aha, tocmai! Toţi sunt tare miloşi, după cum văd, iar de împuşcat, să-i împuşte alt nene.

— Altui nene, pesemne, i s-a şi ordonat?

— Câte ordine n-am primit eu. Cine mi-a ordonat şi-a pus deja epoleţii la saramură şi-şi probează hainele civile. Iar eu să-mi mânjesc mâinile? Când se poate şi să nu mi le mânjesc. Numai că, vezi cum e dumneaei, mila? Reiese că-i mai rea ca orice.

Ruslan înţelese că stăpânul încă suferă din cauza femeii

arţăgoase şi-şi vârî botul în mâna lui, care se odihnea pe genunchi. Mâna se ridică în silă şi i se aşeză pe frunte. Nefiind ahtiat după mângâieri, nici deprins cu ele, Ruslan aprecia totuşi acest gest unic şi, mai ales, foarte rar. Însă, de data asta, mâna nu-i plăcu, era vlăguită, nehotărâtă, tremura nu se ştie din ce cauză şi mirosea de la porcăria din clondir.

— N-are nimic, Ruslaşa, o să te obişnuieşti, rosti stăpânul. Mai ştii, poate chiar te cheamă înapoi: să slujeşti din nou. N-ai uitat slujba? Zici că o visezi noaptea? Of, holbatule! Trage obloanele, că bagi lumea în sperieţi.

Mâna trecu încet peste ochii închişi ai lui Ruslan şi, apucându-l de fălci, le strânse brusc într-o încleştare aprigă. Colţii, clănţănind răsunător, îi striviră buza; de durere, parcă îi luară foc ochii sub pleoape. Dar şi mai tare îl arse ciuda. Ce obicei la ei, la nişte stăpâni atât de deştepţi – să apuce neapărat cu mâna. Câinele – de bot, omul – de faţă. La ei, asta purta un nume lung: „Acuşa te umple borşul dacă mai îndrăzneşti să deschizi gura“, dar se făcea scurt; nici câinele, nici omul nu reuşeau să se ferească. Pe urmă, mult timp, nu izbuteau să-şi vină în fire. Uite aşa i-a făcut stăpânul odată unui deţinut, care se luase la ceartă cu el şi nu s-a grăbit să intre în rând, iar apoi a stat năucit, cu faţa palidă, brusc îmbrobonată de sudoare. De pe nas i-au căzut bucățile de sticlă pe care acest deţinut le iubea aşa de tare, sufla des asupra lor şi le ştergea cu batista – acum nici nu s-a mai aplecat după ele, deşi stăpânul i-a amintit: „Adună-ţi ochii!“ – şi i le-a aruncat cu vârful cizmei. Iată ce-a simţit atunci acest om pe pielea lui, când a intrat în rând, poticnindu-se ca un orb, iar apoi a fugit strigând pe câmp, făcut scăpat de nefericitul Rex.

— Nu-l strânge, zise Sfrijitul. Uite ce diavol e, acum te hăpăie, şi-i dau dreptate, zău!

— Multe mai ştii tu despre el, pufni în râs stăpânul. Pe mine şi pe Ruslaşa ne-a unit slujba, drept zic?

Mâna se lăsă iar pe frunte, o mângâie, îl trase de-o ureche, însă Ruslan abia se abţinea – grozav ar fi avut chef să se lepede de ea şi să i-o sfâşie. Nu era prima oară când, cu toată dragostea faţă de stăpân, simţea această dorinţă şi se speria singur de ea, suferind îndelung apoi: cum de putuse să-i treacă asemenea idee prin minte. Acum însă îi mai veni ceva în gând – o iluminare, o

presupunere despre cauza pentru care Rex îl făcuse scăpat atunci pe deţinut: păi el nu putuse să prevadă nimic pentru că nici omul însuşi nu ştia ce avea să facă peste o clipă!

Eliberându-se de mâna odioasă și întorcând greoi capul, cu o mișcarea înceată, cuprinse cu o privire sumbră de sub fruntea lată şi rotundă pe cei aflaţi în bufet și-și ridică ochii ficşi spre stăpân. Pe masă mai era mâncare, nu prea se grăbeau s-o termine, numai că Ruslan fusese din tinereţe dezvăţat brutal să ceară şi nu la mâncare se uita el, nu cerea nimic această privire grea, în care doar un tont ori un orb n-ar fi fost în stare să desluşească: „Tu nu eşti bun acum, stăpâne. Glumeşti urât. Şi suntem printre străini, doar".

Sfrijitul se schimonosi brusc, înhăţă de pe masă o bucată de pâine şi o puse jos. Ruslan o ignoră complet, nu se uită la ea.

— Aha, vezi să n-o ia! zâmbi foarte satisfăcut stăpânul. Toată viaţa a visat el să-ţi mănânce pâinica! Pe ce s-ar mai baza atunci statul?

— Bine, statule. Dă-i-o tu singur.

Clienţii bufetului aşteptau, probabil, iarăşi o scamatorie, nu prea complicată, dar cu succes scontat. Inimile noastre se înduioşează necontenit când fratele nostru mai mic dă cele mai elementare semne de inteligenţă, forțându-și cu atâta abnegaţie firea: nu ia mâncare de la străini, dar o înhaţă, înecându-se de lăcomie, din mâna stăpânului. De data aceasta, scamatoria ieși mult mai distractivă decât se aşteptau: pâinea nu mai părăsi mâna ce-o dăruia, câinele o privi numai şi se dădu precaut într-o parte, ca să nu facă, întâmplător, statul de ruşine.

— Aha! jubilă Sfrijitul. Şi tu eşti acum pentru el un nimeni, ai priceput?

— Da' ce-i cu tine? Ţi-e scârbă? întrebă stăpânul. Roşeaţa îi dispăru încet din obraji. Ai izbutit să te îndopi deja pe undeva? Hai, repejor! Na, aşeză el pâinea pe podea, ia-o! Cu cine vorbesc?

— Dar dumneavoastră, cetăţene, nu mai faceţi risipă de pâine, interveni iarăși bufetiera. Ce, n-am altă treabă decât să strâng după câinii dumneavoastră?

— Păi, de ce? O s-o ia. Și încă cum!

Cu pometii deja albiţi, dar surâzând satisfăcut, stăpânul adună singur pâinea, dibui cu ochi veseli furculiţa. O înfundă într-un

borcănel şi trântind-o pe pâine, începu să ungă din gros toată bucata cu muştar.

— Nu trebuie, îl rugă Sfrijitul.

Îl rugă şi cineva din rândul de la tejghea.

— Sergent, nu te prosti.

— Nu se poate, explică stăpânul. Nu se poate să n-asculte de ordin. Nu te teme, ştie şi singur c-a greşit: nu s-a supus de prima dată. Înseamnă că trebuie să răspundă. Iar el e devotat slujbei: acuşa îţi arată cât de devotat este. Cu ce se mănâncă acest devotament… Ţi-am folosit toată rezerva, gospodino!

Rupse bucata în două şi lipi părţile, cu muştarul înăuntru.

— Mănâncă, Ruslan, mănâncă. Ia, îţi spun!

Un bărbat cu haină de piele, care stătea cu spatele la stăpân, se întoarse şi se uită chiorâş, cu albul ochilor scăpărând:

— Tu, ăla, ai turbat cumva?

— Acuşa te-nvăţ eu cum să spui „ai turbat“, zise stăpânul. Uită-te unde te uitai și mai înainte!

Dar bărbatul în haină de piele nu se întoarse la locul lui. Femeia cu broboadă cenușie, care ședea la masă cu el și-și hrănea pruncul cu linguriţa, puse tacâmul pe masă şi acoperi ochii copilului cu mâna.

— Tolea, nu te băga-n cârd cu ăştia, îl rugă ea. Ştii cum e când te bagi. Noi n-o să ne uităm la aşa ceva.

Dar se uită, încruntându-se şi muşcându-şi buzele. Şi toată lumea din bufet privea şi vocifera:

— Nu chinui câinele, gardianule!

— Fiara, s-au obişnuit acolo să-şi bată joc…

— E criţă, nu vezi?…

— Mai bine i l-ar lua cineva…

— Vezi să nu iei de la ăsta! Tot pe tine te sfâşie…

Bucăţica de pâine în mâna şovăielnică a stăpânului se clătina înaintea lui Ruslan.

— O s-o iei! Ştii şi tu c-o s-o iei!

Ce ştia Ruslan despre acest miros? Ceea ce se şi cuvine să ştie un câine de pază, pe care încep să-l înveţe minte tocmai cu asemenea trataţii. Într-o dimineaţă, pe când nu era încă un câine adevărat, ci doar un căţelandru, a fost scos, până să fie hrănit, în curticica de plimbare şi stăpânul a plecat pentru o clipă, spunându-i: „Plimbă-

te, plimbă-te“. Chiar atunci a avut loc o întâlnire uimitoare. Ca din pământ, a apărut Necunoscutul, îmbrăcat cu o pufoaică şi cu un suman cenuşiu pe deasupra. Avea ascuns ceva în mâneca lungă, îţi și arată ce, ți-l întinde chiar până sub nas. Miroase dumnezeieşte, de-ţi lasă gura apă. Ah, lucrurile nu-s chiar aşa de simple! Hainele lui te trăsnesc cu duhoarea lor bizară, de baracă, despre care câinele ştie deja că acolo sunt „duşmanii!“, acolo „trăiesc răii!“ şi el a rostit în această privinţă un „rrr“ categoric. Dar soarele îi mângâie cu căldură capul, toropeala de dimineaţă îi cuprinde sufletul, odată cu o dulce încredere că totul în viaţă se va aranja nemaipomenit. Şi atât de săracă este lumea noastră îmbelşugată, încât tot ce e viu preţuieşte mâncarea, luptă pentru ea înainte de a face ochi, de la ţâţa mamei. O apreciază cu siguranţă şi omul, dacă n-o aruncă la pământ, ci o întinde pe palmă, zâmbind, ca pe un dar nepreţuit. Şi, dăruindu-i drept răspuns zâmbetul privirii, mişcarea cozii, câinele ia bucăţica în dinţi. În dinţi, ea miroase şi mai plăcut, aroma iute îi gâdilă cerul gurii, îi pişcă minunat vârful limbii – să n-o mesteci bine – e peste poate, şi el mestecă, ba mai dă şi din coadă, cu ochii din care nu-i curg încă lacrimi îi mulţumeşte Necunoscutului ce se îndepărtează atât de discret. În clipa următoare, i se pare că i-a luat gura foc, că i-au băgat câlţi aprinşi, de care acum nu poate să se descotorosească în nici un fel, nu-i poate scuipa, cu toată tusea chinuitoare, totul e mistuit de flăcări şi fumul i-a întunecat privirea. Aude râsul fugarului şi turbează de necaz, furia îi întrece chinurile, îl pune pe goană, dar fugăritul nici nu se grăbeşte s-o şteargă, el îi întinde mâneca lungă şi groasă, în care colţii i se înfundă… Stăpânul care nu bănuia nimic revine, în sfârşit, poţi să i te jeluieşti, el va înţelege totul, te va ogoi, îți va da să bei cât pofteşti, te va hrăni cu bunătăţi nemaipomenite. Şi toate vor fi uitate? Se prea poate să fie date uitării, într-adevăr, dacă aceşti deţinuţi n-ar născoci noi tertipuri, de fiecare dată tot mai viclene. Însă nici o nouă uneltire de-a lor nu-l va ului aşa de tare ca prima, de la care a şi făcut câinele micul său prim pas spre adevăr: tot ce nu vine din mâinile stăpânului este scârbos, otrăvitor, păcătos, chiar dacă miroase bine.

Iar acum urma să ia otravă şi din aceste mâini. Or, Ruslan știa că va trebui să ia. Văzuse faţa stăpânului în multe feluri, dar niciodată jalnică. Se cam întrecuse cu gluma, stăpânul ar fi fost

bucuros să-i pună capăt, dar tocmai acest lucru îl doreau străinii, iar el nu putea cu nici un chip să le facă pe plac. În alt loc, şi Ruslan ar fi dat dovadă de nesupunere, îşi cunoştea drepturile şi ştia să amintească de ele: printr-un mârâit uşor, dar ameninţător, cu fălcile strânse şi ochii pe jumătate închişi, transformat într-o stană de piatră, cu neputinţă de clintit, nici cu strigăte, nici cu bătăi. În faţa străinilor însă nu poţi face aşa ceva şi, oricât de prostească ar fi fost gluma, Ruslan trebuia s-o susţină. Descleştându-şi fără chef dinţii, el primi bucăţica din palmă, uitându-se cu coada ochiului unde s-o ducă şi s-o pună.

Stăpânul îl apucă de fălci cu ambele mâini şi i le strânse puternic. Ruslan se smuci, însă mâinile îl ţineau cu forţă şi curând simţi o durere năprasnică în gingiile roase de zăpada mâncată. Încercă să-şi descleşteze fălcile, să împingă afară otrava cu limba, dar totul ieşi mai rău, flacăra îi cuprinse limba şi cerul gurii, îi pătrunse chiar şi în urechi cu un ţiuit strident. Toată încăperea mohorâtă a bufetului, învăluită într-o pânză albăstruie de fum, şi faţa trandafirie a stăpânului se deformară şi se scurseră în puhoaie de lacrimi usturătoare. Ca să nu prelungească chinul, începu să înghită convulsiv, însă focul se înteţi şi mai avan în pântece, care şi așa era ars de greaţa foamei. Speriat de moarte, devenit brusc neajutorat, bolnav, nu se mai gândea, smulgându-se, să muşte aceste mâini, doar se dădea îndărăt din faţa lor, zgâriind cu ghearele podeaua, având un singur lucru în minte – ceea ce îi stăpânise pe toţi strămoşii lui, torturaţi de răni sau boli: să plece, să se târască undeva – într-un culcuş întunecat, sub o poartă, într-un hăţiş de pădure, un stufăriş sau în iarbă deasă şi acolo să sufere ori să se sfârşească, singur cu durerea lui.

Nişte mâini străine îl desprinseră în cele din urmă din mâinile stăpânului, smucind de zgardă, şi Ruslan o luă imediat la sănătoasa spre lumină, spre aerul îngheţat pe care îl trase lacom în tot pieptul odată cu focul; se sufocă şi se zvârcoli, cuprins de un sughiţ istovitor.

— Gata, Ruslaşa, hai să ne împăcăm, auzi el glasul stăpânului, neobişnuit de blând şi parcă înfundat în vată. Unde-ai plecat? La mine!

Ruslan se uită înapoi, tresărind, și cuprinse cu privirea toată încăperea. Figurile îşi pierdeau conturul, tremurau, se dublau;

printre ele, abia îl desluşi pe stăpân, ba nu, doi stăpâni, zâmbind la fel de vinovat, la fel de trandafirii şi cu ochii tulburi. Cu acelaşi glas, amândoi dădură comanda: „La mine, Ruslan!“ – şi el se strădui să priceapă de care dintre cei doi să se apropie. Cine era stăpânul iubit, de odinioară, şi cine – trădătorul, la care trebuia să-şi arate colţii şi să se năpustească? Nu putu să-şi dea seama de acest lucru şi decise să-i părăsească pe amândoi.

Abia trecuse pragul, că auzi cum înăuntru începuseră din nou să cârtească împotriva stăpânului şi acesta răspundea la câte unul, aproape zbierând: „Ştiu io ci fac, nu ti băga undi nu-ţ fierbi oala! El trebui dezvăţat acum. Da' toţi îs miloşi, iar ca să-l omori, la toţi li-i milă!“. Ruslan stătu puţin pe gânduri: ăia de-acolo ar putea să-l atace pe stăpân şi el, dacă-mi aduc aminte, era fără automat. Dar nu degeaba a bănuit el, încă din prima dimineaţă cu ninsoare, că stăpânul nu mai are nevoie nici de armă, nici de Ruslan, iar acum i s-a confirmat doar, cu amărăciune şi umilinţă, că el, stăpânul, ştie mai bine cum să trăiască pe viitor. Şi nici nu se pregătea nimeni să-l atace.

Ruslan străbătu iar toată sala, cu capul plecat, coborî atent din pridvor şi înaintă de-a lungul zidului plin de promoroacă, silindu-se să se ţină cât mai aproape de el. Dând colţul, luă în dinţi puţină zăpadă – gingiile începură să-l doară de frig, însă focul prinse să se potolească. Scăpă din gură bulgărele îngheţat, cu pâinea lipită de el şi cu cheaguri de muştar, şi împinse pe nări resturile de flăcări. Îl chinuia totuşi, în continuare, sughiţul, se simţea bolnav şi căută un loc unde să se ascundă. O cărăruie îl scoase la groapa de gunoi, acolo unde îşi găsise sfârşitul Grom, înnebunit de foame. După groapă, se afla un closet din scânduri, de culoare alb-gălbuie şi aici, între ele, se culcă într-un cotlon îngust, cu botul pe labe. Duhoarea nu-l supăra, acum nici n-o mai simţea, în schimb, dinspre closet şi lada de gunoi venea căldură şi curând Ruslan se dezmorţi, încetă să se mai întoarcă de pe o parte pe alta, numai sprâncenele îi tresăreau uşor când auzea glasuri de oameni, scârţâitul paşilor prin zăpadă ori sirena locomotivelor.

Stăpânul nu-l iubea – această descoperire îl tulbură întotdeauna pe un câine, îi umple de amărăciune întreaga făptură, îi taie pofta de viaţă. L-a zguduit şi pe Ruslan, deşi, se pare, ar fi putut şi mai înainte să-şi dea seama de aceasta. Ar fi putut să-şi dea seama,

numai că, zău, parcă e mai uşor să mănânci un borcan de muştar, decât să recunoşti că stăpânul nu te iubeşte. Ce altceva, dacă nu iubirea, te făcea să înduri toate greutăţile slujbei? Ce îi ajuta pe toţi, stăpâni şi câini, să se ţină la un loc, un mănunchi neînfricat împotriva turmei cu mii de capete a deţinuţilor, pentru care, dacă s-ar fi revoltat toţi odată, n-ar fi fost suficiente nici un fel de automate, nici un fel de sârmă ghimpată? Ce îl arunca pe Ruslan în cursa captivantă după un fugar, în periculoasa încleştare cu acesta? Oare unica răsplată nu era aceea de a-i fi pe plac stăpânului? Şi oare numai pentru mâncare îi ierta el Fruntaşului ţipetele nemeritate, şfichiul curelei de la zgardă? Tot ce se întâmpla uneori se întâmpla între ai noştri, străinilor nu le era dat să vadă umilinţele Slujbei. Să-l umilească de faţă cu toţi putea numai o mână neiubitoare, trădătoare a tot ce-i lega, şi a Slujbei însăşi, care nu exista fără dragoste. Din această mână a primit el ceea ce se obişnuise să primească doar de la duşmani şi, prin urmare, însuşi fostul lui stăpân devenise duşman. N-are decât să trăiască aşa cum crede. Dar cum să trăiască Ruslan mai departe?

Iată ce își aminti: stăpânii erau uneori schimbaţi. Grom, de pildă, avusese trei – şi, slavă Domnului, de două ori se obişnuise cu un stăpân nou şi îl iubise aproape ca pe primul, care-i fusese dat odată cu viaţa. Se obişnuiau şi alţii, deşi, desigur, nu erau pe deplin fericiţi. Şi totuşi rămânea Slujba! Stăpânii veneau şi plecau, însă ea era întotdeauna, de când există lumea aceasta îngrădită de două şiruri de sârmă ghimpată, cu turnuri de pază la colţuri, inundată de lumina proiectoarelor, de muzica şi vocile din pâlniile negre, atârnând parcă de un fir nevăzut din cer. Ruslan nu cunoştea începutul acestei lumi şi nu-şi putea închipui sfârşitul ei. Putea veni doar sfârşitul acestei vremi, înspăimântătoare şi ostile, şi nu conta cum urma să vină; Ruslan se lăsa purtat de vis, trecând peste un noian de detalii mărunte şi cenuşii; el întrezărea de-acum splendidul rezultat final: într-o zi se deschide uşa cuştii şi „Torş-Ctan-Perteţi-Adrez“ aduce un alt stăpân – cu cizme noi, scârţâitoare, cu castronul în mână, plin cu fiertură aromitoare şi ciolane dulci; îşi depune toate darurile pe podea şi vorbeşte cu o voce nemaiauzită încă, dar dumnezeiască: „Ei, Ruslan, hai să facem cunoştinţă“, iar Ruslan, dând doar din coadă, se apropie şi începe să mănânce: ca semn al deplinei încrederi…

Paşii şovăielnici ai cuiva, în căutare de ceva, îl deranjară. Văzu că întunericul s-a îndesit şi hotărî să nu plece, să se pitească: închise ochii pe jumătate, pentru a deveni complet invizibil. Dar acel cineva, probabil, l-a simţit – s-a oprit în faţa lui, a făcut un pas timid spre el.

— Uite unde-mi eşti, se miră Sfrijitul. De ce stai în mijlocul putorii ăsteia, ţi-ai pierdut de tot mirosul? Ori te pregăteşti să mori, Ruslan? Mai făcu un pas și se aşeză cu băgare de seamă pe vine. Oh, tu-i mama mă-sii, cum a necăjit câinele, dobitocul! Am spus eu că n-au nici un Dumnezeu gardienii ăştia! Fără Dumnezeu s-au născut, din necununaţi, şi tot aşa vor intra în mormânt, ş-or avea la cap numai nişte prăpădite de monumente din placaj. Hai, scoală, fârtate, de ce să zaci aici? El nu mai e de mult, a plecat scumpul tău. S-a du-us, tiu-tiu, nu se mai întoarce. Hai mai bine cu mine, vrei?

Cuvintele curgeau spre Ruslan, pătrundeau în urechile lui fine şi în inima lui bănuitoare; din şuvoiul de vorbe prinse, aşa cum prinzi o surcică dintr-un torent fremătător, că nu-şi va mai vedea stăpânul. Ruslan primi vestea liniştit, chiar aproape indiferent; pogorând din cerurile visului său pe pământul îngheţat şi puturos, el descoperi cu uimire că acum îl interesează mult mai tare acesta care stă pe vine în faţa lui. Stăpânul era mort de-acum pentru Ruslan, dar bărbatul din faţa lui, cu căciula veche, căzută pe ochi, arăta viu şi-l chema să meargă cu el. Pentru început, Ruslan ar fi vrut să-i adulmece căciula cu urechi şi mânecile zdrenţuite ale paltonului peticit.

Dar iată că Sfrijitul, supunându-se parcă dorinţei lui, se întinse spre el încet, gata să-şi retragă fulgerător mâna. El nu ştia că n-ar fi reuşit să facă acest lucru. Nu ştia nici că pe Ruslan nu poţi să-l mângâi decât cu degetele răşchirate, arătându-i că mâna nu ascunde absolut nici o primejdie. Pentru început, mâna i-a fost respinsă cu o lovitură a botului ciolănos. Sfrijitul nu se încumetă şi la o a doua încercare. Însă, brusc, Ruslan însuşi se întinse spre el. Ridicându-şi labele din faţă, îi adulmecă fără grabă genunchiul îngheţat, pe urmă îi prinse încheietura mâinii lunecoase, o strânse uşurel cu colţii şi câteva clipe lungi – şi chinuitoare pentru Sfrijit –, trase în piept căldura mânecii. Tot voia să se încredinţeze că n-a greşit atunci la bufet, când această mână i-a pus dinainte

mâncarea.

Nu, nu greşise. Hainele Sfrijitului puteau să putrezească şi să fie înlocuite cu altele, dar pielea n-ar fi putut s-o schimbe şi ea va păstra, desigur, în toți porii, acest miros nepieritor, care nu dispare până când pielea însăşi nu putrezeşte – este mirosul de rufe prost spălate, pârjolite în etuva de deparazitare, îmbibate de sute de ori de sudoarea îmbelşugată a slăbiciunii, mirosul bolilor şi al leacurilor ce n-au tămăduit nici o boală, pentru că toate poartă un singur nume – „aşteptarea zadarnică“ – miros de rug, la care te uiţi îndelung, cu pupilele mărite, susţinând o speranţă care s-a aprins şi mirosul speranţelor înseşi, mistuite în muşchii vlăguiţi; mirosul priciurilor tari, care totuşi îţi dăruiesc un somn adânc, ca de moarte, ultimul refugiu pentru o inimă hăituită; mirosul fricii, al tristeţii şi iarăşi al speranţelor şi bocetelor înăbuşite în saltea, al bocetelor, mascate în accese de tuse. Trăgând în piept tot acest buchet, Ruslan se ridică, îl lăsă şi pe Sfrijit să se ridice şi plecară alături, încotro voia Sfrijitul, ambii împăcaţi sufleteşte că s-au găsit unul pe altul. Şi, cu siguranţă, Sfrijitul se gândea, cât de uşor, din întâmplare, a găsit această frumuseţe de câine, puternic şi dispus să fie devotat, care nici nu mai trebuie dresat şi care, din această zi, îi va fi însoţitor şi apărător.

În ceea ce-l priveşte pe Ruslan, pentru el această nouă cunoştinţă avea un alt înţeles. Se întâmplase ceva neprevăzut de regulamentul slujbei, care totuşi nu contravine legii ei principale: un locatar al barăcii se rugase singur să fie escortat. În libertate fiind, el voia să se întoarcă sub acoperişul iubit – şi nu era nimic de mirare – doar se întorceau de bunăvoie şi alţi fugari după o vară întreagă de rătăciri prin păduri, pe jumătate morţi de foame, abia ţinându-se pe picioare. Pe aceştia, de regulă, stăpânii nu-i băteau şi nici nu asmuţeau câinii asupra lor, doar îi priveau îndelung – rece, senin şi batjocoritor până când câte un nenorocit se prăvălea la picioarele lor în nesimţire.

Sfrijitul era pe drumul de întoarcere şi Ruslan se considera obligat să-l păzească până se întorc stăpânii. Iar când aceștia vor reveni şi vor ridica stâlpii doborâţi, vor întinde sârma ghimpată şi se vor vedea în turnuri ţevile negre, cu muchii, iar deasupra porţii, pe toată lăţimea ei, se va aprinde în lumina proiectoarelor pânza roşie cu tainice inscripţii albe – atunci Sfrijitul va merge acolo

unde va voi Ruslan.

1. Aluzie la obiceiul băutorilor de a pune bani în trei pentru o sticlă de votcă.
2. Trăgaci (rusă).
3. Închizător (la armă), zăvor (rusă).
4. Eră (rusă).
5. Tub (de cartuş) (rusă).
6. Tunet (rusă).
7. În rusă – *serjant*.
8. Fruntaş (rusă).

3

Chiar din primul ceas al acestei slujbe s-a lămurit că escortatul reuşise să-şi facă rost de un stăpân. Şi de la el (de la ea, mai precis, pentru că stăpânul purta fustă şi broboadă de puf), mai trebuia să ceară permisiunea pentru Ruslan, imediat ce intră cu Sfrijitul în curte:

— Ei, gospodino! Tuşă Stiura, mai trăieşti?… Ia uite ce paznic ţi-am adus. Ne primeşti?

Tuşa Stiura, falnică şi trupeşă, acoperind aproape toată lumina care răzbătea pe uşă, îl privi pe Ruslan din pridvor şi rămase nemulţumită.

— Nu se ştie încă cine pe cine a adus. Şi de hrănit buhaiul acesta… cu ce?

— Tocmai asta-i interesant: cu nimic. Trăieşte aşa, fără hrană. E un tip ciudat, n-o să-ți dea bătaie de cap.

Ultima observaţie o linişti complet pe tuşa Stiura.

— Atunci lasă-l să trăiască aici. Numai de nu mi l-ar mânca pe Trezorka.

Ruslan nu mai aşteptă să fie invitat în casă. Înghesuind-o puţin pe stăpână, intră prin camere şi se întoarse rapid. Tuşei Stiura îi aparţinea jumătate din căsuţă, și el se convinse că ambele cămăruţe şi bucătărioara au ferestrele spre curte şi spre stradă, cam în dreptul porţii, deci escortatul n-ar fi putut nicicum să plece neobservat. Un lucru, ce-i drept, l-a mirat pe Ruslan: prezenţa vădită şi destul de recentă a Stăpânului Şef „Torș-Ctan-Perteţi-Adrez“. Dar mirosul cunoscut l-a şi liniştit totodată; în afară de asta, Ruslan, ca subordonat, era parcă descărcat de răspundere – întrucât conducerea remarcase această casă şi o inspectase

personal.

Tuşa Stiura i-a oferit totuşi noului locatar ceva de mâncare – o strachină plină cu supă caldă şi oase. Şi cele câteva minute care au urmat au fost chinuitoare, vecine cu leşinul, îi otrăveau această mică sărbătoare a noii slujbe. Strachina a trebuit să-i fie luată din față neatinsă – ceea ce l-a făcut pe Sfrijit să se umfle în pene de bucurie, iar tuşa Stiura nu şi-a putut ascunde ciuda şi i-a promis lui Ruslan că a doua zi avea să-l trimită la hingher.

— Acolo, a spus ea, din tine o să iasă o grămadă de săpun! Ai să vezi tu!

Ruslan adormi în pridvor, întărâtat, lihnit de foame, nutrind o palidă speranţă. De câteva ori l-a trezit un cotcodăcit somnoros din coteţ, şi el s-a apropiat de fiecare dată de uşă, ca să se convingă că aceasta e bine închisă şi că zăvorul nu poate fi deschis cu laba. Şi, de fiecare dată, de sub casă, s-a auzit mârâitul subţirel al nevăzutului Trezorka, care totuși nu riscase să-l cunoască.

Către dimineaţă, Ruslan se simţi rău de tot; vânătoarea lui de şoareci începu să i se înfățișeze în imagini fantastice: şoarecii, de mărimea unei pisici, răsăreau încontinuu de sub zăpadă, apoi se încolonau câte cinci şi, chiţcăind în cor, mărşăluiau spre botul lui. Începu să mârâie şi se trezi de-a binelea.

Sfrijitul nu dăduse nici un semn că s-a sculat, însă Ruslan decise să plece pentru scurt timp în pădure. La întoarcere, făcu înconjurul întregului cartier – în caz că Sfrijitul ar fi avut pe undeva o mică deschizătură de trecere sau ar fi sărit gardul. Se dovedi însă că acesta nu ieşise încă nici în pridvor, deşi cerul devenise trandafiriu şi totul în curte căpătase culoare. Atunci, Ruslan îşi aminti: aseară escortatul său, cot la cot cu tuşa Stiura, se îmbătaseră criţă cu scârboşenia aia strävezie şi căzuseră în nesimţire. Iar înainte de asta, trăncănise o grămadă, ridicând cam tare glasul şi, cu o figură neroadă, dăduse din mâini fără noimă, tot încercase să cânte, într-un cuvânt, nu mai pricepea ce şi cum, exact ca un câine. E drept, la câini această stare deplorabilă trece de la sine, cu vârsta, oamenii însă fac eforturi pentru grăbirea ei. Observaţia respectivă i s-a părut lui Ruslan interesantă şi încurajatoare: oricât ar fi dispreţuit el această scârboşenie, tocmai ea i-a şi permis acum să vâneze. Şi a reuşit să mai şi tragă un pui zdravăn de somn până când, într-un sfârşit, escortatul a binevoit

să iasă – cu o faţă buimacă, nemulţumit de sine, duhnind şi mai dezgustător decât în ajun. Lumina zilei Atotputernicului nu îi era pe plac – privi la cer şi îşi schimonosi mutra, apoi scuipă şi se îndreptă cu pas şovăitor către magazie.

În aceeaşi clipă, ca din pământ, răsări şi Trezorka. Se întinse, căscă cu poftă şi, în mijlocul căscatului, de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară pe Ruslan, făcu un „salut“ cu codiţa lui scurtă, ca un ciot. Se dovedi a fi un dulău absolut neînsemnat, degeaba purta un nume cu doi de „r“ bubuitori, cu labe strâmbe, scund, cu burta umflată şi urechi blegi, în plus, cu o blană bălţată, cu pete negre, albe şi roşcate. Ruslan abia dacă-l învrednici cu o privire. Apărând atât de târziu, când noul locatar inspecta deja curtea, Trezorka renunţa de bunăvoie la dreptul său asupra teritoriului, se recunoştea inferior în grad. Ruslan însă nici nu ridica pretenţii asupra teritoriului; prin întreaga lui înfăţişare, arăta că îl interesează doar acest om care dispăruse în magazioară. Trezorka înţelese perfect lucrul ăsta. Uitându-se chiorâş la uşa magazioarei, făcu o grimasă foarte complicată, compătimitoare pentru Ruslan şi, totodată, dispreţuitoare pentru Sfrijit. Prin grimasa respectivă, Trezorka îşi exprima, fără falsă modestie, nepreţuitele sale calităţi şi eterna, amara întrebare: „Ah, vecine, de ce avem noi aşa o soartă!“. Pentru o asemenea concepţie, ar fi păţit-o, probabil, dacă Sfrijitul ar fi fost stăpân şi nu escortat. Acum însă, Ruslan se întoarse numai cu spatele, neavând chef să se întreţină cu Trezorka.

Sfrijitul mai fornăi acolo îndelung, oftă şi chiar mârâi, neştiind, se vede, de ce să se apuce, cum să-şi înceapă ziua; în sfârşit, după ce se ivi în uşă, stoarse primele vorbe desluşite:

— Tu-ţi mama ta, unde oi fi pus mănuşa aia din pânză de cort? Una-i aici, dar pe ailaltă am rătăcit-o. Ruslan, nu cumva ai zărit-o?

Ruslan îi aruncă doar o uitătură de rece uimire. I se propunea să găsească un lucru şi el ştia ce anume şi unde se află, însă nici o rugăminte, nici o poruncă nu puteau fi îndeplinite dacă veneau de la un deţinut. Şi Ruslan îi aminti asta escortatului, pe limba lui: se ridică, dar numai ca să se întindă în alt loc.

Trezorka, urmărind cu cel mai viu interes această scenă, se repezi ca fulgerul sub pridvor şi scoase de acolo mănuşa căutată. Totuşi n-o duse Sfrijitului, ci o puse nu departe de Ruslan, pentru

ca şi acesta să aibă posibilitatea să facă un serviciu. Ruslan nici măcar nu întoarse capul. Sfrijitul se văzu deci nevoit să se apropie şi să se aplece, gemând, după mănuşă.

— Mă rog, zise Sfrijitul, noi nu suntem din ăia mândri. Dar unii dintre noi n-au înţelegere. Eh, slujbașule! Atâta ştii: „ham-ham, alinierea, împrăştierea“, pe când Trezorka pricepe mai bine.

Acest lucru Ruslan nu-l putea suporta nicidecum. Ieşi din curte şi, sărind peste poartă, se culcă în stradă. Zău că avusese o părere mai bună despre escortatul său. Reproşându-i lui Ruslan lipsa de agerime, îşi dăduse oare seama Sfrijitul de ce câinele de pază nu i s-a supus? Şi de ce Trezorka s-a repezit ca scăpat din lanţ? Păi, tocmai el a şi ascuns sub cerdac această mănuşă, după care cine altul trebuia să alerge?

Sfrijitul, încins cu un centiron soldăţesc, în mână cu o ladă de scule, ieşi în stradă şi rosti: „Hai, slujbaşule“. Era singura comandă pe care Ruslan era gata s-o îndeplinească şi pe care Sfrijitul ar fi putut şi să n-o dea.

Aşa au început marşurile lor spre acea ciudată îndeletnicire care îi ocupa escortatului dimineţile, asta doar dacă acelea puteau fi numite dimineţi. Se îndreptau spre gară şi acolo o coteau, mergeau pe traverse până la liniile moarte îndepărtate, la cimitirul de vagoane vechi. Aici se şi afla zona lor de lucru – la fel cum cartierul şi curtea tuşii Stiura deveniseră zone de locuit. Urcau în aceste vagoane – Ruslan sărea din fugă, dintr-un salt, pe platformă, iar Sfrijitul se căţăra pe scară, gâfâind –, treceau fără grabă dintr-un compartiment în altul. Geamurile aici erau sparte sau le furase careva şi vântul bătea în voie, iar pe podea şi pe băncile de jos zăpada se aşternuse în straturi. Mirosea a mucegai, a putregai de lemn, rugină, murdărie de om, a toate drumurile şi staţiile prin care trecuseră aceste vagoane. Sfrijitul ridica şi cobora poliţele scârţâitoare, ştergea cu mâneca, măsura cu palma şi, oftând, îi spunea lui Ruslan:

— Ei, ce zici de scândurica asta? O trecem la venituri? E cam îngustă, însă are desen. Face ape placa, nu-i aşa?

Ruslan nu avea nimic împotrivă şi Sfrijitul se apuca „s-o înregistreze“. Mâinile îi tremurau tare, şurubelniţa nu nimerea din prima în crestătura din capul şurubului, iar el nu avea destulă putere şi râvnă ca să scoată imediat şurubul ruginit, iar în toiul

lucrului făcea pauze lungi pentru fumat, chitind să potrivească cleştele ca să desprindă placa fără s-o crape. Dar şi când o desfăcea întreagă, nu întotdeauna mai prezenta interes pentru Sfrijit; după ce o netezea cu palma şi se uita în lungul ei în lumină, mirosind-o chiar, putea și s-o arunce pe fereastră, după care stătea îndelung, oftând trist, înainte să se apuce de alta. Şi vorbea, vorbea întruna:

— Uite, Ruslaşa, de ce n-ai cum să faci rost în Rusia de-o scândură bună? Îți spun eu: pentru că trăim în pădure. În jurul nostru sunt păduri cu duiumul, și de-asta nici nu găseşti. Dacă ar fi mai puţină, atunci am ocroti-o, n-am vinde-o străinilor şi ne-ar ajunge şi nouă. Ei, dar gata cu vorbăria inutilă! Tu, Ruslaşa, ai grijă să nu mă ia gura pe-dinainte.

Alteori, îi dădea prin capul lui buimac vreo idee năstruşnică, ochii lui apoşi se înviorau, mijeau viclean, se pironeau în ochii galbeni, posomorâţi ai lui Ruslan.

— Dar ce-ar fi, flăcăule, să mergem noi la tăierile forestiere? Drumul îl ştim bine, iar acolo, la joagăr, mai culegem şi noi câte o scândurică de soi, de esenţă tare, scumpă. Acolo nu ne numără nimeni scândurelele. Şi-şi răspundea singur la întrebare: Nu, mai bine nu mergem. Acolo, la joagăr, o să încep să mă tem de tine. Aici suntem prieteni – la cataramă, dar acolo ai să-ţi aduci aminte de trecut, n-o să-mi dai voie nici să fumez, nu-i aşa? Şi bine ai să faci, ce m-am pus pe flecărit aşa cu tine? De-acum o să bată în şină[1], și n-am produs nici pe dracu'.

Aici nu bătea nimeni în şină, însă el, cu nu se știe ce simţ, ghicea, iar de a doua zi începu și Ruslan să-şi dea seama când e timpul să se întoarcă acasă. Până atunci, se adunau trei-patru şipci, despre care Sfrijitul spunea: „Acest gruzin se numea nu Ahtidze, ci Godidze“, deşi, după părerea lui Ruslan, ele nu se prea deosebeau de cele azvârlite, doar că miroseau mai puțin a mucegai. Sfrijitul le lega cu o sfoară şi le lua sub braţ. Până atunci se mai dusese din efectul porcăriei transparente şi nu mai duhnea aşa de tare din gura lui; escortatul păşea vioi peste traverse, aşa cum se şi cade să vină de la muncă un deţinut, stârnind nemulţumirea însoţitorului numai prin cântatul lui prostesc. Cânta mereu acelaşi lucru, cu nişte răgete groaznice de cerşetor, din cauza cărora îi venea şi lui Ruslan să urle.

Voi, poate, tova-răşi, bine tră-ă-iţi,
Voi, pesemne, cu două-ă picioa-a-re nevastă aveţi,
Dar nevasta-a mea un picior de carne-e a-are,
Şi altul, fârtaţi, din bu-şte-an îi e!...

Totuși, slavă Domnului, înceta cu răgetele pe străzi: în faţa străinilor, Ruslan chiar că ar fi murit de ruşine.

Şipcile erau duse în magazioară. Acolo, Sfrijitul le tăia cu ferăstrăul, le dădea la rindea, îngânând pe sub nas, le scotea una câte una la lumină şi, în sfârşit, le ducea în casă – subţirele de tot, dar recăpătându-şi culoarea şi chiar mirosind plăcut. Ruslan intra după el în virtutea dreptului său de escortă, se lungea lângă uşă şi stătea atât de liniştit, că şi uitau de el. Ceea ce se construia în camera tuşii Stiura ocupa aproape un perete întreg şi semăna, din punctul de vedere al lui Ruslan, pur şi simplu, cu o ladă uriaşă – Sfrijitul o numea „dulap-servantă în trei canaturi“. Stând pe un taburet, el adăuga noi şi noi şipci la cele existente, le schimba în fel şi chip, o întreba pe tuşa Stiura dacă îi place. Tuşa Stiura întindea faţa de masă şi răspundea, după ce arunca o privire sau fără măcar să se uite:

— E bine, ce mai întrebi?

— Pentru tine totul e „bine“, se indigna Sfrijitul. Vrei doar să ai unde să-ţi pui boarfele. Dar nu vezi că şipca este pusă cu susul în jos. Treabă-i asta?

— Cum aşa, „cu susul în jos“?

— Păi, după desen nu se vede că partea de jos a copacului e sus? Poate un arbore să crească cu partea de lângă rădăcină sus?

Tuşa Stiura se uita atent, încruntându-şi sprâncenele albicioase, parcă de acord, şi totuşi riposta:

— Ăla-i copac. Dar scândura nu-i totuna cum stă?

Şi, prin aceasta, îi dădea prilej de noi indignări:

— Ţie ți-o fi totuna, dar ei – nu. Ea ţine minte cum a crescut, înseamnă că se va usca de amărăciune şi tot panoul se va strâmba.

— Ca să vezi! se minuna tuşa Stiura. Ține minte!...

Iar el triumfa, fixând şipca aşa cum trebuie şi îi demonstra tuşii Stiura că, uite, acum e cu totul „altă mâncare de peşte“, şi multe alte vorbe mai trebuiau să curgă până când şipca era pusă la locul ei, unsă cu clei, strânsă cu menghina.

— Uite, aşteaptă, Stiura, să vină rândul lacului – atunci ai să vezi dacă-s tâmplar de mobilă fină sau un cârpaci tâmpit. Ţine cont, eu nici nu vreau să ştiu de tampoane, numai cu palma. Trebuie să freci lacul cu pielea ta şi atunci va fi veşnic! Ei, ce spui! Înainte de război, eram singurul în tot raionul Pervomaiski[2] în stare să facă un dulap în stil vechi rusesc, ca pe timpul iobăgiei. Sau un birou cu încuietoare secretă. Când termin ăsta, o să-ţi fac şi ţie, să ai şi tu un birou cu încuietoare secretă. Eram faimos, Stiura! Două fabrici de mobilă s-au luat la bătaie pentru mine, ca să merg să-mi împărtăşesc experienţa tineretului. M-am dus şi am văzut că acolo nu pot face cu mâinile nici pe dracu'. Ce crezi că fac ăia? Fac economie la masa compactă şi toate resturile, bune de aruncat, sunt adunate de la ferăstrăul circular, încleiate şi iar încleiate, ca şi talaşul pe care îl presează. Şi eu trebuie să le dau doar desenul, să aleg furnirul. Nu, nu m-am dus. Eu lucrez altfel. Munca mea, dacă vrei să ştii, era prezentată la expoziţia meşteşugului popular, cât pe ce s-o trimită şi la o expoziţie internaţională, dar s-au răzgândit, s-a amestecat politica. Păi dulapul ăsta al meu ştii unde a fost pus? La sovietul raional, sub portretul – nici mai mult, nici mai puţin, al tătucului nostru scump. Păi, te joci? O onoare!

A doua şipcă a potrivit-o şi mai îndelung, a tot învârtit-o şi aşa, şi invers, ca s-o lase apoi pentru o pauză mai mare de fumat. Trăgând însetat din ţigară, fapt care-i scotea în evidenţă, pe gâtul neras, omuşorul ascuţit, îşi aţintea privirea spre capătul ţigării aprinse, iar faţa lui se încălzea brusc într-un zâmbet.

— De un singur lucru îmi pare rău, zicea el, că nu i-am făcut eu coşciugul căpcăunului iubit.

— Sigur, ofta tuşa Stiura, în timp ce tăia pâinea, tu ţi-ai fi dat toată osteneala.

— Oho-ho! rostea el cu glas răsunător, entuziasmat. Închipuie-ţi: uite, să-mi fi dat mie o astfel de misiune guvernamentală. Am trei comandanţi de regiment pentru aprovizionare, sau chiar generali. „Aşa şi aşa, le zic, mâine dimineaţă, musai să mi se elibereze mahon – în cantităţi nelimitate. Atâta şi atâta cedru de Honduras. M-da… Să nu uit tecul – vreo opt scânduri cioplite şi, de asemenea, palisandrul.“ Iar pe capac, pe dinăuntru, aş pune cimişir. Sau poate lemn de corn. Nu, mai bine santal, el are un parfum, ticălosul, nu dispare câtu-i lumea şi pământul. Ba chiar te zăpăceşte de cap –

fără clondir. Să tot dormi, scumpule, şi să nu te mai scoli! Cea mai bună treabă pentru tine e să dormi. Şi poporul, în starea asta de adormire, te va iubi şi mai dihai.

Privea undeva, în depărtare, ca şi cum ar fi văzut ceva prin zid, iar zâmbetul lui se transforma puțin câte puțin într-o mască, pe care nicicum nu i-o puteai şterge de pe faţa devenită palidă de furie.

— Că tu, tătucă scump, atâtea minuni ai mai făcut, cât doi de Hitler nici n-au visat. Şi ce foc şi ce pârjol o să te găsească pe lumea cealaltă! Bine te-ai mai aranjat, tătucă, dibaci ai mai şters-o...

În vocea omului se simţea tristeţe şi Ruslan o împărtăşea în felul lui: că doar şi el tânjea după viaţa de dinainte, ardea de dorul ei. Însă avea răbdare să aştepte, să nu schelălăie atât de jalnic! Nici măcar tuşii Stiura nu-i plăcea cum se tânguie Sfrijitul:

— Uite unde te duc visele tale neroade! Cât poţi vorbi despre asta? Totul e zadarnic, nimic nu mai poţi întoarce. Trebuie, cumva, să trăieşti mai departe!

— O să încheg dulapul şi o să uit tot, ca şi cum nici n-ar fi fost.

— Păi, mai bine încheagă-ţi cumva viaţa, mare nevoie am eu de dulapul tău! Mergi pe drum şi te clatini. Sau într-adins te chinui? Câţi ani n-ai pus picătură în gură, iar acum ai început să te aghesmuiești.

— Asta, Stiura, e din cauză că s-a strâns în mine prea mult deficit.

— Mai bine ai pleca de-aici, de la sărăcia asta. Crezi că eu mă agăţ de tine? Păi îţi fac rost şi de bani, du-te în raionul Okteabrski[3] al tău, poate că acolo ai să te dezmeticeşti mai iute.

— Nu Okteabrski, tuşă Stiura, în Pervomaiski. Dar cum să plec de la munca mea?

— Ei, dacă te-ai tocmit, fie, du-ţi treaba la bun sfârşit.

— Da' nu-i vorba de asta, că m-am tocmit. Trebuie să fac măcar un lucruşor. Măcar să simt că nu m-am dezvăţat. Şi tu spui: pleacă. Dar cine mă aşteaptă acolo?

— Păi, doar ziceai că ai avut nevastă, copii...

— Da, da, mai pune şi nepoţi, cumetri. Dar ia socoate câţi anişori au trecut. M-au și chemat la oaste în timpul Războiului ruso-finlandez[4], da' la spartul târgului; măcar de m-ar fi demobilizat, însă m-au ţinut aşa, să ard gazul. Și acu' ăsta, de

Apărare a Patriei, prizonieratul, după el – al doilea prizonierat – iacătă cât n-am fost acasă! Iar ei au stat sub ocupaţie şi cine mai ştie care a scăpat viu. Şi la ce dracu' ar avea nevoie de mine, un amnistiat? Nici n-au vreme să se dumirească pentru ce am nimerit acolo. Toţi nimeresc pentru un singur lucru: o prostie. De eram deştept, m-aş fi păzit cumva. Dar, dacă eşti prost, trăieşte mai la depărtare, dă-le pace altora. De ce trebuie să-i judece şi pe ei din cauza mea? Asta-i una la mână, a doua – care a rămas nu m-a mai socotit în viaţă. În sufletul lui, şi-a luat rămas bun de la mine. Ţin minte, într-o închisoare de tranzit, m-am întâlnit cu un vecin, cândva am locuit pe aceeaşi stradă. „Doamne Dumnezeule, îmi zice el, dar tu eşti viu! Şi eu de-al câtelea an te-am trecut printre cei răposați". Pentru noi toţi, prin case, prin biserici, s-au aprins lumânări, cum să ne mai întoarcem acum? Cine să se mai bucure de noi ăştia, care n-am crăpat? Că doar ei au săvârşit un păcat – să aprindă lumânare pentru un om viu!

— Bine, dar dacă te duci în oricare alt raion? îl întreba tuşa Stiura, înfăşurându-şi umerii cu şalul. Nu neapărat în Pervomaiski...

— Dar în care altul, Stiura? Păi eu unde locuiesc? Eu în altul şi locuiesc.

Clătinând din cap, Stiura pleca în bucătărioară. El o însoţea cu privirea-i aprinsă, rotindu-se cu tot cu taburet. Acolo, ea îşi zdrăngănea oalele, cobora, bocănind, în beci şi se întorcea cu o farfurie cu gogonele şi ciuperci, gătite cu frunze de coacăz, iar în mijlocul mesei punea o sticlă aburită. Sfrijitul tresărea înfrigurat, îşi muta privirea ce strălucea a poftă, dar sticla rămânea oricum în centrul atenţiei, acum, obiectul cel mai important din cameră.

Această porcărie, după cum ştia deja Ruslan, se numea duios „votculiţă", dar era şi „ciumă afurisită, cine o mai fi născocit-o", şi câinele nu putea să-și dea seama dacă Sfrijitului îi plăcea s-o bea ori nu. Seara, escortatul se avânta spre ea cu tot sufletul, dimineaţa, suferea şi o ura. Nu era prima oară când Ruslan observa că aceste fiinţe cu două picioare fac ce nu le place şi nicidecum de frica băţului, ceea ce nici un animal n-ar fi făcut. Și nu degeaba, în ierarhia lui Ruslan, imediat după stăpâni, care ştiu întotdeauna ce e bine şi ce e rău, veneau câinii, iar deţinuţii – abia după aceea. Căci, deşi cu două picioare, ei nu erau, totuşi, pe deplin

oameni. Nici unul dintre ei, de exemplu, n-ar fi îndrăznit să dea porunci unui câine; totodată, câinele le dirija parţial acţiunile – şi, în fond, ce lucru cuminte ar fi putut ei să poruncească? Căci nu erau deloc deştepţi; li se tot părea că undeva, dincolo de păduri, departe de lagăr, există o viaţă mai bună – uite, aşa o prostie nici un câine de lagăr nu și-ar fi putut-o imagina! Şi, ca să se convingă de propria nerozie, ei rătăceau cu lunile pe undeva, mureau de foame, în loc să mănânce mâncarea preferată – fiertura chioară, din care, pentru o strachină, erau gata să-şi sfâşie unul altuia beregata. Și când se întorceau cu capul plecat, puneau totuşi la cale alte evadări! Sărmanii întunecaţi la minte. Nicăieri, în nici un alt loc nu se simţeau bine.

Uite şi aici – oare şi-a găsit Sfrijitul o viaţă mai bună? Ce anume îl ţinea acolo, pe lângă tuşa Stiura, Ruslan ştia prea bine; păi, ceea ce i se întâmpla şi lui cu „miresele“. E drept, nu acesta e lucrul cel mai scârbos în viaţă, dar cei doi nu aveau nici o bucurie unul de la celălalt. Altfel, de ce să tânjească, trăind sub acelaşi acoperiş, de ce să se certe atâta, ajungând, uneori, și la ţipete? Sfrijitul rămânea şi aici un deţinut autentic – nu făcea ceea ce ar fi vrut să facă, la fel se întâmpla şi cu „mireasa“ lui, şi Ruslan ştia sigur: când va veni timpul să-i despartă şi să-l ducă pe Sfrijit acolo unde poate acesta să-şi găsească liniştea, el, Ruslan, nu va simţi nici milă, nici îndoială.

După ce se așeza la masă, tuşa Stiura îi invita pe ambii ei „chiriaşi“: unul refuza, fără să arunce măcar o privire la strachina pusă lângă el, al doilea voia să mai lucreze puțin. Dar tot lucrul lui consta în a mai examina o dată şipcile rămase şi, după ce le punea deoparte, stătea şi fuma, amânând intenţionat fericita întâlnire cu clondirul. O schimbare ciudată se produsese cu el: pe faţă îi strălucea o expresie de bunătate leneşă şi nemotivată, iar în suflet se simţea o hotărâre nervoasă de a se mişca şi a vorbi fără încetare.

— Iac-aşa, Stiura dragă, deci, din războiul finlandez… M-da. Ei, acela, e drept, n-a fost un război, ci o „campanie“. Mai precis, „campania cu alb-finlandezii“. Ah, tu-i mama lui, ucigaşul a fost, totuşi, genial! Cât de dârz i-a numit el „alb-finlandezi“. Cine mai pricepe dacă sunt ei cotropitori sau nu, dar alb-finlandezi – asta e

clar: sunt deci albi, iar albii n-au fost încă uitaţi, prin urmare poţi pune iute mâna pe armă. Dar aşa, ei sunt fini, adică finlandezi. M-da, dar i-am învins... Şi cum i-am învins? Am fost bucuroşi că ne-au propus ei pacea. Cu toate acestea, sunt deştepţi, au înţeles că suntem gata să ne dăm viaţa pentru o cauză dreaptă şi pentru scumpul tătuc al popoarelor – dar ce nevoie aveau ei de asta? Mai bine să păstreze oamenii prin pace, căci teritoriul şi aşa nu va fi de-ajuns, pentru toţi e insuficient. Şi în Războiul de Apărare a Patriei au procedat cu cap: şi-au tăiat ce-i al lor până la vechea graniţă şi n-au mers mai departe, oricât le-a poruncit Hitler. Uite că există popoare deştepte! Dacă am mai împrumuta şi noi minte de la ei, de la alb-finlandezii ăştia – adică, am vrut să spun „fini“, „finlandezi“.

— Ca să vezi unde te poartă gândul, spunea sever tuşa Stiura. Pe tine nu să te-nchidă ar fi trebuit, ci să-ți taie limba – și n-ai decât să umbli și să dai din fleancă.

— Dar eu, Stiura, n-am stat la închisoare pentru fleancă. Eu sunt spion, am ridicat mâinile în faţa duşmanului hain. Păi, taie-mi mâinile, dar limba ce vină are?

— Cum judeci tu pentru popor – cine-i deştept şi cine nu?

— Uite aşa – judec, drăguţo. Şi în vocea lui dădeau în clocot enervarea și furia. Nu e deştept omul care vrea ca toţi să trăiască aşa cum trăieşte el. Şi nici poporul acela. Şi n-o să fie fericit în vecii vecilor, poate să cânte el de dimineaţă până seara cântece despre cât de fericit trăieşte.

Tuşa Stiura, muşcându-şi buza, arunca pieziş câte o privire speriată spre Ruslan. Iar el îşi întorcea într-o parte ochii sclipitori sau îi închidea, prefăcându-se adormit.

— Cei răi nu-s fericiţi, zicea ea. Dar noi – de ce? După tine, noi suntem răi?

— Suntem şi noi destul de fericiţi, Stiura. Nu degeaba suntem consideraţi un popor aspru. Asta-i floare la ureche. Şi alţii sunt aspri, însă trăiesc bine. Dar uită-te la tine, de pildă: într-un fel, eşti bună, dar ia închipuie-ţi că o fluşturatică îşi saltă fusta mai sus de înţelegerea ta ori îşi rostogoleşte afară ţâţele, în poziţie de tragere; tu doar nu treci pe lângă ea mai departe. Dacă ai putea, ai şterge-o de pe faţa pământului.

— Doamne, n-are decât să umble şi despuiată! Numai că eu nu sunt datoare să mă uit la ea.

— Bine, dar ei aşa-i place!

— Parcă puţine lucruri i-or fi pe plac. Mai trebuie să placă şi altora. Oamenii doar nu sunt proşti, s-au gândit, oricum, cum e cuviincios.

— Asta-i! El ridică triumfător un deget. Măcar de s-ar studia politica pe voi, muierile. Oh, Stiura! În orice caz, nu degeaba am trecut prin toate astea. Ce oameni am întâlnit, n-ai să mă crezi. Ce oameni inteligenţi, cu învăţătură, care au văzut atâtea! Aş fi rămas tot așa prost, ca o cizmă, dacă n-ar fi fost ei. Uite, ţin minte, am împărţit doi ani de zile *vagonka*[5] cu un tovarăş neamţ. El era jos, eu – sus.

— Da, ştiu cum e, ca în vagonul de dormit.

— Văzuse multe ţări şi mi-a povestit şi mie. Sigur, era comunist-răscomunist, dar naţia n-o schimbi, şi uite ce-am remarcat eu: observă el că undeva oamenii nu trăiesc ca toată lumea, ci altfel, deosebit, că, uite, au cutare şi cutare obicei, că îşi împodobesc aşa casa, aşa şi aşa îşi cântă cântecele, îşi fac nunţile. Iar dacă ar începe unul de-ai noştri să-ţi zică pe unde-a fost şi ce a văzut, principalul la el va fi, că, uite, acolo au organizat comsomolul, iar în cutare loc sunt în prag de revoluţie şi, uite, în alt loc, treburile merg destul de prost, învăţătura marxistă e abia la început, există numai luptă sindicală. Şi nu faptul că e revoluţie şi comsomol îi merge lui la inimă, ci că totul în jur e ca la noi, să zicem, ca în Saratovul natal. Cu toate acestea, dacă întrebi ce lucruri interesante a mai întâlnit pe-acolo, se răţoieşte la tine cu nespusă mirare: „Scuzaţi, dacă acestea nu vă interesează, prin urmare, ce vă interesează, aşa, în genere?“. Vezi cum e!

Ea asculta, sprijinindu-şi obrazul în palmă, cu faţa mare şi albă încruntată, şi brusc îşi lua seama:

— Ei, ai de gând să te-aşezi? Sau ai să dai aşa întruna din gură?

Sfrijitul se trăgea mai aproape de masă şi-şi întindea iute mâna spre clondir. Silindu-se să nu se grăbească, îi turna tuşii Stiura – până la semnul arătat de ea cu degetul, şi paharul aproape plin – pentru el.

— Torni mult, spunea ea, încă din prima.

— Depinde pentru ce bem. Pentru Marea Trâmbiţare[6] – prima înghiţitură. Eu am apucat să-mi aud mica trâmbiţare, cea Mare este încă înainte. Asta – când se vor deschide toate porţile şi li se va

spune tuturora: „Ieşi, lume! Se poate fără escortă“. Ei, la revedere, Stiura.

Tremurând din tot corpul, dădea pe gât tot paharul dintr-odată, apoi răsufla înspre tavan, clipind din ochii înlăcrimaţi, de parcă ar fi fost lovit în moalele capului. Trăgându-şi suflarea, împungea cu furculiţa în farfurie, dar o lăsa imediat din mână şi se grăbea să toarne din nou. Tuşa Stiura îşi acoperea paharul cu mâna, însă el îi zicea: „Mai lasă-l“, şi ea şi-o retrăgea.

Nerăbdarea lui trecea, se moleşea, devenea vesel şi viclean; în discuţia lor se înfiripa un fel de joc.

— Stiura. Hei, Stiura? întreba el. Ce-i cu numele acesta al tău? Nu l-am mai auzit niciodată.

— Păi, însoară-te, răspundea ea, du-mă la Starea Civilă şi ai să afli pe dată. O să mă înscrie toată la tine[7].

— Tu toată, complet, Stiura, nu încapi nici în dulap, aşa de ma-are ne eşti!…

Ea se prefăcea supărată, fornăia pe nas, dar, curând, ajungea pe genunchii lui şi jocul continua cu participarea mâinilor.

— Stiura, dar acesta – al nostru, cetăţeanul şefuleţ – el cum era – bărbat bun?

— O ţii una şi bună cu şefuleţul! Un om obişnuit, ca toţi ceilalți!

— Ei, ca toţi! Ce, tu i-ai oploşit pe toţi aici? Trebuia să ştii că toţi sunt diferiţi. Numai voi sunteţi la fel.

— Oricum, nu e mai prejos de tine.

— Minţi. Cu asta – minţi. „Nu-i mai prejos!“ El e o personalitate excepţională, o stâncă de om, un vultur! O căpuşă – într-un cuvânt. Cum se înfige – ori îl smulgi cu tot cu carne, ori îţi lasă capul ca amintire. Aşa cred că te-a frecat bine!

— Du-te la toţi dracii! Curat – m-a frecat… Numai numele e de el – combatant.

— Dar, de fapt, e necombatant? Zău, cu asta îmi spui un lucru plăcut. Pentru așa ceva se cuvine să mai tragem câte-o duşcă.

Ruslan se ridica şi, deschizând uşa cu fruntea, ieşea în curte.

Ziua abia prindea să se stingă, dar Ruslan ştia deja sigur că, până dimineaţa târziu, escortatul nu va dispărea nicăieri, această „ciumă afurisită“ îl va ţine în casă mai straşnic decât orice pază. Obişnuit să preţuiască timpul, pe când era liber şi de capul lui, Ruslan nu mai putea de bucurie acum, cu libertatea pe care o avea.

Până când cerul va deveni iarăşi trandafiriu şi lumea se va colora, poate să şi doarmă după pofta inimii, poate să şi vâneze, să dea o fugă ca să vadă ce se întâmplă pe platformă, să-şi viziteze unii camarazi. Numai de-ar duce-o până dimineaţă cu burta goală, în care părea că fluieră vântul şi clipoceşte un lac fierbinte. Ştia că de la căldură se va moleşi complet şi îşi răcea pântecele într-adins cu zăpadă, întinzându-se pe stradă, în faţa porţii. Aici îşi avea postul permanent şi foarte comod. De aici, avea sub ochi strada în ambele direcţii, iar prin deschizătura porţii, care nu era închisă niciodată pe timpul nopţii, putea să vadă pridvorul. La o anumită oră, pe stâlpul înclinat se aprindea un felinar şi arunca asupra întregului post şi asupra lui Ruslan un con de lumină galbenă. Această lumină îi încălzea sufletul lui Ruslan, căci îi amintea aşa de viu de zonă, de veghile împreună cu stăpânul său, când străbăteau în lung şi-n lat fâşia de control sau erau de gardă la depozit; se simţeau înfriguraţi şi singuri, bezna care-i înconjura ca un zid era neagră şi sinistră, de nepătruns; de partea aceasta, exista lumină, şi adevăr, şi dragoste reciprocă, iar de cealaltă – toată lumea cea rea, cu înşelăciunile, tertipurile şi pacostele ei.

Aici, sub conul de lumină, venea la el Trezorka şi se aşeza puţin mai la distanţă, dar, de la o zi la alta, tot mai aproape. Pe prietenii lui, se înţelege, îi înştiinţase deja în legătură cu Ruslan şi, chiar în a doua seară, aceştia se înfiinţaseră ca să-l cunoască. A apărut slăbănogul Polkan, cu o parte a trupului opărită şi cu o amprentă de nedumerire pe bot, cu fire cărunte în barba-i ca de ţap, dând mereu din cap, de parcă ar fi încuviinţat tot timpul pe cineva. A venit apoi Drujok[8], un câine cu o figură tulburător de inteligentă, mijindu-şi misterios ochii, ca şi cum ar fi cunoscut nu ştiu ce taină, dar care, în realitate, era foarte mărginit şi nu-şi ţinea minte rubedeniile; el îşi dădea cu părerea, prin alte curţi, despre Kabâsdoh[9]. A venit elegantul şi nervosul Buton[10], fălindu-se grozav cu şalvarii lui şi cu coada din cale-afară de înfoiată şi încovrigată. Cunoştinţa a ieşit unilaterală – Ruslan nu i-a învrednicit cu nici o mişcare, nici cu o privire, înălţându-se deasupra lor ca o stană de piatră indiferentă. Dar şi acest lucru Trezorka l-a îndreptat în folosul său. El stătea tăcut, luând aceeaşi poză ca şi Ruslan şi cu aceeaşi expresie de independenţă pe bot. Amicii l-au invidiat crunt şi s-au retras tulburaţi.

Veneau chiar şi căţeluşe, prăpădite rău – de-alde Milka[11], Cernuha[12], Remzocika, ba şi una fără nume –, se aşezau în semicerc şi priveau la Ruslan cu adoraţie. În ochii lor păcătoşi, puteai citi făţiş: „Oh, cât e de frumos! Ce mare, ce picioare lungi. Ia uite, fii atentă, e militar!“. Ele greşeau adresa cu pasiunile lor, nu le trecea prin căpşoarele lor pătrate că el se află aici la slujbă şi ceea ce ar fi vrut ele cu dânsul, Ruslan era obişnuit să înfăptuiască, precum nenumăratele generaţii ale strămoşilor săi: se dă ordinul, este luat de cureaua de la zgardă şi i se indică cu cine. Când prezenţa lor îl plictisea, el îşi umfla doar puţin buzele negre-liliachii, dezvelindu-şi colţii – şi ele parcă erau luate de vânt, iar Trezorka îşi găsea rapid de lucru prin curte.

Nici unul dintre tovarăşii lui nu venea să-l viziteze pe Ruslan, iar cunoştinţele noi erau evitate, el preţuind mai presus de orice singurătatea. În aceste ore, privind în noaptea care se lăsa, după un vechi obicei din lagăr, Ruslan retrăia în minte ziua care trecuse şi se pregătea pentru o nouă zi. Îşi răscolea şi-şi încorda memoria – oare nu a început să uite tot ce a fost învăţat, nu s-au spulberat oare toate lecţiile primite, cu preţul unei experienţe crude şi pentru care, în caz de pierdere, ar fi putut să plătească prea scump.

…Iată că se apropie iarăşi el, Necunoscutul, în sumanul acela cenuşiu, duhnind a baracă. Vine din direcţia soarelui, umbra lui lungă, în zorii zilei, se târâie insinuant spre labele tale. Fii cu ochii în patru şi teme-te nu de umbră, ci de mâna lui ascunsă în mâneca groasă. Mâneca se răsuceşte şi în palmă se arată otrava. Dar iat-o, palma lui este chiar sub nasul tău – este deschisă şi goală. El vrea doar să te mângâie, nu trebuie să bănuieşti doar feste peste tot! Palma caldă a omului ţi se aşază pe frunte, atingerile sunt blânde şi grijulii şi o dulce moleşeală ţi se revarsă în toată fiinţa şi toate bănuielile se spulberă. Îţi ridici brusc capul, să-i răspunzi cu cea mai mare încredere: să-i ţii mâna între colţi, abia strângând-o, câtuşi de puţin dureros. Dar, dintr-odată, faţa zâmbitoare se schimonoseşte, se aprinde de mânie şi, de uimire, tu nu simţi imediat durerea, nu pricepi de unde s-a ivit ea, iar mâna fuge, după ce ţi-a înfipt un ac în ureche…

Tu nici măcar nu l-ai văzut, ascuns între degete. Învaţă să vezi.

Iată, din nou. A fost de ajuns ca stăpânul să lipsească o clipă, că

ai și făcut o prostie. Ce ruşine! Şi ce durere! Însă cel mai scârbos lucru e că va trebui să-ţi recunoşti nerozia: brusc se dovedeşte că nu eşti în stare să scapi singur de această chestie – nici cu laba nu poţi s-o scuturi, nici să te freci cu urechea, orice-ai face, te doare mai tare. Urechea pur şi simplu arde şi, din pricina arsurii, ţi se stinge în faţa ochilor lumina zilei – atât de senină, albastră, care începuse atât de grozav. Iată-l însă şi pe stăpân – ah, el vine întotdeauna la ţanc şi înţelege totul. El nu te pedepseşte nici atâtica, deşi, indiscutabil, o meriţi. Te duce undeva – înlăcrimat cum eşti nu poţi zări nici drumul – şi acolo ţi se smulge la moment această chestie oribilă, iar pe locul dureros se pune vată udă. Încă un scheunat de-al tău, ultimul, şi totul trece. Stăpânul te trage deja de această urechiuşă, însă nu te doare nici un pic. Totuşi, fii cuminte şi gândeşte-te: oare n-ai să te străduieşti nici a doua oară să observi ce se află în mâinile străinilor care se întind spre tine? Sau poate că nu merită osteneala să fii atent? Nu-i mai bine să faci ca Djulbars? Nu te încrede în nimeni şi nu vei fi de nimeni înşelat?

Nu degeaba Djulbars era întâiul la neîncredere, el care şi-a muşcat propriul stăpân. Nu numai că demonstra o duşmănie extraordinară faţă de străini, dar pur şi simplu era gata să-i sfâşie cu tot cu sumanele lor. De câteva ori s-a întâmplat ca el să nu mai priceapă ce şi cum, însă doar lui îi mergea. Fără să mai cumpănească, el îşi tripla, înzecea ura, blana aproape că-i lua foc şi, pe tot terenul, te dobora mirosul de câine. Iată ce şi-a însuşit el la perfecţie: dacă eşti prea zelos – merge, mai rău e să nu te străduieşti îndeajuns.

— Toţi să învăţaţi de la el, să învățați și iar să învățați, spunea instructorul, îmbrăţişându-l pe după gât, şi câinii tineri, aşezaţi în semicerc, salivau de invidie. Dacă acest câine ar mai avea vreo două circumvoluţiuni în căpăţână, ar fi de nepreţuit!

Djulbars, de altfel, considera că şi aşa e de nepreţuit. Un gând totuși nu-i dădea pace: dacă tot nu va mai lăsa pe nimeni să se apropie de el, atunci n-o să mai muşte pe nimeni! Odată însă, şi-a complicat numărul, s-a prefăcut că, în sfârşit, a fost păcălit şi a permis unei mâini străine să i se aşeze pe frunte. În clipa următoare, aceasta era în gura lui. Pe teren, nu se mai auzise până atunci un urlet atât de înfiorător. Nefericitul deţinut s-a prăbuşit la pământ şi a început să se apere cu picioarele şi chiar stăpânii s-au

repezit să-i vină în ajutor: ei l-au şi mângâiat, l-au şi şfichiuit pe Djulbars cu curelele de la zgardă, l-au şi ameninţat că-l vor ucide, însă toate – fără nici un efect. Djulbars, probabil, era decis să moară, numai să roadă complet mâna aceea. Şi-atunci, nu ştiu de ce, i s-a năzărit lui Grom, care era legat într-un colţ îndepărtat, că nu urlă nicidecum un deţinut, ci propriul său stăpân; Grom, teribil de tulburat, i-a lătrat de-acolo lui Djulbars să-i lase imediat stăpânul în pace. Djulbars însă, a cărui furie ajunsese la paroxism, era atât de încleştat, încât, chiar să fi vrut, nu putea să-şi desfacă fălcile, trebuia mai întâi să se calmeze. Aşa încât, până s-a potolit şi a lăsat, în cele din urmă, din gură ceea ce înainte fusese o mână, deţinutul nu mai era în stare nici să se ridice de jos. Stăpânii au trebuit să-l târască de pe teren, sprijinindu-l de subţiori.

Grom, din păcate, n-a reuşit să-şi verifice bănuielile: din ziua aceea, stăpânul său a dispărut din viaţa lui pe veci. Da, iar lui Djulbars, fireşte, i-a mers şi de data asta, ba, mai mult, i-a crescut şi gloria. Şi, ce-i drept, de la cine să mai înveţe tineretul! I-au dat drept pereche nişte câini mai blânzi, mai puţin furioşi, care nu pricepeau prea bine de ce ei, de pildă, trebuiau să-l urmărească pe evadat – că doar nu le mai pricinuieşte nici un rău – şi ce satisfacţie poţi găsi, de fapt, în aşa ceva. Djulbars le spulbera orice îndoială; lătrând răguşit: „Fă ca mine!“, el îl ajungea din fugă pe evadat, îl trântea la pământ şi demonstra o scărmăneală aşa de delicioasă, că până şi cei mai grei de cap se dumireau care-i sensul vieţii.

Ruslan n-a izbutit multă vreme să pătrundă acest sens, a trebuit să fie asmuţit repetat şi cu răbdare: îl trăgeau de coadă în timpul mesei, îl călcau pe labă, i se lua strachina de sub bot, mai mult, îl puneau în lanţ, udat cu apă din cap până-n picioare, după care fugeau hohotind.

Deosebit de neplăcute îi erau lecţiile de educare „a curajului faţă de împuşcături şi lovituri“. Născut să nu se teamă de absolut nimic, el suporta cu greu ca sumanele cenuşii să tragă cu un pistol mare direct în botul lui şi să-i zvânte spinarea în bătaie cu un baston de bambus. Ce-i drept, a învăţat rapid că pistolul acela stupid nu-i pricinuieşte nimic înfiorător, şi cu băţul de bambus s-a învățat, însă adevărul e că nici nu trebuia să suporte, ci să se ferească, să înhaţe mâna, să-l ajungă, să-l sfâşie pe cel cu pistolul, și toate acestea le făcea fără chef.

— E îndrăzneţ, dar nu-i agresiv. Are o oarece incapacitate emoţională, spunea cu părere de rău instructorul, şi vorbele acestuia se înfigeau insultător în inima lui Ruslan. Iar dumneavoastră vă purtaţi cu el parcă prea în glumă. Cu Ruslan trebuie lucrat mai serios, el nu vă crede.

Instructorul lua el însuşi băţul de bambus şi, rânjind sinistru, îşi agita mâinile înspăimântător.

— Ia hai, muşcă-mă! Muşcă-mă cum trebuie!

Dar Ruslan ţinea şi mai puţin să-l înhaţe pe instructor de încheietura mâinii dezgolite, decât să hăpăie vată. Se străduia s-o apuce uşurel, ca să nu-i facă nici măcar o zgârietură. Instructorul îi plăcea. El producea impresia cea mai favorabilă asupra tuturor câinilor, doar prezenţa lui mai îndulcea toate greutăţile instrucţiei. Tuturor le plăcea așa de tare scurta lui de piele, atât de minunat mirosea aceasta a nu ştiu ce fiară, încât le venea s-o sfâşie numaidecât în bucăţi şi să ia o bucată din ea ca amintire. Le plăceau uscăţimea şi agilitatea lui, micul ciuf roşcat şi feţişoara ascuţită, pe care puteai s-o priveşti doar din profil – şi, în acest profil, se ghicea ceva canin. Rapid şi neobosit, alerga pe tot terenul şi ajungea peste tot; fiecărui câine ştia să-i explice totul atât de inteligent, încât acesta îl înţelegea imediat – mai bine decât pe propriul său stăpân. Captivat, instructorul mârâia şi lătra, şi câinii găseau că aceasta îi iese foarte bine; încă puţin şi vor pricepe despre ce latră el. Iar atunci, poate că îl vor fi iertat că nu are o blană la fel de pufoasă ca a lor, din care pricină e nevoit să poarte o piele străină şi fără păr, precum şi că n-a renunţat pentru totdeauna la graiul omenesc, respingător de grosolan şi incapabil să exprime ceva, şi preferă să meargă încă pe două picioare, când pe patru e cu mult mai comod.

De altfel, instructorul făcuse deja câteva încercări şi, să recunoaştem, nicidecum lipsite de succes. O scamatorie de-a lui îi fascina de-a dreptul pe câini – instructorul o folosea nu prea des, dar şi când o făcea, instrucţia se transforma într-o adevărată sărbătoare!

— Atenţie! dădea el comanda şi toţi câinii cădeau cu anticipaţie în extaz. O să fac o demonstrație!

Şi, lăsându-se în patru labe, instructorul arăta cum să te fereşti de băţ sau de pistol şi să înşfaci mâna înarmată. E drept, uneori

mai era pocnit cu băţul în cap ori peste dinţi, însă nu ieşea din joc. Îşi dezlipea numai pentru o clipă o labă de pe pământ şi verifica să nu fie vătămat, apoi dădea comanda: „Nu se pune la socoteală, mai demonstrez o dată!“ – şi, cu un scurt lătrat, se năpustea din nou la atac până când exerciţiul îi reuşea pe deplin. Alteori, câinii recurgeau chiar la o şmecherie: unul dintre ei se prefăcea că nu înțelege, numai ca să se desfete o dată în plus cu munca instructorului, să-i audă cuvintele: „Atenţie, o să fac o demonstrație!“. Şi cât de iute alerga el pe bârnă – pe care e mai bine pe patru labe –, cât de elegant, de vânjos devenea, cum îi jucau pe sub scurtă omoplaţii ascuţiţi şi i se zburlea grumazul roşcovan, ce iscusit sărea peste şanţ ori peste barieră sau urca dintr-o suflare scara şi, în formă fiind, biruia toată pista cu obstacole, fără întârziere, numai pe frunte i se iveau picături mici de sudoare. La capătul terenului, unul dintre stăpâni ţinea pregătită recompensa – instructorul lua în dinţi bucăţica, fără să se ridice în două picioare, şi o mânca cu atâta poftă! Câinii îşi înghiţeau saliva şi se repezeau să repete chiar şi tot ansamblul de exerciţii deodată.

S-ar fi dus după el şi la capătul pământului, numai să-i fi chemat. Până şi Djulbars îi îngăduia instructorului ceea ce nu-i permisese nici propriului stăpân: să-i atingă ușor botul sau să-i caște gura şi să-i pipăie colții. Instructorul chiar îl ruga, vârându-și un deget între dinţii fioroşi:

— Ia, scumpule, muşcă. Aşa, mai tare…

Stăpânilor nu le venea a crede, li se părea că instructorul o să rămână fără degete.

— Niciodată! le răspundea el. Niciodată câinele nu-l muşcă pe cel care îl iubeşte la nebunie. Credeţi-mă, eu sunt un vechi crescător de câini, cu permisiunea dumneavoastră, sunt un chinolog cu tradiţie, de asemenea anomalie doar omul e în stare.

Iar despre Djulbars a spus:

— Nu-i o bestie. E pur şi simplu traumatizat de slujbă.

Instructorul iubea din toată inima câinii şi, desigur, în privinţa fiecăruia greşea câte un pic. Toţi i se păreau traumatizaţi, din moment ce aveau de îndeplinit o slujbă atât de grea. Dar, în ceea ce-l priveşte pe Djulbars, câinii erau de altă părere. El, pesemne, ar fi vrut să-l muşte şi pe instructor, dar se temea că va fi sfârtecat

numaidecât.

Iată însă ce i-a spus într-o zi instructorul lui Ruslan – între patru ochi, încet şi cu tristeţe în glas:

— Situaţia aceasta mi-e cunoscută. Ştiu care-i necazul acestui câine. El socoate că slujba este întotdeauna dreaptă. Lucrul acesta e imposibil, înţelege, Ruslan, dacă vrei să supravieţuieşti. Tu eşti prea serios. Socoate toate astea un joc.

Și instructorul îl aprecia mult pe Ruslan și, chiar dacă acesta nu manifesta agresivitatea necesară, unele lucruri le făcea mai bine decât Djulbars, iar unul dintre ele era de aşa natură că nici instructorul în persoană n-ar fi putut să demonstreze cum se face. Şi aceasta era „identificarea suspectului din mulţime“ – numărul de excepție al lui Ruslan, în care nu avea egal.

Această muncă – dificilă, dar curată, necesitând chibzuință și nu din cale-afară de gălăgioasă – lui Ruslan îi plăcea cel mai mult dintre toate. Şi a trebuit să se întâmple astfel, ca acum să nu fie în stare să-şi amintească de ea fără un sentiment de vină şi de păcat, un sentiment confuz, aşa cum confuz a rămas şi omul acela, din pricina căruia a început lucrul cel mai dureros. După chip, Ruslan nu l-ar fi deosebit din mulţimea deţinuţilor, totuși stăpânii îl distingeau prin ceva, probabil, chiar prin aceea că nu-i acordau, parcă, atenţie. Prea nu-l băgau în seamă – asta putea observa numai un câine strunit pe neobservate când unul sau altul dintre deţinuţi se întâmplă să facă un pas în afara coloanei. O zvâcnitură ori două a curelei de la zgardă erau suficiente ca Ruslan să se deprindă să-i trateze pe acești oameni cu respect. Iar odată, într-o zi geroasă, când el şi stăpânul rebegiseră de frig în pădure la doborâtul copacilor şi dăduseră o fugă să se încălzească în ghereta mobilă de pază, Ruslan a fost uimit să-l vadă pe omul respectiv. Aici, unde un deţinut de rând ar fi trebuit să stea numai în picioare, lângă prag, el şedea jos, cu căciula pe genunchi, fuma şi discuta – şi încă cu cine! – cu însuşi Stăpânul Șef. „Toş-Ctan-Perteţi-Adrez“ era nemulţumit de ceva şi-i vorbea tăios, iar acesta repeta doar:

— Cetăţene căpitan, dar încercaţi şi dumneavoastră să vă puneţi în situaţia mea. Înţelegeţi? Puneţi-vă în situaţia mea.

A spus acest lucru de câteva ori, lipindu-şi o mână de piept, şi Ruslan a conchis că aşa îl cheamă pe om. „Puneţi-Vă-În-Situaţia-

Mea“ a plecat atunci foarte necăjit, privind îngrijorat în toate părţile, iar peste o zi sau două au fost aduşi câinii să se uite la el – zăcând nu departe de gheretă, cu un cablu de metal la gât. Nu ştiu de ce, Ruslan nu şi-l putea aminti viu, i-a rămas în amintire zăcând aşa: cu ochii bulbucaţi, inexpresivi, ţintă la nori, cu faţa umflată roşu-vineţie, cu o mână răsucită la spate, iar alta – departe de corp, încleştându-şi degetele chircite în zăpadă. Această mână, fața și zăpada din jurul capului erau presărate cu tutun.

Câinii se apropiau unul după altul şi-şi întorceau boturile, clipind vinovat din ochi şi scheunând. Când l-au adus pe Ruslan, el înţelesese de ce nu le ieșea nimic. Toţi începuseră de la capul celui ucis, îi adulmecaseră mai întâi groaznicul gât vânăt cu şănţuleţe şerpuitoare, de la cablu, şi cu bucăţi de piele zdrelită, apoi adulmecaseră capetele cablului aruncate în lături, ca o eşarfă desfăcută – și nu mirosiseră decât tutunul, apoi toată munca fiind în zadar. El a pornit de la mâini. S-a apropiat precaut de mâna aruncată într-o parte şi s-a dat la timp îndărăt, apoi a atins cu botul trupul înţepenit, rugând ca mortul să fie întors, şi atunci a adulmecat liniştit şi cealaltă mână, strânsă atât de tare, că unghiile i se înfipseseră în palmă. Ruslan a văzut nu numai sângele vânăt de la unghii, dar şi picăturile de sudoare care îmbrobonaseră toată palma mortului. Acestea îngheţaseră şi deveniseră tulburi ca nişte stropi de var, dar dacă le încălzeai uşurel cu răsuflarea…

Închizând ochii, Ruslan s-a încordat tot, într-un efort de necrezut. În acest timp, stăpânii emiteau supoziţii, cine ar fi putut face aşa ceva; fiecare îşi avea socotelile lui cu deţinuţii şi propriile suspiciuni, ce se apropiau mult de răfuieli, şi principalul lucru care îi preocupa era câţi făptaşi au fost? Trei? Patru? Şi, cu asta, se încurcau singuri, pentru că întotdeauna trebuie să începi de la un fapt. Ei aveau ochi ca să vadă şi observaseră tutunul presărat tocmai ca să fie imediat văzut şi mirosit, şi nu observaseră, de pildă, lângă cablu, nişte fărâme de scoarţă de copac. Ruslan pe acestea le-a ochit întâi şi-ntâi. În general, ei chibzuiau prea mult, el nu stătea deloc pe gânduri, nu-şi făcuse nici un soi de socoteli, nu avea nici un fel de bănuieli, pur şi simplu a văzut cum se întâmplase totul – ca într-o halucinaţie ori într-un vis colorat, coerent. A auzit şi scârţâitul zăpezii sub cizmele victimei şi respiraţia sacadată a ucigaşului care se furişa.

„Puneţi-Vă-În-Situaţia-Mea“ venise în amurgul vineţiu dinspre ghereta de pază – da, exact de-acolo, şi acolo îi dăduseră să fumeze din ţigările stăpânilor – și, străbătând, iată, această potecă dintre cei doi pini, n-a observat cablul fixat puţin mai sus de capul lui. Celălalt capăt al laţului îl ţinea în mână ucigaşul, care a coborât rapid laţul greu, larg, dat cu unsoare, pe umerii lui „Puneţi-Vă-În-Situaţia-Mea“ şi s-a întors. Capătul cablului s-a aşezat pe umărul ucigaşului, el îl ţinea cu ambele mâini şi, lăsându-se cu tot trupul, a făcut numai o jumătate de pas. Laţul s-a întins; ucigaşul a simţit cum se smuceşte cablul – mâinile victimei încercau să desfacă laţul cu toată puterea pe care le-o dădea frica de moarte, setea de a înghiţi aer. Adunându-şi toate forţele, toată teama şi ura grozavă faţă de victima care se încăpăţâna de atâta vreme să nu moară, s-a azvârlit, la noroc, sub picioarele ei, desprinzându-le de pământul tare. Şi a mai stat aşa o veşnicie, sleit, fiind și călău, şi ştreang în acelaşi timp, iar „Puneţi-Vă-În-Situaţia-Mea“ horcăia şi se zbătea în spatele lui, agăţându-se cu disperare de cablu. O dată sau de două ori, însă, s-a prins întâmplător de hainele ucigaşului, de poalele surtucului – o mişcare de prindere fără vlagă, neputincioasă, cu o mână asudată, pe care ucigaşul nici n-a simțit-o. Atunci când a desfăcut cablul şi a târât sugrumatul mai departe de copac, când a presărat tutun şi a socotit că totul e executat cum nu se poate mai bine şi fără zgomot, n-a ştiut că el a rămas în întregime, cu surtucul lui cu tot, în acest pumn încleştat, în picăturile îngheţate: şi faţa şi mâinile şterse de mii de ori cu această poală, şi picioarele pe care le acoperea de asemenea cu ea, picioarele amorţite noaptea de frig sub pătura subţirică – și ce noroc că mâna s-a răsucit într-un spasm la spate şi a nimerit jos, sub trup. Ei bine, putem considera că i-am dat de capăt. Ruslan s-a retras repede şi l-a împins pe stăpân cu fruntea în genunchi – asta însemna: „Nu promit, dar voi încerca. Condu-mă mai iute“.

Iar identificarea s-a dovedit nemaipomenit de uşoară. Oricare dintre câinii care se dăduseră bătuți din capul locului ar fi făcut-o fără efort, numai să fi avut îndrăzneala să încerce. Ruslan nici măcar n-a apucat să se apropie de mulţimea mânată pe terenul viran din faţa porţii. Văzându-i pe stăpânii care veneau agale cu câinele ce se smucea să rupă lesa, toată lumea s-a dat cu vuiet înapoi, lăsându-l în faţă doar pe unul, în surtuc negru.

Chircindu-se tot, cu mâinile ascunse la subsuori, acesta a căzut cu faţa la pământ, urlând ca un bezmetic:

— Nu-i nevoie de câine! Spun tot. Doar să nu daţi drumul fiarei!...

Şi Ruslan nu s-a mai obosit să-l sfâşie, l-a prins doar uşurel de poala surtucului – de unde se agăţase şi mâna celui ucis – şi a dat din coadă, arătând că alegerea a fost făcută. Pentru asta, a primit o recompensă nemaivăzută – din mâinile Şefului, personal – şi, din ziua aceea, a devenit fruntaş recunoscut la identificarea suspectului din mulţime.

De atunci, din ziua triumfului, în memoria lui Ruslan s-a aşternut drumul din pădure, larg şi drept, pe care el şi stăpânul îl conduseseră pe omul cu surtuc. Vântul vuia în coroanele pinilor uriaşi şi, ciocnindu-se, acestea lăsau să cadă grămezi de zăpadă, care se împrăştiau într-o pulbere în culorile curcubeului. Domnea o linişte, o tihnă măreaţă şi, tot drumul, omul a mers calm şi fără grabă, ţinând o lopată pe umăr sau târând-o după el, desenând pe zăpadă zig-zaguri şi fluierând din când în când. Vrăjit el însuşi de această pace, nici Ruslan nu avea vreo bănuială că deţinutul ar putea sări brusc într-o parte ori ar rupe-o la fugă. Tot în tăcere, au cotit-o de pe drum pe-o cărăruie, spre o poiană neagră, arsă de foc. În mijlocul ei, se căsca o groapă puţin adâncă, cu pereţi roşcaţi, cu urme netede, semirotunde – de răngi, şi triunghiulare, cu unghi ascuţit – de târnăcop. Aici, omul cu surtuc a început pentru prima oară să vorbească, întorcând spre stăpân o faţă albă şi mânioasă, cu cicatrici mărunte pe obraz şi pe frunte. Nu-i plăcea groapa, a intrat cu un picior în ea şi-i venea până la genunchi – chiar a scuipat înăuntru de furie.

— Am purces la treaba asta singur pentru toţi, i s-a adresat el stăpânului. Puteau şi ei măcar să-mi arate puțin respect.

— Cum adică respect? l-a întrebat stăpânul.

— Pricepi, viermii se cuvin tuturor, când ţi-o bate ceasul, şi tu o să faci cunoştinţă cu ei, dar ca să mă dezgroape lupii, ca să mă mănânce, asta n-am meritat. Despre lupi nici nu se spunea nimic în condamnare.

Stăpânul avea o poftă grozavă să fumeze. Și-a scos portţigaretul şi l-a ascuns din nou în buzunarul scurtei sale albe, îmblănite. Şi mai tare își dorea să termine totul cât mai repede.

— Deci ai reclamații faţă de brigada ta? a spus stăpânul. Condamnarea la ce s-o discutăm?

Omul a mai scuipat o dată şi a ieşit din groapă, înfigând lopata în bulgării de pe margine.

— Na! Pe urmă să bătătoreşti măcar cum trebuie. Eu n-am reclamații faţă de nimeni, de dragul unui mierlit nu m-aş schilodi nici eu. Surtucul meu poate li-l duci lor? Las' să-l tragă la sorţi. Să-l scot eu, ca să nu te mai oboseşti tu?

Fără să-i răspundă, stăpânul şi-a luat automatul de pe umăr.

— De ce nu răspunzi? a întrebat omul. Sau sunt deja complet mut?

Totul a durat chinuitor de mult. Ruslan tremura din tot corpul şi-şi încleşta fălcile, ca să nu urle. Şi nu ştiu ce s-a întâmplat cu automatul stăpânului, că nu izbutea nicicum să mişte închizătorul, iar omul asta și spera: ca astăzi nici să nu-i reuşească. Însă stăpânul a zis: „Acuşica l-om drege, nu te teme" – şi, într-adevăr, l-a dres. A aruncat cartuşul turtit, închizătorul a făcut clanț şi spre cer şi-a luat zborul o rafală întâmplătoare. În clipa aceea, omul acela a îmbrățișat cizmele stăpânului. S-a târât către el în patru labe şi s-a lipit atât de strâns, încât, după ce şi-a ridicat capul, pe frunte şi pe gură i-au rămas mici pete negre. Pe buze îi flutura un zâmbet şters, slugarnic şi vorbea cu totul altfel decât până în clipa când a răsunat salva îngrozitoare şi a prins să se răspândească un miros dulceag-înecăcios de praf de puşcă. Zicea că în zonă se auziseră împuşcăturile şi acum stăpânul poate să-i dea drumul; o să se târască prin păduri şi o să trăiască acolo ca un şarpe sau ca un şobolan, fără să se vadă cu vreun om până la sfârşitul zilelor sale, care, probabil, rămăseseră puţine, şi doar pe un singur om în lumea asta – pe stăpân – o să-l socotească fratele lui, o să se roage pentru el întotdeauna şi o să-l pomenească recunoscător, o să-l iubească mai tare decât pe mama şi pe tata, decât pe nevasta şi pe copiii lui nenăscuţi. Fără a desluşi cuvintele, Ruslan a auzit ceva mai mult decât nişte vorbe: a auzit un jurământ înflăcărat de iubire, ultimul ei adevăr, lacrimile ei şi pulsaţiile sângelui în tâmple – şi a simţit, îngrozit, cum el însuşi se umple de dragoste reciprocă faţă de acest om; el a dat crezare chipului acestuia, cu ochi aprinşi, intraţi în orbite, în care ardea o inteligenţă câtuşi de puţin tulburată; acest om nu râvnea la o altă viaţă, mai bună, care

nu existase vreodată –, el îşi dorea cu ardoare numai şi numai soarta cu care se mulțumește tot ce e viu pe lumea asta.

— Hei, ce-i cu tine, n-ai minte? Nu te-auzi ce bâigui acolo? îl tot dojenea stăpânul. Stătea liniştit, fără teama că deţinutul ar putea să-l înhațe de picioare sau să-i smulgă automatul din mâini; ştia cât de nevolnic este în faţa lui oricare dintre deţinuţi şi cât de iute i-ar sări Ruslan în ajutor. Dacă ar fi ştiut el că Ruslan parcă împietrise şi nu era în stare nici măcar să se clintească! Tu o să umbli o vreme, apoi te înfăţişezi şi atunci – amândoi la zid. Unde să te mai ascunzi? Ai să te hrăneşti cu frunze, ai să haleşti şopârle şi apoi ai să treci la oameni. Ce, nu spun adevărul? Doar nu eşti tu primul... Aşa că socotește chestiunea încheiată. Şi hai de te scoală, nu te mai chinui cu vise. Nu te teme, n-o să fac, precum alţii, să te doară. Hai, ridică-te, nu te teme, ne-am înţeles doar – n-o să te doară.

Omul s-a ridicat și şi-a şters tare faţa cu mâneca.

— Fă cum ştii. O viaţă de şacal – şi de asta îţi pare rău pentru mine. Ai să-ţi aduci aminte, și nu doar o dată...

— Cunosc, zise stăpânul. Cunosc deja tot ce-o să-mi spui. Nu te-ai săturat de atâta vorbă?

Nu a făcut-o încât să-l doară, însă, pe tot drumul de întoarcere, Ruslan nu şi-a putut astâmpăra tremurul, a scheunat şi s-a tot smucit în zgardă, ar fi vrut să se ducă înapoi şi să împrăştie cu laba bulgării îngheţaţi, care-au strivit faţa albă şi liniștită. Niciodată nu se purtase atât de urât, şi stăpânul a fost nevoit să-l şfichiuiască aprig cu cureaua zgărzii. Poate că, din acea zi, stăpânul a și prins pică pe el.

Acei bulgări îngheţaţi au rămas în sufletul lui Ruslan, împovărându-l cu spaimă şi cu un sentiment de vină – de parcă şi-ar fi trădat stăpânul, i-ar fi înşelat speranţele, parcă se trădase şi pe sine, că nu slujeşte cu adevărat în escortă, ci doar se preface, iar un asemenea câine trebuie dus fără întârziere dincolo de sârma ghimpată, pentru că, în orice moment, poate să înşele, poate să nu facă ceva cum trebuie sau se poate împotrivi să facă. Şi, oricâți alți oameni ar fi dus ei apoi în pădure, stăpânul nu a mai avut deplină încredere în Ruslan, pentru care fusese el însuşi cândva chezaş. În tinereţe, Ruslan îşi însuşise toate învăţăturile pentru care se şi naşte un câine; parcursese dresajul general – adică toată filosofia asta simplă: „Stai“, „Culcat“, „La mine“ –, s-a prezentat strălucit la

căutări şi în serviciul de gardă, dar când a avansat la treapta cea mai înaltă – la escortare –, instructorul a început să aibă dubii că Ruslan va trece acest ultim examen. Şi nu urma să-l susţină pe terenul de instrucţie, unde întotdeauna eşti corectat, ci într-o escortă adevărată, unde pentru toate există o singură comandă: „Păzeşte!“ – acolo te priveşte, pune-ţi mintea la contribuţie. Iar obiectul pazei nu-i un depozit care nu fuge nicăieri şi care nu-ţi trezeşte nici un fel de sentimente, ci valoarea supremă şi cea mai dificilă: oamenii. Când vine vorba de ei, să te temi întotdeauna și să n-ai milă faţă de ei, nici măcar duşmănie, doar o neîncredere înţeleaptă. „Nu-i nimic, a spus atunci stăpânul. O să se deprindă, n-o să dea greş.“ Dar câţi au dat greş! Câţi n-au fost respinşi şi duşi nu ştiu unde cu camionul, şi asta doar dacă era tânăr câinele şi putea fi de folos pentru altă slujbă. Pentru cei care au cunoscut slujba de escortă exista un singur drum: dincolo de sârma ghimpată.

Ingus i-a păcălit pe toţi. Atât de capabil părea, prindea totul din zbor. L-a cucerit pe instructor chiar de la prima lui apariţie pe teren. Instructorul nici n-a rostit bine:

— Aşa. Vom exersa comanda „La mine“.

Ingus s-a și ridicat şi s-a apropiat de el. Instructorul a fost încântat, dar a cerut să se repete totul de la capăt. Ingus s-a întors la loc şi, la comandă, s-a apropiat din nou.

— Grozav! a remarcat instructorul. Şi ce facem cu comanda „Stai“?

Ingus s-a aşezat, deşi nici măcar n-a fost apăsat pe spate.

— Ne ridicăm.

Ingus s-a ridicat. Iar instructorul s-a lăsat în faţa lui, în patru labe.

— Dă laba.

Ingus i-a dat-o imediat.

— Nu pe asta, cine dă laba stângă?

Ingus s-a scuzat dând din coadă şi a schimbat laba. De atunci, a întins doar laba dreaptă.

— E peste putinţă, a spus instructorul. Asemenea câini nu există.

A luat fişa de evidenţă a lui Ingus, să se convingă că acesta nu urmase încă un curs de dresaj şi că-şi ştie doar numele şi comanda

„Pe loc!“.

— Aşa mă gândeam şi eu, a spus instructorul. Are, desigur, un pedigree excepţional. O încrucișare așa reuşită, mai rar! Ce părinţi! Îl ţin minte pe Rem, un câine de o inteligență rară. Şi maică-sa – Naida, sigur, de patru ori medaliată. A dresat-o însuşi Akram Iusupov, mare specialist, care știe pe cine cu cine să împerecheze. Iar pe fecioraş se vede că l-a pregătit pentru Karaţupa, de unde şi numele[13]. Şi totuşi afirm: „Nu e cu putinţă“.

Instructorul i-a chemat pe stăpâni să se minuneze de capacităţile neobişnuite ale lui Ingus. I-a întrebat dacă mai văzuseră ceva asemănător. Stăpânii nu mai văzuseră ceva asemănător. I-a întrebat dacă nu li se pare că, sub blana de câine, se ascunde un om. Stăpânilor nu li s-a părut aşa. Un om, în orice fel de blană, nu s-ar fi putut ascunde de ei.

— Ce vreau eu să spun? a spus instructorul. Dacă un asemenea câine ar exista cu adevărat, eu n-aş mai lucra aici. Aş face înconjurul lumii cu el. Şi toţi s-ar minuna de succesele repurtate de crescătoria de câini sovietică, de metodele noastre umane, progresiste. Pentru că astfel de câini pot exista numai în ţara noastră!

Ingus asculta cu urechile ciulite, cu capul plecat pe-o parte, cum se şi cuvenea la vârsta lui, dar ochii îi erau nepotrivit de serioşi pentru un pui. Şi chiar atunci, în prima zi, au observat în aceşti ochi chihlimbarii tristeţe.

Ingus a crescut şi, odată cu el, a crescut şi slava lui. Trecea cu o uşurinţă neobişnuită de la un nivel la altul – şi nu că trecea, făcea salturi. Uscăţiv, elegant şi graţios, zbura ca o săgeată pe bară, depăşea în joacă barierele şi scara, a sărit din prima prin „fereastra arzândă“ – un cadru de oţel, udat cu benzină şi aprins –, la căutare a demonstrat un excelent simţ superior şi inferior[14]. S-a achitat de sarcină şi în serviciul pentru corpul de gardă, deşi n-a arătat o înverşunare veritabilă, ci, mai curând, o stângăcie şi o timiditate pentru proştii în surtuce cenuşii, care încercau să-i smulgă sacul cu boarfe încredinţat lui spre pază. Ingus vedea şi sacul, şi boarfele în groapă, dar ele nu i-au distras atenţia nici o clipă, nu s-au putut apropia pe furiş sau să se târască pe burtă pe după tufişuri, ca să-l atace pe la spate. El arăta că le vede toate tertipurile şi până și surtucelor li se făcea ruşine când aceşti ochi chihlimbarii le

priveau cu atâta tristeţe.

Djulbars se neliniştise serios atunci. Fruntaş legitim la obiectele sale – duşmănie şi neîncredere –, el se băga, totuşi, să fie primul în toate, deşi mirosul îi era mediocru, iar în ce privește identificarea suspectului, era prost cu carul: când era condus spre un grup de deținuți, se umplea în aşa hal de furie, că nu mai distingea nici un miros, îl înhăţa pe cel care era mai aproape. Însă era de părere că, dacă un câine nu e în stare să-şi apere prestigiul într-o bătaie, toate aptitudinile lui nu valorează nimic, așa că tuturor novicilor care-l ameninţau le propunea să se încaiere. Nici Ruslan nu i-a evitat provocarea – şi a suportat asaltul acestui piept lat şi al acestei căpăţâni, care lovea ca un baros. De două ori s-a trezit la pământ, dar nu s-a lăsat muşcat, în schimb, lui Djulbars i s-au înmulţit semnele pe bot, fapt faţă de care a adoptat o atitudine îngăduitoare, ba chiar a început să dea din coadă, încurajându-l pe tânărul luptător. Cu Ingus, totul avusese alt rezultat: acesta s-a întors pur şi simplu, expunându-şi gâtul subțire să fie mușcat, rânjind, totodată, batjocoritor, ca să arate că nu vede sensul unor asemenea distracţii cazone. Bătrânul bandit şi-a înfipt, evident, din prostie colţii în el, cât pe ce să lase sânge, însă şi-a luat seama, la timp, că încalcă regula unei încăierări corecte: „Muşcă, dar nu de moarte“ – şi a bătut în retragere, fără să mai aştepte ca toți câinii să se repeadă la el deodată.

Cu toate acestea, Djulbars s-a consolat curând. A văzut – iar ceilalți câini mai văzuseră asta – că lui Ingus nu-i era dat să fie primul. Nu se născuse fruntaş – chiar dacă făcea totul cu atâta uşurinţă. Nu simţeai la el o râvnă veritabilă, setea de a ieși în față. În schimb, era vădită plictiseala, o tristeţe inexplicabilă în ochi, iar capul îi stătea la ceva cu totul străin, ştiut doar de el. Şi, peste puţin timp, au mai observat ceva: era capabil să îndeplinească comanda de zece ori, fără oprire, şi totuşi stăpânul lui nu putea fi niciodată sigur că o va îndeplini şi a unsprezecea oară. Ingus refuza categoric, oricât ar fi strigat la el, oricât l-ar fi bătut; de ce se petreceau acestea cu el şi când urmau să se aştepte la aşa ceva, nimeni nu putea pricepe. Încremenea fără veste, nu mai vedea şi nu mai auzea nimic, şi doar instructorul reuşea să-l scoată din această stare.

Acesta se apropia şi se lăsa în faţa lui pe vine.

— Ce-i cu tine, dragule?

Ingus închidea ochii şi, nu se ştie de ce, tremura mărunt şi schelălăia.

— Nu-l obosiţi prea tare, le spunea stăpânilor instructorul. Ăsta-i un caz rar, se mai întâmplă însă. Știa toate acestea încă dinainte să se nască, din pântecele mamei lui. Acum, pur şi simplu, se plictiseşte, poate chiar muri de urât. Lăsaţi-l să se odihnească. La plimbare, Ingus, la plimbare.

Şi doar Ingus se plimba pe teren, în timp ce toţi ceilalţi câini se antrenau până-i lua amețeala. La ce ducea asta nu era greu de anticipat. Într-o zi, Ingus chiar a şters-o de pe teren. A şters-o de tot din zonă.

Trebuia să parcurgă pista cu obstacole împreună cu stăpânul, dar fără zgardă. Şi iată-i pe amândoi, alergând pe bârnă, sărind peste şanţ şi peste barieră, pătrunzând prin „fereastra arzândă“ şi, în cele din urmă, trebuind să se târască pe sub şirurile de sârmă ghimpată, întinsă pe pari; acolo însă, s-a strecurat doar stăpânul, în vreme ce Ingus a gonit mai departe, a sărit peste îngrăditura de piatră şi a zburat ca vântul, în salturi mari, peste câmpul de instrucţie pustiu. Nu l-a oprit nici măcar sârma ghimpată – ei bine, un câine se strecoară ușor pe sub sârmă –, dar cum a biruit acel „Stai!“ invizibil, aflat în faţa lui, la zece paşi, compact ca sticla, de care se lovește şi o pasăre, nimerită din zbor în incintă? Şi unde se uita mitraliorul din turnul de pază, obligat să tragă în tot ce mişcă şi încalcă Legea sârmei ghimpate!

Când şi-au luat seama că trebuie să pornească pe urmele lui Ingus, acesta traversase deja câmpul şi dispăruse în pădure. Ar fi putut să fugă definitiv – alerga mai iute ca toţi şi nici nu trebuia să-și tragă stăpânul după el, de curea, însă blestemata lui înclinație spre visare i-a jucat şi acum festa. Ce făcea el acolo, în pădure, când l-au prins? Vedeţi dumneavoastră, pusese la cale de-o „tăvăleală“ prin iarbă, mirosea florile, privea câte o gâză care se târa în sus pe-o tulpină şi, ca vrăjit, îi urmărea cu ochi trişti zborul... Nici măcar n-a observat cum l-au înconjurat, cu strigăte şi lătrături, cum i-au ţăcănit închizătoarea la zgardă şi, doar atunci când stăpânul a început să-l bată, Ingus s-a dezmeticit în cele din urmă şi l-a privit cu mirare şi cu milă.

Când a venit vremea să-l trimită pe Ingus să escorteze convoiul

de deţinuţi, s-au ridicat multe semne de întrebare. Instructorul nu voia să-l lase de lângă el, spunea că lui Ingus nu i se întăriseră colţii şi că ar fi mai bine să-l reţină pe terenul de instrucţie – să le arate novicilor cum e cu munca. Dar Șeful vedea că Ingus se răfuieşte cu un „Ivan Ivanovici“[15] vătuit la fel de bine ca alţi câini, iar în privinţa demonstrației, a spus Şeful, instructorul e capabil s-o facă şi singur, pentru asta primeşte leafă, iar ca să hrănească pe unul neprevăzut în state, pentru așa ceva nu sunt alocate fonduri. Şi Şeful însuşi a hotărât să-l examineze pe Ingus. Toţi erau agitaţi, și mai mult decât toți instructorul, care se mândrea foarte mult cu favoritul său şi voia totuşi ca acesta să se prezinte în toată splendoarea. Şi ceva s-a petrecut cu Ingus: nu voia, poate, să-şi amărască instructorul sau, poate, îl pălise marea inspiraţie, pentru că toţi se uitau numai la el; oricum, în ziua respectivă, a fost fără de pereche, a fost măreţ. A escortat trei arestaţi deodată; doi au încercat să fugă în direcţii diferite, şi pe toţi i-a pus la pământ, nu le-a permis nici capul să-l ridice şi nu s-a liniştit până n-au apărut ajutoarele şi celor trei nu li s-au pus cătuşele. Cinci minute întregi a fost stăpân pe situaţie. Şeful în persoană urmărea pe ceas şi i-a spus apoi instructorului:

— De ce vă îndoiţi de mine! E timpul ca Ingus să lucreze, nu să adulmece, mă-nţelegi, floricele.

Dar când i-au dat drumul la escortă, a devenit clar că Ingus nu vrea să lucreze. Alţi câini trebuiau să muncească în locul lui. Convoiul înainta de la sine, iar el păşea mândru mai la o parte, parcă ar fi fost la plimbare, fără să dea atenţie unor încălcări clare ale regulamentului. Deţinutul putea să iasă din rând cu jumătate de pas, putea să-şi ia mâinile de la spate şi să vorbească cu un vecin din alt rând – și chiar în clipa aceea lui Ingus îi distrăgea ceva atenţia şi el îşi întorcea capul. Dar stăpânii ţineau minte examenul acela, lauda Şefului! Din această cauză, i se trecea, probabil, cu vederea acest fapt, pentru care altul ar fi făcut cunoştinţă cu o curea zdravănă. Şi doar câinii presimţeau că deşi lui Ingus îi merge pur şi simplu grozav, dacă s-ar petrece o treabă adevărată, o evadare adevărată, aceasta ar fi fost ultima zi pentru el.

Aşa îşi ducea Ingus traiul – cu visul lui neînţeles sau, cum zicea instructorul, „cu poezia acţiunilor lui instinctive“, gata în fiecare zi să se ducă la Rex; a pierit însă nu dincolo de sârma ghimpată, ci în

lagăr, la uşa barăcii. A murit ca instigator al unei revolte canine.

În memoria ageră a lui Ruslan, exista totuşi o ordine proprie a evenimentelor, un curs capricios, câteodată chiar de-a-ndoaselea. Tot ce era mai bun era împins cât mai departe – spre copilărie; acolo, în rezervorul sufletului său, în semiîntunericul răcoros, erau depozitate ca provizii oscioare dulci cu măduvă, la care se putea întoarce în clipele grele. Iar toate jignirile şi amărăciunile, toate neplăcerile le căra cu sine, ca pe nişte scaieţi agăţători, care acuşi-acuşi îşi înfig ţepii cu otrava lor încă proaspătă. Şi iată că, după cronologia lui Ruslan, reieşea că acea fericită alegere, acea zi a distincţiei sale, a triumfului – aproape că a rămas în zorii vieţii sale, iar acolo zăcea şi „Puneţi-Vă-În-Situaţia-Mea“, sugrumat cu un cablu; acesta nu putea avea de-a face cu nefericita revoltă canină, petrecută parcă mai ieri. Totuşi, atunci când au început să curgă amintirile acestei revolte, când ele s-au umplut de arome, sunete, culoare, „Puneţi-Vă-În-Situaţia-Mea“ a pătruns în ele încă viu, a intrat în ghereta de pază călduroasă, suflând în mâini să le încălzească, şi le-a comunicat stăpânilor ceva alarmant, ce i-a făcut să-şi arunce mucurile de ţigară, să se ridice şi să-şi ia automatele şi zgărzile.

Au sărit şi câinii, moleşiţi de căldură, buimăciţi de duhoarea scurtelor de oaie şi se smuceau deja, horcăind, să iasă, uitând complet de ce, în ziua aceea, nu fuseseră mânaţi la slujbă. Doamne, ce ger i-a înhăţat de boturi cu ghearele lui ascuțite! Li se înşuruba în nări cu ace încinse şi le storcea din ochi o umezeală orbitoare; chiar şi în frunte începuse să-i doară din pricina lui, de parcă s-ar fi afundat într-o copcă. Şi din acea clipă nu mai ţine minte unde a dispărut „Puneţi-Vă-În-Situaţia-Mea“ – de aici i s-a rupt pentru totdeauna firul amintirilor. Fie că rămăsese în ghereta de gardă, fie că, abătut peste poate, împinsese cu umărul uşa şi se ascunsese apoi în cabina portarului, ori, poate, se făcuse nevăzut chiar lângă baracă, el se topise în ceaţă, acoperindu-se de scânteile îngheţate, care au fost spulberate de viscol. Zărind baraca, câinii au început din nou să se smucească – acolo, oricare ar fi treaba, măcar e cald! – dar Stăpânul-Şef, care păşea înaintea lor şi se întorcea din când în când să-şi şteargă cu mănuşa faţa înroşită, îi opri pe toţi la uşă. Furişându-se doar el, a deschis-o fără zgomot şi a prins să asculte, scoţând o ureche de sub căciula cu clape.

Din coridor, se răspândiră un aer cald şi duhoarea obişnuită şi răzbătu o larmă nedesluşită – aşa vuieşte, revoltat şi confuz, crescătoria de câini, atunci când se întârzie cu mâncarea. Dincolo de a doua uşă – subţire – se foia ceva uriaş, se lovea surd de podea sau de pereţi, izbucnea în strigăte, tânguiri, bolboroseală repezită şi agresivă. Părea una dintre acele gâlcevi care se iscă între oameni, nu se ştie din ce, de la o vorbuliţă, de la o discuție mai aprinsă şi apoi ia amploare, implacabil şi violent, prefăcându-se în încăierare, ca apoi să se stingă la fel de iute şi toţi să se împrăştie; se întâmplă, însă, ca cineva să şi rămână întins la pământ, cu mâinile strângându-şi pântecele, chircindu-se din pricina convulsiilor, ba, poate, nici să nu mai mişte.

Stăpânul-Şef a deschis şi a doua uşă – mai larg, de parcă trebuia să treacă prin ea un camion, şi a rămas în prag, învăluit până la brâu de aburul îngheţat.

— Închide, jigodie, de nu – te zdrobesc! Şi, în urma acestui urlet răguşit, care răzbătea din fundul întunecat al încăperii, ceva greu veni în zbor şi se pocni de uşorul uşii, lângă căciula lui cu clape.

Stăpânul-Şef aşteptă calm să se potolească zarva.

— Aşa, zise el, legănându-se cu mâinile la spate. Aşa. Prin urmare, dezbatem soarta patriei?

Baraca amuţi cu desăvârşire. Cineva, însă, mai aproape de uşă, răspunse imediat, cu însuflețire:

— Cum așa, cetăţene căpitan. Nici gând să ne permitem! Noi vorbeam numai despre ce nu ne este interzis în timpul liber.

— Aha... Ei, tocmai treceam pe aici și, când acolo, văd că le e tare cald azi. Poate, îmi zic, ar trebui să le dau oamenilor de lucru. Că uite cum lâncezesc.

Baraca răspunse din nou – cu acelaşi glas, de data aceasta însoțit de un râs uşor zeflemitor:

— De muncit, noi suntem gata totdeauna, cu mare bucurie. Numai că termometrul, porc de câine, a căzut mai jos de normă.

— A, deci v-ați uitat? Eu – nu. Aşa mi se năzare mie, că parcă s-a încălzit.

— Cetăţene căpitan! Vocea aceasta era inepuizabilă şi avea atâta bunăvoinţă, atâta duioşie linguşitoare. Pentru ce vă stimăm noi aşa de mult? Pentru umorul dumneavoastră de calitate, sănătos. Fiţi aşa de drăguţ și intrați, ca să închid uşa.

Şi o umbră nedefinită se apropie de nor, se contopi cu el. Şeful însă o îndepărtă cu mâna.

— Păi, sunt eu contra glumelor? Eu, dacă vreţi să ştiţi, accept şi discuţiile când sunt civilizate, cumpătate. Numai că munca are de suferit, și asta nu-i bine.

Zumzăitul se făcu din nou auzit în adâncul întunecat al barăcii. Şi un alt glas – răguşit, tăinuind în sine o căldură domoală şi tristeţea despărţirii de ea, întrebă cu o deznădejde plină de tristețe:

— Ne împuşti?

— Cum adică să „împuşc"? se miră Şeful. Ce, e vreo revoltă în zonă, ca să împuşc? Doar nu-i revoltă?

— Nu-i, răsuflă uşurată şi fericită baraca. Nu-i!

— Vedeţi? Aşa că de ce să împuşc? Mai bine vă torn aici de-un patinoar.

— Ce patinoar?

— Obişnuit. Ce, n-aţi mai văzut un patinoar? Care are patine, să se dea pe gheață.

Umbra aceea sfioasă se apropie din nou, încercă să se strecoare pe uşă, dar Şeful o dădu la o parte. Nu, n-are rost să iasă unul sau zece. Vreau să ieșiți cu toţii, împreună.

Baraca amuţi pentru o clipă, doar cât să se audă un glas rugător şi trist:

— Fraţilor! Hai să ieşim. Că doar noi suntem de vină.

Şi numaidecât colosul prinse încă o dată să se învălmăşească, să se zbată convulsiv, să se dezlănţuie în vaiete:

— Culcat, jigodie, sau te ucid!…

— Există o lege!…

— Termometrul e sub normal!… Nu ne mâni tu afară!

— Toţi culcat!…

— Legea!…

Nu observaseră cum colacul cu furtunul de incendiu de la staţia de pompare începuse să se rostogolească. Doi stăpâni îl împingeau, lăsându-se greu pe drugul de fier înfipt la mijloc şi, cu puţin înainte să ajungă la uşă, îl prăvăliră în zăpadă. Încă doi s-au mai repezit spre ei, să desfacă rotocoalele rămase, iar aceştia n-au mai adăstat nici o clipă, au înşfăcat capătul galben strălucitor şi au alergat cu el la uşă. Stăpânul-Şef se depărtă, cu o figură îndurerată, suflă trist aburi pe gură şi făcu semn cu mănuşa cuiva în

depărtare. De acolo, din locul spre care făcuse el semn, se prelinse un fâsâit abia auzit, furtunul turtit prinse să învie, să se rotunjească şi din capătul galben ţâşni un şuierat umed clocotitor, iar cei doi se clătinară în coridor. Un şuvoi gros albastru lovi sub tavanul barăcii, se lăsă mai jos, îl smulse pe cel culcat pe priciul de sus, cu catrafusele lui cu tot și împinse în spate cele câteva umbre timide, care se repeziseră în întâmpinare. Cei doi stăpâni, proptindu-se cu cizmele în pragul alunecos, ţineau anevoie capătul greu al furtunului, şuvoiul de apă li se zbuciuma în mâini dintr-o parte în alta şi împărţea lovituri răsunătoare, ca loviturile unei măciuci. Peste capetele lor, începu să se reverse din baracă un nor alb şi, odată cu căldura viciată, izbucni nu un strigăt, nu un geamăt, ci un răsuflet prelung, intermitent, pe care îl scoate un om, înainte să se scufunde pentru mult timp în apă.

Acest răsuflet i-a înfundat lui Ruslan urechile şi aproape că n-a mai auzit cum s-au spulberat geamurile, cum au trosnit ramele de la ferestre, n-a înţeles ce-i cu spuma cenuşie, fumegândă, care se prelinge din ferestre pe zăpadă, a înțeles doar când aceasta a început să-i împroaşte pe oamenii care încercau să se ridice, în timp ce, de sus, peste ei se prăbuşeau alţii. Stăpânul-Şef îşi luă mâna de la spate şi făcu semn în direcţia celor căzuţi; şuvoiul se năpusti trosnind asupra lor, arcuindu-se lin, rămase multă vreme aşa, până când reveni în baracă. Dar cei care căzuseră prin ferestre nu mai căutau să se ridice, se mişcau doar uşor în zăpadă, devenind ei înşişi albi, chiar sub ochii noştri.

Ruslan nu mai avea răbdare să stea pe loc, se învârtea şi scheuna, îşi strângea când o labă, când alta. Aceste scânteieri albe le acopereau hainele cu o cămaşă de zale, pe care parcă şi el o simţea pe blana lui, deasă şi pufoasă, şi totuşi străbătută de un vânt îngheţat. Puţin câte puţin, sclipirile prinseră a se îngălbeni, aşa cum i se întâmpla lui în clipele de surescitare şi, prin vălul galben, văzu clar un singur lucru – furtunul gros, mişcându-se pe zăpadă. Această canalie se târa spre labele lui, împroşcând din cele mai mărunte găuri ale sale, iar într-un loc, frângându-se la o cută pe care stăpânii nu prididiseră s-o îndrepte cu cizmele, se ridică şi atârnă direct sub botul lui, ameninţând să se repeadă; căzu însă imediat ce Ruslan făcu un pas în întâmpinare.

Spre norocul lui Ruslan, mai era un câine, mai tânăr, mai

nerăbdător, și el fost primul care nu s-a mai putut stăpâni. Ruslan i-a auzit mârâitul şuierător şi, la marginea vălului galben, a apărut pentru o clipă chiar acestea – cenuşiu-închis, zvelt, încordat în salt. Ingus înşfăcă din zbor ameninţarea destinată lui Ruslan, căzu cu furtunul între colţi şi îl strivi cu labele. Acela încercă grabnic să se smulgă, iar acest lucru l-a înfuriat și mai tare pe Ingus; îşi sfâşia inamicul, cu un mârâit exasperat, agitându-şi capul şi împroşcând printre colţi scântei trandafirii. Cei doi stăpâni care ţineau capătul furtunului se porniră să răcnească şi să-l tragă spre ei, cu tot cu Ingus. Cureaua de la zgardă îl trăgea înapoi, strângându-i gâtul subţire şi lui Ingus i se tulburară ochii, se umplură de sânge, dar nu dădea drumul prăzii.

— Ce-i cu el? întrebă Stăpânul-Şef. Se îndrepta deja agale, se apropia – zeul cu ochi crunţi albaştri, cu faţa mânioasă, proptind cu căciula lui cupola albastră a cerurilor. Dar Ingus aruncă doar o privire piezişă în direcţia lui, nu-i ardea de el. Ce-i cu javra, întreb? A turbat?

— Naiba să-l ştie, toarş ctan, zise stăpânul lui Ingus. Era disperat. Lovi câinele cu cizma în coaste. Ingus urlă lugubru, însă nu-şi descleştă colţii. Aşa-i cu el mereu. Ştiţi doar…

— Ia dă-l încoace. Stăpânul-Şef întinse mâna şi unul dintre stăpâni se repezi să-i dea un drug. Şeful se încruntă înciudat. Nu, nu pe ăla ți l-am arătat.

Întinse mâna spre automat. Stăpânul lui Ingus scoase peste cap cureaua automatului în grabă, agitându-se. Şi Ruslan, cu o durere încuibată pe veci în suflet, văzu, în sfârşit, cum se întâmplă asta, când câinele este dus după sârma ghimpată. Ţeava perforată, de culoarea oţelului, coborî, se clătină deasupra capului lui Ingus, ca şi cum chitea să se înfigă între proeminenţele frunţii vârtoase şi urechile strânse de înverşunare, însă nu se înfipse; în ea însăşi, în ţeavă, ceva se puse cu repeziciune în mişcare şi, în jurul botului negru, strâmbat, izbucni o aură luminoasă, roşu-portocalie, iar din capul lui Ingus… din gaura neagră zdrenţuită, se revărsă ceva fierbinte, trandafiriu, cu aşchii albe. Şi, cuprins de convulsii, Ingus se lungi la pământ – cu capul la picioarele Stăpânului-Şef, de parcă s-ar fi întins, pentru ultima oară, să depună furtunul muşcat la cizmele lui.

Stăpânul lui Ingus vru să smulgă furtunul – iar capul câinelui se

dădu pe spate: mai trăia încă, mai mişca, dar numai din fălcile strânse în ultima încleştare. Stăpânul lui Ingus lăsă furtunul şi-şi îndreptă ţinuta. Se uita, se uitau şi Şeful, şi alţi stăpâni, cum canalia groasă şi cenuşie se zbuciumă şi târâie pe zăpadă capul însângerat al lui Ingus. Dar un animal nu poate privi aşa ceva şi Ruslan nu s-a uitat, a căzut alături de Ingus. Chiar și acum, amintindu-şi cum s-a petrecut totul, simţea tăria ca de lemn a furtunului şi frigul îngheţat ce i-a străpuns colţii. Şi toată disperarea de a roade, de a sparge gâtul din pânză impermeabilă, a simţit-o cu inima strânsă – el mai putea doar să muşte, să mai facă nişte găuri, din care ţâşneau şuierând şuvoaie înţepătoare, iar grumazul, grumazul neajutorat i s-a zbârlit din cauza apropierii arzătoare a botului negru, din care trebuia, era imposibil să nu izbucnească pedeapsa! Însă, retrăind nu o dată greşeala sa nefericită, Ruslan nu era totuşi capabil să se simtă întru totul vinovat. Doar şi stăpânii făcuseră ceva ce nicicum unii cu două picioare nu-și făceau unii altora; și oare numai el, Ruslan, a mers după Ingus cel mort? Păcatul lui a ţinut doar o clipă, imediat a fost împărtăşit și de alţii. Ceva enorm, puternic, cenuşiu a sărit peste Ruslan şi, întorcându-se brusc, s-a prăbuşit cu tot trupul. Uitându-se cu coada ochiului, l-a văzut pe Baikal, întotdeauna atât de liniştit şi ascultător; o clipă mai târziu, s-a repezit vicleana Alma; aproape lipit de fălcile lui Ruslan, îşi potrivi fălcile flocoase Dick – fruntaş la paza arestaţilor – şi, iată, întreaga haită se năpustește să roadă furtunul odios. Cu toții au dat dovadă de nesupunere, au sfidat datoria şi ordinul, au uitat de veşnica groază în faţa botului negru şi stăpânii au trebuit să afle că îşi pot supune animalele doar când acestea nu se opun în mod deosebit. Iar acum, animalele erau surde şi la smuciturile turbate ale curelelor de la zgardă, care mai că le frângeau gâtul, şi la loviturile de cizme în vintre, şi la faptul că Stăpânul-Şef în persoană îşi agita furios automatul şi urla să se îndepărteze toţi şi să-l lase să împuşte aceste fiare nemernice dintr-o singură rafală: oricum sunt deja compromise şi trebuie recrutate altele noi! Iar un câine înțelege astfel de lucruri, oricât de grosolană și de neînsemnată ar fi limba omenească. Care dintre ei a fost în stare să se dezmeticească, cine s-a dat cumpătat înapoi? Din când în când, ba unul, ba altul îşi înălţa botul spre cerul adânc şi rece şi urla, jeluindu-se – nu de durere, ci din pricina propriului păcat, a minţii

sărace, care n-are putere să lupte cu nebunia. Dacă cineva ar fi desluşit rugile câinilor, ar fi aflat că era vorba de unica şi veşnica lor jeluire – despre neputinţa proprie de a pătrunde sufletul tainic al celui cu două picioare şi de a-i pătrunde planurile nemuritoare. Da, orice animal înţelege cât de măreţ este omul, înţelege că măreţia lui se întinde la fel de departe şi în direcţia Binelui, şi în direcţia Răului, însă nu peste tot poate să-l însoţească un animal, chiar unul gata să-şi dea viaţa pentru el, nu va ajunge cu el până la orice înălţime, nu până la orice prag, căci undeva se va opri şi se va răzvrăti.

Şi cine şi-ar fi închipuit că pe toţi îi va salva Djulbars? Uitat de toți, singurul care-şi păstrase calmul, el s-a urnit pe neaşteptate din loc, întinzându-se cu plăcere, ca şi cum se pregătea de o încăierare pentru a-și apăra supremația, după ce toţi adversarii se răfuiseră. Nimeni n-a observat când a reuşit Djulbars să-şi roadă cureaua de la zgardă – or, el le rodea întotdeauna când nu avea altceva de ros sau n-avea pe cine să muște –, însă toţi au văzut cum păşeşte agale, cu un capăt de curea târându-se prin zăpadă. Djulbars a venit până aproape de Şef şi s-a aşezat înaintea pupilei aceleia negre, acoperindu-i pe ceilalţi câini, iar cu ochişorul lui şi jumătate urmărea ager ca Şeful să nu pună degetul pe trăgaci: o mişcare mică şi imperceptibilă, însă perfect ştiută de el – i-o demonstrase de atâtea ori instructorul de teren – s-ar fi putut dovedi şi ultima în viaţa Stăpânului- Şef. Iar Şeful nu s-a încumetat să pună degetul, ştia el bine ce poamă e acest Djulbars, căruia i-a permis să se apropie atât de tare. S-a pierdut puţin, iar Djulbars a înțeles perfect acest lucru, de aceea şi-a mai îngăduit o uşoară libertate: cu căpăţâna-i pătrată, de urs, a ridicat ţeava neagră şi a îndreptat-o puţin în sus. Deși a rămas perplex la vederea acestei neobrăzări, Șefului i-a plăcut; faţa i s-a îmblânzit și, ștergându-și fruntea cu mănuşa, a spus:

— Nu-i nimic, las’ să-l roadă căţeii. Apă e destulă.

Atunci, Djulbars, la fel de liniştit, s-a întors cu spatele la el şi a trecut la locul lui.

Nebunia lor s-a stins repede şi cu toţii au priceput cu ce fel de inamic se încăieraseră. El i-a pedepsit, cumva cum nici nu se aşteptaseră; Ruslan nu putea să-şi amintească de toate aceasta fără să se cutremure. Atât de viu simţea din nou cum îl îneacă şuvoiul

de apă mlădios şi arzător, care ţâşnea din găuri, iar blana de pe pântece, care e atât de fină, de lungă și pufoasă, se lipeşte de moviliţa spălată şi îngheţată, se rupe dureros, iar el nu mai e în stare să se ridice singur. În ce s-au prefăcut ei toţi, înfăşuraţi întotdeauna în blănurile lor bogate, uzi acum până la piele, până la ultimul fir de păr – s-au jigărit deodată, au devenit jalnici, cerşind cu lacrimi în ochi îndurare!…

Cu acelaşi şuvoi, stăpânii i-au spălat după aceea, dezlipindu-i de pojghiţa de gheaţă, şi i-au dus în fugă la ghereta de gardă – pe unii târâş; pe alţii, care nici nu puteau sta în picioare, i-au cărat pe scurtele îmblănite. Acolo, s-au îngrămădit cu toţii într-un colţ, lingându-se unii pe alţii şi văitându-se unul altuia de cele întâmplate. Stăpânii îi despărţeau, însă ei se adunau târându-se din nou – legea lor inferioară le poruncea să se încurajeze unul pe altul în nenorocire, iar pe ger – să se încălzească şi să se usuce.

După aceea a urmat o noapte cumplită, când au fost separaţi în cuşti şi lăsaţi singuri – fiecare cu păcatul lui. Desigur, puteau lătra unii la alţii, prin pereţi, dar asta nu încălzea pe nimeni şi nu mai aveau ce să-şi transmită unul altuia, în afară de reproşuri reciproce şi presimţiri legate de moarte. Mulţi l-au visat atunci pe Rex, i-au auzit glasul răguşit de ger şi vânt – Rex se jeluia cât de singur se simte dincolo de sârma ghimpată şi-i chema pe toţi la el. Iar câinii mai în vârstă îşi aminteau de unul Bairam, pe care Ruslan nu-l cunoscuse, dar care s-a dovedit că bătuse acest drum înaintea lui Rex, iar pentru cei bătrâni de tot, prima a fost vestita Lady, căreia stăpânii îi mai ziceau şi „Lady Hamilton" – ea a şi deschis această întreagă pleiadă nefericită; până la ea, istoria lagărului se pierdea în negură.

Dimineaţă, stăpânii au venit la ora obişnuită, au adus mâncare, dar de câini nu s-au atins. Au curăţat cuştile, au scuturat în coridor aşternuturile şi au schimbat între ei câteva cuvinte, cu glasuri supărate, comentându-l dezaprobator pe Stăpânul-Şef; unii ziceau că el „e, desigur, drept, dar e o fiară", iar alţii ripostau, spunând că e „totuşi e o fiară, deşi e drept". Apoi a apărut însuşi Şeful şi a poruncit să le pipăie câinilor nasul:

— Care îl are fierbinte, las' să se odihnească, însă ceilalţi să fie scoşi. Şi, fiţi atenţi la mine, să nu se întâmple nici un fel de excese!

De ce i-au scos la serviciu pe un asemenea ger? De ce i-au silit să

stea de pază, în semicerc, dinaintea aceleiaşi barăci, tăcută acum, care nu le trezea câinilor altceva decât o oboseală tulbure din pricina zilei de ieri? Oare ca să păzească lada asta uriaşă pe roţi, aflată sub ferestre, acest furgon din scânduri, pe care îl vedeau mereu când în lagăr erau decese? Doi căluţi, cu ochii înlăcrimaţi, clătinându-şi capetele, asemeni unor ciocane, l-au tras trişti prin poarta lagărului şi l-au cărat de la o baracă la alta, apoi, încărcat uneori cu vârf, l-au hurducat prin hârtoape spre pădure; câinilor nici prin minte nu le-a trecut că cineva ar atenta la ceea ce era cărat în furgon. Acest furgon se apăra el singur, mai bine decât orice escortă: iarna, băga spaima cu scârţâitul şi cu zgomotul oaselor ciocnite de obloanele laterale – înalte, crăpate, iar în arşiţa verii, când deasupra lui se roteau nori de muşte, îţi venea să fugi încotro vezi cu ochii, din cauza duhorii greţoase. Dacă Ruslan ar fi putut să dea un nume mirosurilor, ar fi spus că, din furgonul acela, miroase a iad. Ca toţi confraţii lui, nu admitea moartea – neantul, unde nu există absolut nimic şi nu poate să miroase a nimic, și avea o idee foarte vagă despre ce înseamnă iadul câinilor: era, fără îndoială, un beci mare, cam întunecat, unde toţi de-alde Bairam şi Rex, ţintuiţi în lanţuri de pereţi şi înşfăcaţi cu o mână enormă de boturi, sunt şfichiuiţi cât e ziulica de lungă cu cureaua de la zgardă şi li se înţeapă urechile cu acul, iar de mâncare li se dă veșnic muştar. Tabloul iadului omenesc îi apărea mai misterios, însă, ce-i drept, şi acolo erau prea puţine lucruri vesele; era suficient numai faptul că oamenii porneau într-acolo complet goi. Hainele lor se împărţeau între cei vii şi Ruslan îi confunda multă vreme pe aceştia din urmă cu cei plecaţi sau bănuia că aceia se ascund undeva în apropiere şi acuşi-acuşi îşi vor face apariţia. Din câte ţinea el minte, nimeni nu apăruse totuși; oamenii plecau şi ei, în beciul lor, pentru un soroc îndelungat şi exista tot atât de multă speranţă de a-i vedea revenind, ca şi aceea de a-l întâlni pe Rex viu. Dar ce anume unea aceste două iaduri – o frică neînţeleasă, nestinsă şi o tristeţe surdă, pe care nu le puteai stăpâni, de care n-aveai unde te ascunde, era suficient doar să pomeneşti de această taină înfricoşătoare.

În liniştea încremenită, se simţea gerul; aburul din nările cailor fremăta, cocoloaşele de balegă plesneau zgomotos pe jos, tot lemnul furgonului trosnea şi gemea. Căluţii, cu coamele şi cozile

acoperite de chiciură, stăteau neclintiţi, iar surugiul se gheboşa abătut pe capră, fără să reacţioneze la izbiturile puternice de la spatele său, de parcă i s-ar fi aruncat prin ferestre bucăţi de lemn – mari şi albe, proaspăt tăiate. O singură dată s-a întors să se uite, dacă nu-l încarcă azi peste măsură şi, din nou, s-a înfofolit până la sprâncene în cojocul lui negru.

Stăpânul-Şef, care se plimba de unul singur în interiorul cordonului de pază, se enerva zadarnic. Putea fi mulţumit: totul se petrecuse în linişte, şi cât de răbdători s-au achitat câinii de slujba lor, chiar dacă le îngheţau cumplit fundurile pe zăpadă şi le clănţăneau colţii în gură de frig. Simţeau cu spinările cum, din alte barăci, ochi arzători ai nu ştiu cui privesc prin peticele de geam dezgheţate cu răsuflarea; uneori, nici câinii nu mai suportau şi se întorceau şi ei – însă, pe un asemenea ger, când toate mirosurile se pierd, după mintea lor, nu se putea petrece nimic. Nici nu s-a petrecut, doar că, pe neaşteptate, unul dintre cei doi care încărcau furgonul s-a aplecat pe fereastră şi a răcnit, ameninţându-l cu pumnul pe Şef: „O să răspundeţi pentru asta!“ – dar celălalt i-a astupat gura imediat cu mănuşa şi l-a tras mai înăuntru, în întuneric. Şeful stătea, în acest timp, cu spatele la ei şi nu s-a întors.

Sarcina asta tristă au dus-o până la capăt, aşa cum a vrut Şeful, şi de aceea, probabil, au şi fost iertaţi cu toții. Poate că dacă Ingus ar fi rămas cu ei, şi-ar fi dus la fel slujba până la capăt şi ar fi fost şi el iertat. Toţi se simţeau îngrozitor de apăsaţi din pricina felului absurd în care se terminaseră lucrurile cu Ingus; până şi Djulbars, care era mereu gelos pe el, nici el nu-şi putea veni în fire, socotea că e o scăpare din partea lui. Însă cel mai mult l-au impresionat cele întâmplate pe instructor. După revolta câinilor, acesta umbla ca năuc. Începuse să le încurce numele, îi spunea, de pildă, lui Baikal sau lui Grom: „La mine, Ingus!“ – şi se mira că aceştia nu-i dau ascultare. Peste tot i se năzărea că-l vede pe Ingus, îl descoperea totdeauna în haită, deşi câinii îi comunicaseră deja de mult că Ingus zace dincolo de sârma ghimpată, cu o bucată de pânză impermeabilă în bot, bucată pe care au fost nevoiţi s-o taie, căci Ingus n-a cedat-o din propriii-i colţi „neîntăriţi“, iar stăpânilor le-a fost lene să-i zdrobească fălcile cu ranga.

Și fără să mai aștepte revederea cu favoritul său, iată ce-a născocit instructorul: a început chiar el să-l înfăţişeze pe Ingus. Ba

chiar căpătase câteva dintre trăsăturile câinelui: aceeaşi înclinație spre visare, îngândurarea, o inconştienţă a acţiunilor; acum alerga chiar ca Ingus, în patru labe, legănându-se. Jocul acesta îl captiva din ce în ce mai mult, tot mai des instructorul rostea: „Atenţie, fac o demonstrație!“ – şi îi ieşea tot mai bine; odată se apucă să facă asta în ghereta de gardă: discutând ceva aprins cu stăpânii, el se lăsă pe neaşteptate în patru labe şi prinse să latre la Şef. Lătrând în continuare, el ieşi pe uşă, deschizând-o cu fruntea. I-a făcut pe stăpâni să râdă cu lacrimi, dar atunci când s-au săturat de râs şi au decis să-l caute totuşi pe instructor, unde credeţi că l-au găsit? Se strecurase în cuşca lui Ingus şi, ca o adevărată fiară, din prag, îşi arăta colţii şi mârâia.

— Eu sunt Ingus, aţi priceput? Ingus! îşi urla el ultimele cuvinte omeneşti. Eu nu-s crescător de câini, nu-s chinolog, nu mai sunt om. Acum sunt Ingus! Ham, ham!

Atunci au priceput câinii pentru prima oară despre ce latră el. În instructor se strămutase sufletul lui Ingus, care se avânta veşnic oriunde, iar acum îi ademenea după sine.

— Să plecăm de-aici! lătra instructorul-Ingus. Să plecăm cu toţii! Asta nu-i viață!…

Stăpânii l-au legat cu curelele de la zgărzi şi l-au lăsat peste noapte în aceeaşi cuşcă, dar cât a fost noaptea de lungă nu s-a putut linişti şi i-a tulburat pe câini cu chemarea lui necurmată, toată noaptea le-a răscolit sufletul cu marea ispită a pădurilor dese, străbătute de soarele care pătrunde printre ramuri, a pădurilor îmbătate de răcoarea desfătătoare; le promitea asemenea ascunzişuri, unde iarba trece de fruntea şi vârfurile urechilor ridicate, asemenea râuri, unde apa este pură ca lacrima, şi un asemenea aer, pe care nu-l inspiri, ci îl sorbi, iar sunetul cel mai puternic din acest văzduh este zumzetul somnolent al bondarului; acolo, pe acest tărâm sacru, ei vor trăi ca animale libere, într-o haită unită, după legea frăţiei şi niciodată, niciodată, niciodată nu vor mai sluji omul! Câinii aţipeau şi se trezeau într-o aşteptare chinuitoare, presimţind călătoria lungă în care vor pleca chiar dimineaţă, sub conducerea instructorului – în această privinţă, se înţelegea de la sine că el le va fi căpetenie; nici măcar Djulbars n-a ripostat, căzând de acord să rămână pe locul doi.

Iar dimineaţă, în curtea mică de plimbare, l-au văzut pentru

ultima oară pe instructor. Stăpânii l-au scos legat şi l-au băgat într-un „Gazik“16, prinzându-l strâns de scaun. Şi, cum el lătra fără întrerupere, i-au vârât în gură o bonetă militară veche. Câinii au stat puţin în faţa lui, aşteptând să le arate ceva – poate că îşi scuipă cârpa din gură sau se eliberează din legături, însă el nu le-a arătat nimic, i-a privit doar, iar pe obraji i se rostogoleau lacrimi. Fireşte, s-ar fi cuvenit ca şi câinii să se zvârcolească de plâns – doar nu suferiseră atât, atunci când, prostuţi, fără minte şi cu ochii tulburi, au fost smulşi de lângă mamele lor, aşa ca în momentul acesta, când abia-abia îi ademenise o altă viaţă şi îl descoperiseră din nou şi-l îndrăgiseră pe instructor – iar toate acestea încetaseră şi revenise la ei şiragul zilelor de lucru de dinainte, trist şi mohorât.

Şi, de bună seamă, au rămas orfani, terenul a devenit pustiu. A încetat să mai fie loc de sărbătoare, a ajuns loc de tortură şi de intrigi supărătoare. Următorul instructor, venit la scurt timp după aceea, nu le arăta nimic, mânuia mai mult cravaşa…

Ah, mai bine să nu-şi amintească! Oftând zgomotos, Ruslan pleca de sub felinar în pridvorul întunecat, îşi aranja îndelung culcuşul, gemând şi făcând să scârţâie scândurile podelei, şi se liniştea în sfârşit, ascultând atent lumea din jur. Noaptea devenea mai adâncă, umplându-se de întuneric şi frig, şi se profilau pe cer noi şi noi stele, sclipind aidoma ochilor unor monştri misterioşi. De altfel, aceste făclii vii îi erau, totuşi, mai aproape decât luna nesuferită, de la care parcă şi mirosea a mort; Ruslan putea să le cerceteze îndelung şi ştia că au o însuşire bună – dacă aţipeşti şi deschizi iar ochii, le găseşti deja în alt loc. Aşa judeca el scurgerea timpului – şi întreaga perioadă cât slujise nu se pierdea în van, ci se măsura după ceasul acesta ceresc!

Sărmanul nostru globuleţ – încercuit, ciopârţit de hotare, graniţe, garduri, interdicţii – zbura, învârtindu-se, în zări îngheţate, spre vârfurile acestor stele, şi nu exista nici un petic de pământ pe suprafaţa lui unde cineva n-ar fi supravegheat pe altcineva. Unde nişte deţinuţi, cu ajutorul altor deţinuţi, nu ar fi păzit cu grijă un al treilea rând de deţinuţi – şi pe ei înşişi – de o gură excesivă de libertate albastră, periculoasă de moarte. Supus acestei legi, a doua după cea a atracţiei universale, Ruslan îşi veghea escortatul – santinelă permanentă în postul său de pază

voluntar.

Dormea iepureşte, cu ochii pe jumătate închişi, cu urechile ciulite, nepermiţându-şi să se scufunde într-un somn adânc. Capul îi cădea peste labe, se scutura speriat şi se mai adăuga o cută pe fruntea lui bombată. Abia îl părăseau amintirile, că îl şi împresurau grijile zilei de mâine.

1. În lagăre, încheierea zilei de lucru era anunțată prin câteva lovituri într-o șină de fier.
2. Adjectiv format de la *Pervoe Maia* – Întâi Mai.
3. Adjectiv format de la *okteabr* – octombrie (rusă).
4. În anii 1939 și 1940.
5. Paturi suprapuse pentru patru persoane, în barăcile din lagăre.
6. De la *Bolşoi Zvonok*. În sens direct, *zvonok* – clopoţel, sonerie; *bolşoi* – mare. În limbajul lagărelor, expresia *otsidet ot zvonka do zvonka* (*otsidet srok polnostiu*) – a-şi ispăşi complet pedeapsa (de la… până la). Aici, în sensul de eliberare.
7. Complet, va fi înscrisă ca Anastasia sau Nastasia; aici, transformarea siberiană: Nastea – Nastiura – Stiura (n. a.).
8. Amic, prieten (rusă).
9. Dearcrăpa (rusă).
10. Boboc de floare.
11. Drăguţa (rusă).
12. Oacheşa (rusă).
13. Toţi câinii renumitului Karaţupa, care a capturat în jur de cinci sute de infractori de frontieră, purtau numele de Ingus (n.a.).
14. „Simţ superior“ – capacitate de a percepe mirosurile în aer, „inferior“ – de a merge pe urmele de pe pământ (n.a.).
15. Nume generic pentru un *zek* (deţinut) din lagăr.
16. Diminutiv de la Gaz, marcă rusească de automobile.

4

Uneori, ruta lor obişnuită era uşor schimbată. Când ajungeau la gară, înainte să cotească spre vagoanele lor stupide, Sfrijitul se oprea brusc, îşi scărpina obrazul cu mâna scoasă din mănuşă şi-i spunea şovăielnic lui Ruslan:

— Oare să trecem să aruncăm o privire? Poate au uitat de noi?

Ruslan încuviinţa în silă şi se abăteau pe la gară, dar nu mergeau la intrarea principală, ci la una laterală, cu două lăzi albastre de ambele părţi ale uşii. Aici, Sfrijitul îşi scutura stăruitor bocancii de zăpadă şi se uita cu coada ochiului la labele lui Ruslan, dacă sunt curate. La primele vizite, încercase încă să-şi lase însoţitorul afară şi să-i încredinţeze lădiţa cu scule, însă Ruslan pusese capăt acestor tentative. Urca după Sfrijit, intra şi-l aştepta chiar în încăpere, dar îi era scârbă să se aşeze pe podeaua plină de mâzgă. Aici, te învăluia un aer dens, înăbuşitor, de la soba albastră rotundă ce ocupa un colţ întreg şi se proptea în tavan; în plus, oberlihtul ferestrei zăbrelite era bine închis. Cu toate acestea, cele două capete ce se iţeau dincolo de grilaj se mai şi înfofoliseră în nişte broboade groase cenuşii. Aceste două capete surprinzătoare sporovăiau neîntrerupt unul cu altul şi făceau mişcări simetrice, ca în oglindă, înhăţând din zbor seminţele aruncate din pumnişori, cu viteza unei mitraliere, şi tot în pumnișori scuipând cojile din gură.

Sfrijitul se apropia pieziş de grilaj, scotea de undeva, din sân, un petic de hârtie boţit, îl netezea și, tușind timid, îşi dregea vocea ca să întrebe. Mult timp nu-l băga nimeni în seamă, dar, într-un sfârşit, simetria se destrăma dureros şi un cap, încremenind din prinderea seminţelor, îşi pironea asupra lui privirea fixă; celălalt cap – surprins chiar în clipa când scuipa o coajă – îşi ştergea buzele

cu dosul palmei şi se apleca posomorât undeva, sub grilaj, începând aproape instantaneu să-și miște capul dintr-o parte în alta, în semn de dezaprobare.

— Îmi scriu, răspundea Sfrijitul însuși, scuzându-se, şi-şi ascundea iar hârtiuţa adânc în sân.

De altfel, cu timpul, ele îşi însuşiseră acest cuvânt şi îl ţintuiau pe Sfrijit, câteodată, încă din prag, nemaidându-i ocazia să păşească înăuntru:

— Vă scriu, vă scriu!

De fapt, de aceea și venea, ca să audă aceste cuvinte, altă treabă nici nu avea aici, dar mai rămânea încă o bună bucată de timp, cercetând pereţii, citea, cu mâinile la spate, tot ce-i cădea sub ochi.

— Mandat telegrafic – auzi, de-al statului? Face şapte ruble suta, iar prin poştă – doar două. Ei da, e corect, timpul costă bani. Să vorbeşti cu Moscova – două şaizeci minutul. Păcat că n-am cu cine să vorbesc la Moscova. Nici tu, Ruslaşa, nu-i așa? Altfel, de cinci copeici am lătra şi noi ceva.

Zăbovea mai ales în faţa unui afiş, din care te privea un tânăr botos şi rumen, cu un zâmbet sarcastic pe buze, ţinând într-o mână un carneţel cenuşiu, iar cu degetul mare al celeilalte mâini arătând către un morman de obiecte. Dintre acestea, Ruslan distingea cu greu un automobil şi un pat.

— Eu, citea Sfrijitul, rublă cu rublă adun și la CEC le depun! Şi mie, şi ţării – un câştig bun. Voi şti să economisesc, voi putea să-mi cumpăr tot ce-mi doresc! Că bine-i zice! Şi nouă nici nu ne-ar fi trecut prin cap. Ce-am strâns noi? Noi am strâns zile, câte s-au adunat acolo, dar, pentru suflet, pare-se, trebuie ru-u-ble! Şi cele cinci procente anuale – nici alea nu-s de ici-de colo…

Ruslan, cu capul deja spre uşă, îşi arăta exasperat colţii şi-şi învârtea coada – e timpul, să mergem! Dar să iasă de-aici încă nu însemna să meargă la lucru. După atâtea abateri, escortatul o cotea spre bufet, sugea o cană cu nu ştiu ce scârboşenie galbenă cu spumă – ca adaos la cea din ajun – din care cauză gura îi duhnea ca o hazna şi, numai dacă nu-şi găsea un interlocutor, o pornea, în cele din urmă, către zona de lucru. Ba uneori nici nu mergea. Câteodată, dădea pe gât şi a doua cană şi se întorcea acasă, iar tuşii Stiura îi explica cu o mirare vinovată:

— Iaca, mama mă-sii, ce zi fără noroc. N-am putut azi să

obţinem nimic, iaca şi Ruslaşa poate să spună. Ei, dar avem o rezervă, parcă au rămas de ieri vreo două scândurele.

— E bine așa, îl aproba tuşa Stiura, nici ea mare amatoare de mişcare. Mai bine să stai acasă, decât să umbli, nu ştiu pe unde, la furat.

Aceste libertăţi îl înfuriau de-a dreptul pe Ruslan. Nu suporta iresponsabilitatea. El însuşi era veșnic preocupat, mereu pe fugă! Să prinzi un pui de somn, să-ţi faci rost de mâncare – măcar o dată pe zi să escortezi la muncă și înapoi, încolo şi înapoi şi să dai o fugă pe platformă – să amuşinezi – cine a fost, ce s-a petrecut în ultimele douăzeci şi patru de ore, să vizitezi câinii de prin curţi, să afli noutăţi, să-ţi dai seama cine şi ce presimţiri are. Aceştia doi însă trag la aghioase cât le încape pielea, mâncarea s-au aranjat s-o obţină din pivniţă ori din coteţ, restul nu-i mai interesa: nici că trenul tot nu apare, nici că munca nu înaintează şi nici că atât de stupid, în gol, trec zilele lui, ale lui Ruslan. Dar ce era de făcut? Să-l gonească, să-l îmboldească pe Sfrijit? La drept vorbind, asta nu intra în obligaţiile unui câine, ritmul îl stabileau stăpânii – şi când să alerge coloana la trap, şi când să stea jos, în zăpadă; aici, lui îi era teamă să nu depăşească ce îi este îngăduit. Şi-i rămânea un singur lucru: să se mişte el singur şi să aştepte. Să aştepte, fără să-și piardă încrederea, fără să dispere, păstrându-şi forţele pentru schimbările care urmau.

Între timp, zăpada se înnegrea câte puţin, se afâna şi dinspre ea începea să adie ceva nespus de minunat, care-ţi insufla speranţă şi nelinişte. Aerul devenea tot mai umed şi, în zilele însorite, curgea de la streașină tot mai hotărât. Apoi începea să picure și noaptea, întrerupându-i lui Ruslan somnul, iar în mijlocul străzii se iviră locuri dezgolite de zăpadă, ieşeau la lumină scândurile învechite ale trotuarelor. Doar prin şanţuri, în umbra adâncă a gardurilor, zăpada încă se păstra în troiene, dar, de la o zi la alta, se lăsa, se subţia, se prefăcea în băltoace, nici așa rece nu mai părea.

Şi a venit cea de-a noua primăvară din viaţa lui Ruslan – care nu semăna cu nici una dinainte.

Ruslan avea să afle că, atunci când se topesc zăpezile şi pădurea se umple de vegetaţie tânără, plină de sevă, şi devine întunecoasă, în ea se înmulţeşte şi mâncarea vie. De-acum nu mai găsea şoareci – învăţaseră ceva din experienţa tragică a iernii sau, poate, câinele

însuşi nu avea destulă îndemânare ca să-i dibuie pe aceşti nemernici prin frunzişul căzut, mlădios de sub labele lui. În schimb, îi atrăgeau atenţia păsările, înnebunite de propriile cântece; cu cât era mai mare pasărea, cu atât era mai neatentă. Mai târziu, când au lăsat-o mai moale cu cântatul, au început să-i iasă în cale – pe jos, prin tufe, sau chiar pe pământ – cuiburile lor, cu pietricele alungite, rotunjite, albe ori de un trandafiriu palid, albăstrii cu picăţele. În acestea pâlpâia ceva viu şi Ruslan îşi dădu seama că şi asta se poate mânca, deşi nu aleargă şi nu sare. Le apuca cu botul pe toate deodată şi, sfărâmând coaja, sugea umezeala aceea caldă, cleioasă. Stăpâna acestor pietricele se străduia, de obicei, să-l sâcâie, zburând chiar deasupra botului, însă strigătele ei indignate nu-i produceau nici o impresie – ştia el câte ceva despre manevrele de distragere a atenţiei. Cu toate acestea, detesta simpla tâlhărie; luptător dur, era însetat de luptă, de întrecere, fără a exclude vărsarea de sânge – de ambele părţi. Până şi cu bursucul se putea măsura în viclenie – în privinţa lui, Ruslan a înţeles rapid că nu-l poţi lua cu japca pe acest nătărău, e nevoie să-ţi pui mintea la contribuţie şi, cel mai important, să nu te grăbeşti când iese pentru prima oară şi chiar pentru a doua oară – atunci merge în recunoaştere şi se poate întoarce în vizuină cât ai clipi; trebuie să-l laşi să se desfete cu liniştea şi cu siguranţa – cu atât mai mare îi va fi disperarea şi zăpăceala când îi vei tăia drumul de retragere. Nimeni, niciodată nu l-a învăţat acest lucru şi Ruslan nu ştia multe despre el însuşi, dar, iată, descoperea acum – spre marea lui mirare şi bucurie: în primul rând, cât de încântător e să-ţi dobândeşti hrana cu gura ta, fără să aştepţi să-ţi fie adusă la nas; în al doilea rând, se dovedea că e capabil de toate astea – să se furişeze, să se întindă în iarbă şi în stufăriş, să se pitească ceasuri întregi şi să atace fulgerător, fără să dea greş.

Pierzându-şi capul din cauza succeselor repurtate, a riscat odată să doboare chiar un pui de elan, deşi cu o clipă în urmă nu se hotărâse – şi riscul nu stătea în aceea că putea să-i sfâșie acestuia cartilagiile firave ale gâtului, fără să se trezească cu o copită în coaste, ci în faptul că, în faţa puiului, pe potecă, păşea mama lui, la nici doi paşi, şi aceasta l-a prins la locul crimei. Pe negândite, s-a repezit şi la femelă – şi era cât pe ce să încheiem aici biografia lui Ruslan, însă un glas salvator – de sus – i-a sugerat că a întâlnit o

forţă din faţa căreia este înţelept să se retragă. A fugit în mare panică, fără totuşi a-şi pierde urma şi a se îndepărta prea mult de pradă. A avut de aşteptat şi ştia că întârzie necuviincios de mult la slujbă, însă exista ceva mai presus de el, mai presus de datorie şi de căinţă. Şi a adăstat răbdător până când mama elanului şi-a părăsit puiul fără suflare – Ruslan nu aşteptase ca să se îndoape, nu mai avea timp pentru asta –, ci pentru a se convinge că s-a dovedit mai răbdător decât mama nemângâiată.

Ruslan s-a întâlnit şi cu stăpânii pădurii, a căror existenţă o bănuia vag; s-a dovedit că semănau cu el, dar cât jalnici puteau fi! El era, de departe, mai mare şi cântări imediat că se descurcă perfect cu unul sau chiar cu doi lupi, cât despre haită, poate s-o ia și la sănătoasa. Şi lupii au dat dovadă de înţelegere – s-au prefăcut că nu-l observă.

Totuşi i-au trezit un gând: că ar putea deveni un animal liber, așa ca ei, un animal ce-și dobândește hrana. Dar Ruslan nu ştia – şi nici noi, oameni cu carte, nu ştim totdeauna – că cel mai bine ne apără de pieire propria noastră muncă, pentru care ne-am dovedit adaptaţi şi pe care ne-am însuşit-o temeinic. Că doar el intra în a doua parte a vieţii, iar în prima se obişnuise să nu se descurce fără oameni, să li se supună, să-i slujească şi să-i iubească. Iată esenţialul – să-i iubească, că doar nimeni pe lumea asta nu trăieşte fără dragoste: nici lupii aceia, nici uliul din cer, nici măcar şarpele din mlaştină. El era otrăvit pe veci de iubirea lui, de armonia cu lumea oamenilor – de otrava aceea dulce, care-l ucide pe alcoolic mai temeinic decât alcoolul însuşi – şi nici o desfătare a vânătorii nu i-ar mai suplini lui o altă desfătare: supunerea faţă de cel iubit, fericirea dată de cea mai mică laudă a acestuia. Şi îndeletnicirea lui – vânătoarea –, la care doar nu-l trimisese nimeni şi nu-l lăuda pentru vreo reuşită, el o privea ca pe o îndeletnicire ce-l ajută să supravieţuiască şi să-şi păstreze forţele. Ticăia mecanismul ceasului ascuns în creierul său ori, mai bine spus, după înclinaţia razei de soare, ce răzbătea prin coroana copacilor, Ruslan simţea, inexplicabil, că escortatul lui tocmai deschide ochii şi se întorcea, supus datoriei, întrerupând vânătoarea în punctul cel mai interesant.

Abia după ce îl conducea pe Sfrijit acasă și aștepta până când acesta și tușa Stiura puneau mâna pe sticlă, Ruslan nu mai pierdea

nici o clipă şi fugea la gară. Doar el își mai făcea apariţia aici, numai pe el îl vedeau feroviarii stând pe platforma goală ori înconjurând în fugă drumurile de acces. Putea să stea până la lăsarea întunericului lângă ultimul semafor, ascultând atent cântecul şinelor, întâmpinând marfarele şi trenurile expres, purtând fumul şi praful oraşelor îndepărtate. Trenurile treceau pe lângă sau opreau la alte peroane – faţă de acestea era plin de antipatie şi le întorcea spatele, clipind nemulţumit, apoi alerga prin toată gara, spre alt semafor, unde stătea iar, întâmpinând alte trenuri, care aduceau cu ele un miros abia simţit, însă la fel de aţâţător – mirosul oceanului.

În răstimpuri, toropit fiind, aceste arome – ale unor oraşe neştiute şi ale oceanului pe care nu-l văzuse niciodată – începeau să-l obosească, îl chinuia ispita de a pleca la întâmplare, de-a lungul şinelor, dincolo de un semafor sau altul, de a fugi cât îl ţin puterile până când va ajunge să vadă ceea ce l-a ademenit. Nu ştia cât va avea de alergat – o zi întreagă ori o vară întreagă –, timp în care, ar fi putut sosi acel unic tren pe care îl aștepta.

De pe platforma înaltă, vedea acoperişurile orăşelului, înghesuite într-o adunătură pestriţă, şi clopotniţa cu cruce, de care se izbea, de fiecare dată, soarele la asfinţit. În aceste ceasuri, straniu de triste şi alarmante, Ruslan era cuprins de nelinişte, prindea să scheaune fără motiv, să amuşineze febril câte ceva; era destul să închidă ochii şi să-şi pună capul pe labe, că îl și înconjurau fantomele. Nişte fantome tare ciudate. În toţi anii lui de lagăr, aceste vedenii se înfiinţau la el în cuşca întunecată – şi nu erau deloc un vis, visele nu se repetă atât de des şi nu rămân atât de vii în amintire.

Uneori se vedea în mijlocul unei văi largi dintre munţi, până la pântece în iarba deasă, alergând în jurul unei turme de oi. Munţii de un albastru-trandafiriu dispar încet-încet în întuneric, dintr-acolo se simte un vânt umed şi nu ştiu ce năpastă; oile se îndeasă una în alta, iar el le linişteşte – cu un lătrat grav, răguşit. Făcând în fugă un ocol uriaş, se apropie de foc, se aşază alături de ciobani ca un egal al lor şi priveşte îndelung la flăcări, neputându-se rupe de jocul tainic şi schimbător al acestora. Şi ciobanii i se adresează aşa cum îşi vorbesc unul altuia: „Iaca şi Ruslan…“, „odihneşte-te, Ruslan, ai alergat de ajuns…“, „mănâncă, Ruslan, ţi-a rămas acolo şi

partea ta…“. Iar el le acceptă respectul, ca pe ceva cuvenit, pentru că ei nu s-ar descurca fără el. Ruslan simte primul lupul şi-l întâmpină așa cum se cade din partea unui ciobănesc – nu cu un lătrat, doar ca să-şi arate zelul, ci cu colţii şi cu pieptul, simţind în spate căldura focului şi a oamenilor, gata mereu să-i sară în ajutor…

…Într-o amiază toridă, a dat o fugă la râu, împreună cu băieţandrii desculţi; aceştia au aruncat un băţ în apă, iar câinele înoată după el, împroşcând în jur stropi de apă nemişcată, vâscoasă, după care zace întins ca un mort, mijindu-şi ochii din cauza soarelui, iar băieţii se lungesc pe nisip, cu burţile ude, alături de el, îi ciufulesc blana, îi smulg o căpuşă înfiptă în urechea pleoştită, fierbinte. După ce s-au săturat de scăldat până ce aproape că s-au învinețit, băieţii urcă agale malul abrupt şi el merge puţin mai la o parte, mulţumit şi mândru că, atâta timp cât stă cu ei, nu-i poate atinge nici un rău – nici un şarpe, nici o vacă ce împunge cu coarnele, nici un câine turbat.

…Într-o dimineaţă albastră geroasă, în taiga, afundându-se într-un troian, s-a repezit în ajutorul stăpânului care dăduse de greu, se încleştase în spinarea unui urs şi-l ţinea din răsputeri, iar atunci când a fost el la strâmtoare, stăpânul l-a scăpat, doborând fiara cu cuţitul şi cu patul armei. Şi prima bucată, mustind de sânge cald, îi revenea lui, şi se întorceau cu pradă grea, răniţi pe ici-pe colo, vindecaţi oarecum şi plini de dragoste unul pentru altul…

În toate exista neapărat dragoste: fie pentru ciobanii cu căciuli negre miţoase, fie pentru băieţandri, fie pentru acest vânător cu ochii înguşti şi faţa turtită.

Dar unde oare îi văzuse el, de unde apăreau aceste năluci? De când e el, uite, până în primăvara aceasta, nu existaseră nici munţi, nici oi, nici râu umbrit de mesteceni plângători, nici fiare mai mari decât o pisică. Tot ce cunoştea Ruslan în viaţă erau şirurile egale de barăci, sârma ghimpată între doi pari, mitralierele din turnurile de pază, cizma stângă a stăpânului. Poate că aceste vedenii, apărute nu se ştie de unde în cele mai adânci ascunzişuri ale memoriei sale, le primise de la strămoşii săi – câinii-lupi de stepă, câinii sălbatici de vânătoare, câinii ciobăneşti zburliţi din văile munţilor – care i-au şi dat, la urma urmelor, naştere şi, odată cu statura, forţa şi îndrăzneala, i-au transmis şi ceea ce a avut fiecare de

încercat? Dar de ce i se întâmpla asta – ca să se chinuie şi să cadă în ispita vieţilor netrăite? Sau el era doar o verigă dintr-un lanţ infinit, şi aceste vedenii dureros de dulci nu-i erau deloc hărăzite lui, ci acelor căţei, ce s-au născut de la el ori se vor mai naşte încă?

Totuşi, găsea şi el bucurie în aceste vedenii și le păstra cu grijă în suflet, temându-se să nu le tulbure cursul; în toiul zilei sale de muncă, simţea dinainte gustul clipei când va rămâne singur cu imaginile lui vii. Uneori, avea impresia că toate acestea se petrecuseră cu el cândva, înainte de lagăr, înainte de crescătorie, înainte de momentul când începuse să-şi aducă aminte de sine – şi el visa despre toate acestea ca despre trecut, un trecut cu care merită să te mândreşti. Adesea însă, visa parcă și despre un viitor care va veni neapărat cândva – şi aceste vise simple îi luminau viaţa, umplând-o de un tâlc adânc. Ele erau motivul pentru care n-a turbat, n-a tânjit de dor, nu s-a omorât prin înfometare şi numai o singură dată s-a băgat sub gloanţele stăpânilor – deşi asta se putea întâmpla de o sută de ori cu el, nepot şi fiu de câine ciobănesc căruia i-a fost hărăzit să pască oi cu două picioare.

Stăpânul, care îl cunoştea bine pe Ruslan, îi ştia caracterul şi capacităţile, nu-i ghicise, totuşi, secretul de căpetenie, nu pătrunsese niciodată în misterul misterelor pe care Ruslan nu i l-ar fi dezvăluit pentru nimic în lume, chiar de-ar fi putut s-o facă. Instructorul, care spusese că Slujba nu-i întotdeauna dreaptă şi trebuie să priveşti totul ca pe un joc, chiar dacă se afla mai aproape de adevăr, era totuşi la jumătatea drumului. Şi tot adevărul, şi toată dezlegarea misterului lui Ruslan nu consta în aceea că Slujba putea fi nedreaptă măcar prin ceva, ci în faptul că el nu-şi considera oile vinovate, aşa cum le socotea stăpânul lui, Fruntaşul, şi alţi stăpâni.

Da, ştia de la instrucţie că oamenii despărţiţi de el prin sârma ghimpată sunt răi, străini, duşmănoşi; mai auzise şi că aceştia sunt „porci de câine“, „lepădături“, „curve“ şi „fascişti“ – numai la şuieratul, bombănitul, urlatul acestor cuvinte i se făcea părul măciucă pe grumaz şi îi clocotea mârâitul în gâtlej. Da, îşi aducea aminte cum îi dădeau lui, un căţelandru, să guste muştarul, cum îi înţepau urechea cu acul şi-i împuşcau în faţa botului cu un pistol mare și idiot, cum îl băteau pe spinare cu un băţ de bambus. Straşnic i-au mai distrus copilăria, abia aştepta să crească, să le

arate el lor. Când s-a făcut însă mare şi ar fi putut doborî pe oricare dintre ei, s-a întâmplat că nu şi-a putut descoperi prigonitorii în toată droaia aceea; ar fi vrut să-i găsească exact pe aceia pe care-i ţinea minte. Cei care semănau cu ei îi trezeau o ură totuşi mai mică, iar faţă de cretinii aceia duşmănia lui a prins treptat să se stingă: oricât încerca el să se aţâţe cu amintiri, simţea tot mai multă uimire – atât de prosteşti, de jalnice i se păreau acum ticăloşiile lor, pur şi simplu nedemne pentru cei cu două picioare. Unul te trage de coadă, altul îţi fură hrana de sub bot – și de ce, se pune întrebarea? Ca s-o mănânce el? De-ar fi fost aşa, i-ar fi înţeles... Începuse însă să-și dea seama că nu e totul în ordine în locul cu care ei gândesc; oare degeaba stăpânii nu-i socoteau oameni? Chiar, la ce te-ai mai putea aştepta de la ei – nişte sărmani, întunecaţi la minte! Zău, i-ai putea urî pe aceştia? Putea, mai curând, să-i dispreţuiască – pentru veşnicele lor ciorovăieli şi frica unuia faţă de celălalt, pentru faptul că niciodată nu erau mulţumiţi de nimic, dar suportau, totuşi, ceea ce nu era de suportat, pentru că nici măcar la marginea mormântului nu se înfigeau în gâtlejul călăului lor. Dar cel puțin i se făcea lui milă, în acele clipe, când, cu atâta supunere, se lăsau chinuiţi sau ucişi? Despre asta să întrebaţi ciobănescul care are prilejul să vadă cum sunt tăiate oile, păzite de el cu atâta grijă. Această privelişte, probabil, e tristă pentru ciobănesc, doar că el nu încetează din această cauză să-şi iubească stăpânul. Ba nici oile nu ripostează împotriva acestui lucru – cu atâta înţeleaptă resemnare, cu atâta tandră vlăguire, cu o tristeţe luminoasă în ochi – îşi dau capul pe spate, punându-şi gâtul sub cuţit...

Și apoi oare toţi câinii erau de acord cu Ruslan? El n-avea de unde să ştie; când toată haita slujeşte cu râvnă cauzei comune, nu există o sinceritate deosebită. Însă, cel puţin Djulbars – cel mai feroce –, doar să-i dai frâu liber și ar fi sfâşiat negreșit de moarte vreun deţinut. Oare ar fi făcut-o? Cine știe... După revolta câinilor, a fost separat de toţi ceilalţi, au început să-l poarte în lanţ – şi nici că s-ar fi putut glorie mai mare pentru Djulbars! Acum, cu orice prilej, acest încătuşat îşi clătina căpăţâna şi scotea un sunet modulat, amintind de soarta lui aparte. Dar, lucru ciudat, fie că s-a îmblânzit brusc, atingând, în sfârşit, o prestanţă incontestabilă, fie că l-a zăpăcit îngâmfarea – cert e că nu-şi mai arăta renumita lui

duşmănie. Şi, pe bună dreptate, de ce să te istoveşti, când pentru tine vorbesc lanţurile!

Totuşi, erau momente când îşi urau cu înverşunare turma şi se temeau de ea îngrozitor, mai să-şi piardă cunoştinţa. Aceasta se întâmpla dimineaţa, când se deschidea poarta principală şi garda din lagăr preda convoiul în seama escortei. Câinii prindeau să tremure dinainte, dădeau în isterie, li se tăia răsuflarea de atâta lătrat. Doar erau o mână neînsemnată faţă de masa uriaşă, capabilă să se împrăştie – în câmp deschis, pe drumul din pădure. „Să fugim, să fugim!“ – aşa se auzea în pasul lor mărunt şi des, te dobora duhoarea pantalonilor şi a subsuorilor lor, plutea într-un nor vijelios deasupra capetelor; fiecare fir din blana lui Ruslan se încărca de electricitate gata să scapere scântei. Acuşi o să se întâmple, acuşi se năpustesc care-ncotro – şi el o să rateze, va face ceva cum nu trebuie. Treptat însă, i se transmitea şi lui liniştea stăpânilor – ei, fiinţe superioare, chiar dacă nu erau înzestraţi cu un nas de copoi, ştiau totul dinainte: nu se va întâmpla nimic, nimic atât de înspăimântător. Şi, într-adevăr, izul fugii se risipea curând şi prin el răzbătea deja altul, care se înteţea, devenea caustic – mirosul de usturoi al fricii. Acest miros venea de undeva, de jos, de la picioarele care deja se poticneau, refuzau să fugă, refuzau să poarte un trup slăbit, încătuşat de nehotărâre. Iar lui i se lua o piatră de pe inimă şi iată că toţi câinii se privesc veseli unii pe alţii, cu limbile lungi atârnânde, fără să-şi ascundă respiraţia greoaie, fierbinte – am scăpat!.. Pur şi simplu, acestor bolnavi iar li s-a năzărit ceva, aceeaşi viaţă mai bună, născocită tot de ei; le va trece curând – uite, chiar diseară, după lucru, va dispărea orice gând de fugă, numai să ajungă la căldură. Dar cât chin cu ei, câte griji le provocau infirmierilor lor răbdători, cu automate, şi ajutoarelor acestora, cu patru labe!

Erau rari cei care se înzdrăveneau – şi Ruslan a avut prilejul să vadă în ce stare erau cei căror li se dădea drumul din acest sanatoriu: tăcuţi, iradiind o lumină egală. Îşi lăsau duşmănia la poartă și, schițând un zâmbet, spuneau paznicului aceleași cuvinte, ca o parolă:

— Dea Domnul să nu ne întâlnim.

— Cu bine! răsuna răspunsul, sacadat şi clar ca o comandă. Se simţea în el încrederea că boala nu va recidiva. Întremează-te,

mortăciune!

Dar iată că, atunci când s-au strâns câteva cazuri de însănătoşire şi au apărut speranţele că aceşti oameni vor da uitării şi furia, şi încăierările, şi visele lor prosteşti şi că vor deveni cu toţii, fără excepţie, liniştiţi şi senini, au evadat cu toții deodată. Acum, Ruslan se gândea fără răutate la viclenia lor, regreta că procedaseră atât de nechibzuit, că nu înţeleseseră unde le era bine cu adevărat. El însuşi îşi amintea lagărul numai de bine – şi oare nu era bine acolo? Întrucât trăise o vreme în libertate, putea să facă acum nişte comparaţii. Acolo, oamenii nu erau indiferenţi unul faţă de altul, acolo fiecare era supravegheat cu cea mai mare atenție, omul era considerat cea mai mare valoare, cum nici măcar el nu se socotea. Această valoare a lui trebuia păzită faţă de el însuşi; trebuia pedepsit, rănit şi bătut dacă încerca s-o irosească prin evadări. Totuşi există, există ea – cruzimea salvării! Că doar se taie catargul unei corăbii atunci când vrei s-o salvezi. Când speră să ne vindece, chirurgul ne ciopârţeşte, la o adică, trupul. O cumplită slujbă de iubire – câteodată şi sângeroasă – primise Ruslan; a îndeplinit-o ani îndelungaţi, zi de zi – fără odihnă –, dar cu atât mai dulce i se părea ea acum.

Iar trenurile îl tot amăgeau – până şi credinţa cea mai puternică se stinge la un moment dat! Dacă raportăm anii noştri banali, şterşi, la viaţa scurtă a unui câine, mult mai plină de evenimente, reiese că nu o iarnă și o primăvară a așteptat Ruslan întoarcerea Slujbei, ci poate patru ori cinci ierni şi primăveri de-ale noastre. Se obişnuia tot mai mult cu vânătoarea lui – cu patima, cu înverşunarea ce dădeau în sminteală. În pădurea întunecoasă, cu glasurile şi mirosurile ei, devenea altul, nu se mai recunoştea nici el şi, cine ştie, dacă Sfrijitului i-ar fi venit odată în minte să ia puşca şi să păşească pe drumul lui Ruslan, poate că totul ar fi luat o altă întorsătură între escortă şi escortat: acolo unde agitaţia noastră nepricepută, cu numele de viaţă, pare atât de absurdă, s-ar fi lepădat ei de aceste chipuri şi ar fi devenit, simplu, Om şi Câine, egali unul altuia prin ceva. Însă Sfrijitului fie nu i-a dat prin minte, fie nu avea o armă; el îşi tot construia dulapul lui interminabil şi nu prea se gândea să-şi schimbe relaţiile cu escorta. Tot în aceste zile, dorul după o altă fiinţă decât acesta îl cuprindea pe Ruslan cu

o forţă neaşteptată, pe care demult n-o mai simţise; o căută pe Alma şi o ademeni să meargă la vânătoare cu el. Alma a alergat cu el până la marginea pădurii, însă acolo a stat un pic şi s-a întors – avea alte griji acum: puii de la albinos. Dacă n-ar fi avut, în acest oraş străin lor, nici un fel de alte legături sufleteşti, oare pădurea nu i-ar fi înghiţit pe amândoi şi nu le-ar mai fi dat drumul?

Putem doar presupune toate aceste lucruri. Dacă l-am fi întâlnit însă pe Ruslan întorcându-se din pădure, alergând prin mijlocul străzii în trap larg, ritmic, l-am fi văzut transformat cu adevărat, în toată perfecţiunea lui matură, în întreaga lui splendoare de animal. Şi, după licărirea galbenă din ochi, se observa că şi el îşi dă seama cât e de chipeş, că simte cu mândrie şi greutatea de plumb a labelor şi platoşa moale lucioasă, şi cât de strâns îi stă zgarda la gât. Năvălind în curte – enigmatic şi mlădios, mirosind a pădure, a pământ şi sânge de pradă vie –, îl băga în sperieţi, cu respiraţia lui fierbinte, pe Trezorka şi acesta se arunca pripit sub pridvor, temându-se serios că vânătoarea va continua și în curte. Însă se temea degeaba: cu toate deosebirile dintre ei, Ruslan îl accepta pe Trezorka drept semenul său; încă din naştere, îi fusese interzis să se îndeletnicească cu vânătoarea de semeni – cu această ocupaţie, preferată în cel mai înalt grad de cei cu două picioare, mândri că au cucerit natura. Ca să fim şi mai precişi, în câmpul vizual al lui Ruslan, în universul slujbei lui de răspundere şi al independenţei mândre, pur şi simplu nu era loc pentru Trezorka şi grijile inutile ale acestuia. Ruslan nici nu şi-a închipuit că îi complică în vreun fel viața, până când Trezorka însuşi nu i-a dat de înţeles acest lucru.

Tuşa Stiura a dat găinilor de mâncare şi a intrat în casă, lăsând portiţa coteţului deschisă. Ruslan a auzit cotcodăcit, rumoare caldă, răsfăţată şi s-a îndreptat agale într-acolo. Sufletul nu îi era umbrit de posibile consideraţii privind păcatul, iar prada era extraordinar de bună, asta o verificase cu găinuşele şi cocoşii de munte. Pe neaşteptate, neauzit, ceva i-a blocat calea, el s-a poticnit şi a privit cu uimire o fiinţă ciudată, absurdă, care i-a adresat un „rrr“ şi şi-a rânjit dinţişorii, dând în acelaşi timp din codiţă la el şi tremurând de mama focului, tresărind, îngrozită de moarte. Trezorka şi plângea, și-l implora să nu mai facă nici un pas înainte, şi îl ameninţa – cu ce? Că va trebui, mai întâi, să-l înfulece pe el, aici, în prag? Zău, aşa ceva nu e obligatoriu. Ruslan l-ar fi azvârlit

lesne – cu o labă –, totuşi a tărăgănat, plecându-şi îngândurat capul greu şi s-a întors la locul lui. Poate că a meditat la esenţa datoriei, căci el însuşi fusese cândva gardă şi putea să înțeleagă când alt câine era pe acelaşi post, chiar dacă era neînsemnat în aparenţă.

Trezorka a suportat cu greu această încercare. A căzut pe burtă cu ochii închiși și şi-a venit anevoie în fire, ca după o goană epuizantă. Iar Ruslan abia din clipa aceea s-a uitat atent la el şi a rămas impresionat – ce eforturi infernale însemna viața pentru Trezorka, câtă viclenie, abilitate şi curaj îi cerea ea. Trezorka trăia într-un ţinut unde iubirea faţă de-o fiinţă se exprimă uneori cu ajutorul unei pietre ori al unui băţ sau al unei lovituri cu piciorul, şi unde el avea tot atâtea şanse de a supravieţui neînfrânt, cât măsura în centimetri statura lui. Şi, cu toate acestea, n-a devenit o nulitate, care se grăbea să lingă mâna care l-a bătut, niciodată n-a întâmpinat un lucru aruncat în el, dând din coadă, ci a lătrat furios, „şi-a încolţit“ prigonitorul, chiar dacă n-a cutezat să se apropie şi să atace. Dar, dacă stai să te gândeşti, din alte puncte de vedere n-ar fi fost cu mult mai prejos faţă de foştii tovarăşi ai lui Ruslan, ba se prea poate chiar să-i fi întrecut.

Ruslan se întâlnea cu ei tot mai rar, dar, ca să fie la curent, nici nu era obligatoriu să se întâlnească, gazeta câinilor se scrie în aer, se tipăreşte pe garduri şi pe stâlpi, şi câte fleacuri de duzină, câte intrigi câineşti ar fi putut el citi din aceasta! Dick a fost din nou prins la furat, bătut cu osia de la cotiga de cărat băligarul, Aza, care orbise, cerşea fără ruşine la uşa brutăriei, Baikal s-a aranjat binişor – într-un magazin alimentar, la raionul de carne, da' ia încearcă să te bagi, te sfâşie, nu se uită că eşti de-al lui ş.a.m.d., ş.a.m.d. La început, zâzaniile lor îl înfuriau pe Ruslan, îl aruncau pradă deznădejdii, dar în timp a încetat să mai reacţioneze la ele. Totul era firesc, totul era, câineşte, de înţeles. Oricât s-ar fi fălit, oricât s-ar fi lăudat cu noile lor merite, ei slujeau mizerabil. Doar nu sunt aşa de proşti ca să nu înţeleagă asta. Stăpânii actuali îi ţineau pentru înfăţişarea lor fioroasă, pentru metalul din glasul lor, pentru limpezimea de cristal a privirii şi hotărârea de a ataca, la poruncă, pe oricine – numai că, pentru tot, ei aveau nevoie de poruncă, în timp ce Trezorka, pe care doi bani nu dai, Trezorka, cu glasul lui răguşit, îşi dădea seama singur ce şi cum. Aceștia, de pildă, recunoşteau de stăpân doar bărbatul, în vreme ce copiii, ai

casei, nu se puteau apropia de ei; Trezorka însă o recunoştea de stăpână pe tuşa Stiura, dar nu se împotrivea să-l slujească şi pe Sfrijit, cât timp acesta se bucura aici de oarece influenţă. Pe cei care avuseseră o influenţă înainte de Sfrijit, Trezorka, în mod delicat, nu-i lua în seamă; el deosebea mai bine ca tuşa Stiura, care îi erau prietene adevărate şi care duşmance ascunse – fiecăreia dintre ele i se cuvenea o formulă de salut sau nu i se cuvenea deloc; vedea diferenţa dintre datornicii nesiguri şi creditorii impertinenţi – primii aveau să fie hămăiți în glumă şi atrași în curte, iar ceilalți mai bine să nu li se arate în faţa ochilor. Şi doar nimeni nu-l învăţase pe Trezorka acest lucru; pur şi simplu se afla la locul potrivit. Toţi „slujbaşii statului“ sugrumau fără ruşine puii și, după ce erau bătuţi, băgau la cap că ăsta e un păcat şi nici nu se mai uitau la coteţ. În schimb, Trezorka îi supraveghea și nu îngăduia să fie oropsit vreun pui, pentru că pricepuse: primul bănuit va fi el. El înţelegea cât de avantajos e să fii cinstit, dar şi cât de puţin contează doar cinstea ta – mai trebuie să fii și deasupra oricărei bănuieli. El înțelegea că dacă ți s-a dat drumul pe neaşteptate în camere, la fel de pe neaşteptate poţi fi și alungat – prin urmare, nu te tolăni şi nu te scărpina în prezenţa musafirilor, iar dacă nu mai rabzi, latră şi fugi afară, ca şi cum ai fi simţit ceva suspect. Şi nu trebuie să te prefaci că nu-ţi pasă dacă primeşti bobârnace peste nas, din contra – mârâie şi năpusteşte-te, oamenilor le plac câinii inofensivii, dar şi mai mult le place să le dea bobârnace. Pe Trezorka îl învățase viața, ea îl zvântase în bătaie şi îl opărise, îl băgase în sperieţi până la pierderea cunoştinţei, atârnându-i de coadă cutii de conserve; experienţa a fost cruntă şi, uneori, îngrozitoare, pe de altă parte, era propria lui experienţă. De aceea, Trezorka nu împrumutase minte de la nimeni, nu-şi bătuse capul cu ştiinţa pe care o predau cei cu două picioare numai în folosul lor, tot de aceea îşi păstrase şi respectul de sine, şi bunul-simţ, şi firea blândă, ca şi compasiunea sinceră faţă de-alde cei ca el: polkani, kabâsdohi. Era bârfitor şi lăudăros – cum rar întâlneşti –, însă nu şi-ar fi permis niciodată să ştie că undeva te poţi hrăni şi să nu spună nimănui. Ruslan, de pildă, în afară de Alma, nu mai chemase pe nimeni la vânătoare. Ei erau obişnuiţi să aibă mâncare din belşug şi niciodată n-au fost nevoiţi să mănânce doi din acelaşi castron – aceasta enervează, dar te şi

învaţă și ce înseamnă solidaritatea.

Necunoscute sunt căile fraţilor noştri şi nu e exclus ca, dacă Ruslan ar mai fi trăit încă o vară aici, să mai fi aflat multe asemenea lucruri de care nici n-ar fi bănuit în trufia Slujbei lui şi, când s-ar fi trezit la un moment dat din somn, s-ar fi simţit cu totul între ai săi – şi în această curte, şi în oraş, şi cu Sfrijitul, şi cu tuşa Stiura. Iar ea, dacă ar fi continuat încercările de a-l hrăni cu supă caldă și oase, fără îndoială ar fi izbutit. Doar nu şi-ar fi arătat el veşnic teama, ar fi putut să observe că, iată, lui Trezorka fiertura ei nu-i face nici un rău.

După cum necunoscute sunt şi căile noastre. Odată, cele două coţofene care-i spuneau Sfrijitului: „Vă scriu, vă scriu“, brusc n-au mai rostit aceste cuvinte, ci i-au aruncat pe tejghea un triunghi jerpelit de hârtie, de un alb-murdar. Acesta l-a luat grijuliu cu amândouă mâinile, cu teamă, de parcă ar fi putut exploda ceva în el, orbindu-l – oh, Ruslan avusese de-a face cu asemenea glume la exerciţiile în care erau învățați să fie suspicioși faţă de obiectele necomestibile. Afară, triunghiul s-a desfăcut într-un petic de hârtie – s-a dovedit că nu conține nimic periculos, dar asupra Sfrijitului a avut un efect zdrobitor: acesta s-a înmuiat ciudat şi s-a lăsat jos, în pridvor.

— Uite aass-sta şmecherie! i-a spus spuse el câinelui. Şi Ruslan a putut să vadă că ochii i se aprinseseră ușor. Aşa o şmecherie, frate, nici nu poţi să-ţi închipui…

Încearcă să-i înţelegi pe întunecaţii ăştia, de ce oare se schimbă dintr-odată? Oricât ai urla şi ai lătra la ei – nici nu se clintesc, dar poate că trebuie să-i dai fiecăruia câte o hârtiuţă cu înflorituri cenuşiu-liliachii, şi vor începe să râdă şi să plângă, să-şi muşte buzele, să se lovească peste genunchi, după care vor fi cuprinși de o energie nemaivăzută. După toate regulile – iar pentru Ruslan devenea regulă tot ce se repeta măcar de două ori – din acest pridvor, escortatul s-ar fi cuvenit să dea fuga la bufet, şi acolo să se îmbete criţă cu băutura aceea galbenă. El însă a pornit-o spre zona de lucru, ba chiar în mare viteză. Şi ce minuni de conştiinţă a demonstrat acolo – şipcile parcă zburau sub mâinile lui, toate pauzele de fumat și le-a luat din mers, iar spre casă galopa de-a dreptul peste traverse, cu o legătură frumuşică pe umăr; în plus, cânta ceva nou, plin de viaţă, scoțând aerul din piept, la săritură:

Eu rublă
cu rublă
la CEC
adun!
Şi mie,
Şi ţării
Câştig bun!

La aşa un escortat poţi doar să visezi, cu aşa un escortat să tot trăieşti şi să te veseleşti! Însă, din păcate, traseul lor se apropia de sfârşit. Au mai mers de vreo două ori şi au adus legături de lemne destul de mari, apoi Sfrijitul s-a instalat trainic în casă şi s-a ocupat cine știe cu ce – nu era chip să-ţi bagi nasul: aşa o duhoare venea de-acolo, dulceag-ameţitoare, care-ţi ardea ochii şi gâtlejul. Tuşa Stiura a deschis larg toate ferestrele şi duhoarea s-a împrăştiat în întreaga curte. Trezorka strănuta şi lăcrima, fugea să-şi vină în fire prin alte curţi, în vreme ce Ruslan a preferat să-şi mute postul pe cealaltă parte a străzii. Aici, desigur, erau zone ce nu puteau fi supravegheate şi, sub protecţia duhorii, escortatul putea foarte bine să dispară peste gard, însă, din fericire, se trăda necontenit prin voce. De dimineaţă, rămânând singur în casă, behăia, gemea şi mârâia, îşi punea el însuşi întrebări ameninţătoare: „Cine a făcut asta? Întreb: uite, asta cine a dat-o cu grund? Nu recunoşti, mortăciune? Ţi-aş rupe mâinile!“. Ori, dimpotrivă, mulţumit din cale-afară, cânta zdrăngănit, cu un glas de tenor ce te dezgusta la culme: „Dumnea-ata, pesemne, ai o neva-astă cu două-ă picioa-are!…“. Când se întorcea tuşa Stiura – din vreo zonă de lucru de-a ei –, numaidecât începeau zbieretele:

— Cât mai ai de gând să mai pui? E deja al zecelea sau al cincisprezecelea strat! Termină odată, lua-te-ar naiba, nu mai poţi să-ţi tragi suflarea aici!…

— Ai să vezi, Stiura! îi striga el triumfător. Ai să vezi: de mine şi de tine n-o să rămână nici urmă, o să dispărem cu totul, dar de lustrul ăsta oscioarelor mele nu le va fi ruşine!

Serile, se lăsa la ei liniştea neobişnuită: le plăcea să stea îndelung alături în pridvor, cu coatele proptite pe balustradă, schimbând arar câteva cuvinte, sacadate, înecate în şoapte,

precum conspiratorii. Cei doi puneau ceva la cale – şi Ruslan se pierdea în presupuneri.

Dar iată că s-a ivit ocazia să se apropie de ei. Măreaţa activitate a escortatului s-a prăbuşit ca o avalanşă şi el însuşi stătea ca o frântură vie a acesteia – vlăguit şi blajin, cu faţa palidă, trasă, frământând încet ţigara cu degetele lipicioase; prin gulerul zdrenţuit al cămăşii albe, cusute cu ceva roşu-maroniu, i se vedeau claviculele proeminente, transpirate. Tuşa Stiura, cu o mână așezată ferm pe umărul lui, se înălţa deasupra – impozantă, dar puţin tristă, cu o strălucire umedă și tainică în ochi. Era îmbrăcată cu o rochie frumoasă, albastră, pe care Ruslan n-o mai văzuse, cu mâneci scurte şi cu dantelă la piept. Rochia îi era cam strâmtă şi o tot trăgea în jos, ridicând mereu dintr-un umăr. Tuşa Stiura mirosea acru şi ucigător a flori.

— Ruslaşa, mai trăieşti? întrebă Sfrijitul. Ca şi cum Ruslan n-ar fi trebuit să supravieţuiască nicicum din cauza porcăriei lui caustice. E timpul, vrei nu vrei, să ne despărţim. Mâine cu trenul – tu-tu!… Sau poate vii cu mine? Cred că nici nu-mi cer bilet pentru tine. Iar îl știi, e lung, în trei zile şi trei nopţi – te saturi de privit, ai să vezi ce n-ai văzut în toată viaţa ta. Ce zici de treaba asta?

Nici Sfrijitul, rostind aceste lucruri, nu vedea acum nici trenul acesta, nici drumul şi, de aceea, nu le-a văzut nici Ruslan, pentru el vorbele escortatului au rămas un mănunchi de sunete neînţelese.

— Iaca ce-ai mai scornit! spuse tuşa Stiura. Să iei câinele cu tine. Nici măcar nu se știe al cui e.

— Cum adică nu se știe? E al statului. Îl iau ca un trofeu. Unii au adus de pe front cârpe, acordeoane, trebuie şi un *zek*[1] să aducă acolo un trofeu. Aşa că, Ruslan, ești de acord? Un gând viclean i se strecură în capul care încă nu se limpezise. Ajungem, înveselim poporul. Le arătăm cum am mers noi, eu şi cu tine, cu ce-am înfulecat noi soroacele. Aşa ceva n-au văzut pe-acolo de când mama i-a făcut; dacă povesteşti la baie, îţi aruncă ciuberele în cap, nu-ţi dau crezare. Doar că tu trebuie să mă conduci cu toată severitatea: un pas la dreapta, un pas la stânga – mârâie, nu fi indulgent. Sau apucă-mă de picior, răbdăm noi, nu-i bai.

Această plimbare a lor Sfrijitul şi-a reprezentat-o clar, la fel şi Ruslan, pricepând, în sfârşit, de ce se simțea atât de împovărat escortatul lui. Şi tuşa Stiura văzu tabloul pe care nici nu spera să-l

vadă vreodată: Ruslan, plecându-şi capul, dând din coadă, se apropie de Sfrijit și-şi proptește fruntea de genunchiul lui. Se lipi de acest crac de pantaloni rupt, aşa cum se lipea de mantaua stăpânului când voia să-i amintească, iată, că îi este alături şi gata întotdeauna să-i vină în ajutor; aici însă mai erau şi recunoştinţă, şi rugăminte, pe care un câine de pază nu le-ar fi arătat nimănui altcuiva în afara stăpânului: „Şi eu am obosit să aștept acest lucru, dar rabdă. Rabdă!“.

— Uite, a început să se obişnuiască! spuse mirată tuşa Stiura.

— Da' ce, nu-i viu? Lui crezi că-i e aşa de simplu să se despartă? Doar pricepe şi el ceva! Căpăţâna-i sănătoasă, are ceva în ea. Să nu-l alungi, e un căţeluş cu năzuinţă, încă se reeducă. Şi când mă întorc, ai să vezi cum o să mă întâmpine.

Mâna i se lăsă pe ochii mijiţi ai lui Ruslan. Îl izbi o duhoare dulceagă dezgustătoare, de la care îl luă cu ameţeală. Zău, asta era deja o familiaritate nepermisă chiar pentru un deţinut exemplar. Eliberându-se, Ruslan ieşi pe poartă şi se culcă acolo. Totuşi, se gândea cu duioşie la escortat şi-şi reproşă răutăcios suspiciunile prosteşti. Atât de mult timp a păzit el această oaie rătăcită, iar ea dormea şi visa la cum să se întoarcă în turmă!

Şi, toată ziua următoare, Ruslan și-a retras paza permanentă. Însoţitorul zelos și-a dat şi lui, în sfârşit, libertate deplină. A vânat pe săturate, a alergat prin păduri, s-a tolănit la soare după pofta inimii; din când în când, alene, cu simţul proprietarului, privea de la înălţimea colinei la oraşul care se întindea la picioarele lui: undeva, acolo, într-una din căsuţele acestea simpatice, se păzea singură prada lui de căpetenie, comoara lui nepreţuită. Însă mecanismul de pază ascuns în creierul său doar părea deconectat; el socotea timpul libertăţii cu aceeași intransigență şi, în ceasul alarmant de dinainte de amurg, îi transmise lui Ruslan un semnal slab, o împunsătură abia simţită în inimă. Ceva nu era în regulă. Prea era atât de bine. Prea bine ca să poată fi adevărat.

În timp ce cobora de pe colină, încercă să-şi amintească ce anume l-a pus în gardă. Rochia de un albastru nemaivăzut al tuşii Stiura? Strălucirea tristă, de adio, din ochii ei? Probabil această strălucire nu era de adio, ci de inducere în eroare. Totdeauna cei cu două picioare se întristează de ceva în ajunul trădării lor. Dacă îşi aduce bine aminte, neobişnuit de trişti sunt ochii deţinutului,

după care mâine, la semnalul de alarmă, zbori ca vântul în urmărire. Trădătorii blânzi şi trişti i-au adormit vigilenţa!

N-a fost nevoie s-o cotească din strada principală – urmele lor ieşeau din stradelă şi se îndreptau spre gară. Trecuseră nu de mult pe acolo – încă nu se risipiseră duhoarea lui dulceagă şi parfumul ei acru de flori. Mirosul evadării lor fusese înăbuşit de acest buchet – şi nu gândiseră rău, căci e mai puternic decât tutunul! Săvârşiseră, totuşi, o greşeală, şi această greşeală nu le va permite să ajungă departe: tuşa Stiura încălţase pantofi noi, și ei strâmți, mergea greu cu ei, iar Sfrijitul, oricât de nervos ar fi fost, tot îşi potrivea pasul cu ea.

I-a găsit chiar la capătul peronului – şi înflăcărarea urmăririi s-a mai potolit. Se aşteptase să-i prindă panicaţi, aruncând priviri speriate în jur, însă ei şedeau pe o bancă gârboviţi şi aproape nemişcaţi. Pe el, care venise în fuga mare, răsuflând din greu, nici nu l-au observat. Ascuns de un stâlp de felinar, a păşit de-a lungul îngrăditurii de plasă, vopsită în argintiu, şi s-a culcat în spatele băncii. De aici, li se vedeau doar picioarele – Sfrijitul strângea între ele un sac soldăţesc ticsit, tuşa Stiura se eliberase din strâmtoarea pantofilor ei şi-şi dezmorţea degetele. În schimb, el le auzea fiecare oftat şi uşoara răguşeală din glas, iar în curând își dădu seama de un lucru: nu se pregăteau să evadeze împreună.

— Nu cheltui pe telegrame, spunea ea. Ducă-se pe pustii, nu pot suferi telegramele. Dar să scrii mai amănunţit. Zău, sileşte-te.

— Imediat cum ajung, îţi scriu.

— Păi de ce imediat? Mai întâi cercetează, găseşte-i. Poate că nici nu-i găseşti, orice se poate întâmpla. Însă dacă-i găsești, cu atât mai mult n-o să ai timp de mine. Dar măcar după o lună adu-ţi aminte, nu cumva să cred c-ai nimerit sub vreun tramvai.

— Îţi scriu, îţi scriu, spunea el stins. Să nu-mi duci dorul, bine?

— O să încerc. Nici n-o să prea am timp să-ți duc dorul. Nu ți-am spus? Ne-au anunțat oficial că tot oficiul va fi mutat acolo unde era lagărul vostru. Se prevăd treburi importante. De luna viitoare au promis să pună şi autobuz. Până acolo şi înapoi, pe urmă, să trebăluiesc prin curte – vezi, mi-am şi umplut timpul. Aşa că, dacă te întorci şi cumva nu mă găseşti, să ştii unde să mă cauţi.

El asculta, desenând cu bocancul pe asfaltul la care, probabil, privea.

— Stiura, o întrerupse el, ştii, am minţit atunci când am zis c-am avut un vis.

— Da? Ce vis?

— Că toţi ai mei sunt în viaţă şi mă aşteaptă. N-am avut nici un vis. Am primit o scrisoare.

Ea încremeni și încetă să-şi mai mişte degetele.

— Ţii minte că ţi-am povestit de-un vecin? Cu care m-am întâlnit într-o închisoare de tranzit. Împreună am venit şi aici, în acelaşi vagon. Aici – tot împreună, aproape până la liberare, el s-a liberat cu şase luni mai devreme, i-au întocmit dosar de invaliditate. Nici nu ştiu care a avut mai mult noroc. Avea o specialitate aiurea: formator de piese turnate. Ce să faci aici cu piese şi încă turnate! Aşa că toată detenţia a fost mereu la muncă grea; nu mai ieşea din pădure și s-a ales acolo cu o formă grea de hernie. Eu, totuşi, cu lemn de preţ, uneori le fac şefilor o mobilă, mă descurc și ca tapiţer – uite-aşa am şi dus-o, n-am dat ortul popii. Dar n-am făcut la nimeni o lucrare adevărată. Cotul şi pişcotul, parşivilor!

— Nu-ţi mai aminti. Trebuie să-ţi trăieşti viaţa, nu să-ţi aminteşti. Şi vecinul? Ce-i cu el?

— Aşa deci, de la el am primit răspuns.

— De ăştia îmi eşti! zise ea cu necaz. Oare eu ţi-s duşman? Aşa şi trebuia să-mi spui de la-nceput, că ai o scrisoare. E chiar mai bine că ai scrisoare. Aşa, acum ştii sigur că tot drumul ăsta nu-i degeaba.

— Nu ştiu asta. Eu nu l-am rugat să spună că-s în viaţă. Pur şi simplu, să dea de înţeles – cică, se întâmplă tot felul de cazuri, uneori se mai şi întorc. M-da. Au prins să se tânguie. Să se alarmeze.

— Păi e firesc! S-au bucurat.

— Nu, nu-mi scrie că s-au bucurat. Dar scrie – ţine cont, fata mai mare învaţă la institut.

— Așa de mare e?... Atunci meriți felicitat. Ce rău e în asta?

— Păi, uite, despre chestionar, ce-a scris ea acolo, el n-a reuşit să afle. Nu se spune.

— Dar acum nici nu-i mai întreabă chiar aşa. Cu noi, la oficiu, s-a făcut şi o prelucrare. Au în vedere, dar nu aşa de strict. Nu te nelinişti. Spune, pe el cum l-au primit?

— De el şi scrie cel mai mult. Numai că – aşa, ca între cei din lagăr, nici măcar nu poţi să repeți în faţa femeilor!

— Ticăloşi! Uf, ce ticăloşi!

Sfrijitul oftă prelung.

— Îi înţeleg şi pe ei. Nu se ştie cum s-au descurcat, iar acum apare şi el – cu hernia lui, şi cu eliberarea, nici nu ştii ce e mai rău. Uite, ce mă gândesc eu – nu-mi fac apariția imediat. O iau de departe, încetişor, să cercetez. Îl chem pe vecin, să ne sfătuim.

— Mult o să te sfătuiască el! Eu nu sunt proastă, să știi, nu degeaba te-am întrebat cum a fost primit. Anume te sperie, să-i ţii tovărăşie. Dar el le are pe-ale lui, nu te lua după el.

— Nu-u, înainte era aşa: fiecare cu ale lui. Acum însă, eu cu el avem una, iar cu toţi ceilalţi – alta.

Din ce se vorbea, Ruslan a prins că Sfrijitul deja se căieşte de fuga sa, că parcă s-ar cam întoarce dacă ea nu l-ar împinge – câtă dreptate avusese să nu se lase amăgit de supele ei! Numai că tuşii Stiura nu-i prea reuşeau aceste provocări ori nici nu-și dorea din cale-afară acest lucru. Cu fiecare clipă, Sfrijitul simţea tot mai tare teama obişnuită, care îl înmuia, bocancul lui neliniştit îl dădea complet de gol.

— Să fi fost înainte, Stiura. Să fi fost înainte!... Uite, n-o să mă crezi: când am primit-o, m-am bucurat, apoi însă mi-am pierdut toate forţele. Cu dulapul ăsta?

— Ce legătură are dulapul cu asta? De-ar pieri din ochii mei...

— Nu spune asta. Să fi fost mai înainte...

— Mai înainte... Când te-ai eliberat? Atunci, deci, e vina mea. Ar fi trebuit, îndată ce-ai apărut: „Gospodino, n-ai ceva de lucru?“ – să ţi-o şi retez: „Hai, valea! Na, cât îţi lipseşte de-un bilet; dacă-i bei, nu te mai arăta, cu vătraiul îţi fac felul!“.

— Trebuia s-o şterg de la jumătatea detenţiei, asta înseamnă „înainte“. Oare chiar e obligatoriu să fii prins?

— Tu, cu siguranţă, ai fi fost prins.

— Păi nu ţi-i teamă că te prind, teamă ţi-i că nu ajungi. Putrezești de pomană, ca o creatură din pădure, o târâtoare. Doar nu te duci până acasă lipa-lipa, trebuie să mai ai unde sta o vreme, însă eu voiam numai şi numai acasă, nu în altă parte. Doar să-i văd pe-ai mei cu propriii ochi. Trimit scrisori – nici un răspuns. Ce să vezi, mama lor, au schimbat numele străzii, era Ovrajnaia, acum e

mareşal Cioibalsan[2]. Şi numărul e altul, pentru că jumătate din case au ars în timpul ocupaţiei. De-aia mi-am spus: să-i văd pe ai mei, nu-mi trebuie altceva, pe urmă, luaţi, adunaţi-vă condamnările, puneţi-mă şi la zid! Dar să fi știut la cine să mă opresc pe drum, cine mi-ar da de mâncare, cine mi-ar împrumuta ceva pentru drum, i-aş fi muncit pentru asta. Doar nu poţi bate la uşa oricui – şi să și nimereşti un suflet bun! Să fi ştiut eu că tu trăiai chiar aici, alături!...

— Iar vorbeşti ce nu trebuie, spuse ea, dând în clocot de enervare, aceeași enervare cu care începeau certurile lor, transformate în urlete. Acum e cu totul altă treabă. Vrei să-ţi spun care? Trăiam aici, dar cu altcineva? De primit, te-aș fi primit, de-asta să fii sigur. Şi de mâncare ţi-aş fi dat. Şi de băut. Ai fi dormit la căldură. Dar m-aș fi dus drept la cekist[3] să-l anunţ. Uite, aici în gară, făceau zi şi noapte de serviciu.

— Chiar te-ai fi dus?

— Păi, ce crezi? Toţi sunt de-ai noştri, cetățeni sovietici, ce secrete să avem? Da, au făcut din noi asemenea nemernici, de ți-e și drag să-ți aduci aminte.

— Dar cine a făcut asta, Stiura? Cine a putut să facă una ca asta?

— Nu mă întreba pe mine. N-o să-ţi răspund. Am spus – și gata. Ţi-am spus, ca să ştii. Aici nu ţi-ar fi izbutit nimic înainte. Te-am liniştit? Ei, acum mergi fără frică.

Se însera, când, în depărtare, își făcu apariţia trenul. Puţinii călători se îndreptară spre marginea peronului. În gară se auzi clopotul.

Tuşa Stiura se ridică prima şi tropoti îndesat cu pantofii ei noi. Sfrijitul se ridica încet, de parcă s-ar fi dezlipit de bancă, cu aceeași silă în picioare cu care un deținut se scoală de lângă focul unde s-a încălzit, ca să meargă la muncă, în ger. Dar și el parc-ar fi îngheţat cu adevărat – cu căciula de iarnă şi cu paltonul strâns bine la gât cu fularul. Ea l-a ajutat cu sacul şi l-a sărutat grăbită pe obraji. El a îmbrăţişat-o tremurând, lăsând să-i scape sacul de pe umăr pe îndoitura braţului. Abia urcă pe scara vagonului că, de-a lungul garniturii, prinseră să zdrăngăne cuplajele şi trenul se puse brusc în mişcare. Sfrijitul se întoarse, îngălbenit de frică, cu broboane de sudoare la tâmple şi cu ochi înnebuniţi.

— Stiura!...

— Nu-i nimic, nu-ți face griji. Ea păşi pe lângă vagon. Sunt aici. Hai, ţine-te mai bine.

Ruslan, cu limba scoasă din cauza zăpuşelii, se uită pieziş în urma lor. În trufia noastră de capete încoronate, chiar dacă îi numim fraţi, tot îi socotim fraţi mai mici, mai tineri, dar oricare dintre noi, din cei mai mari, mai în vârstă, ce-ar fi făcut, dacă ar fi fost în pielea lui Ruslan şi în postul lui? S-ar fi repezit în urma acestuia? L-ar fi ajuns şi l-ar fi tras pe escortat de poalele paltonului? L-ar fi trântit pe asfalt, mârâind furios? Treapta pe care stătea Sfrijitul ajunsese în dreptul gării, tuşa Stiura obosise să se țină după tren şi se întorsese – neagră şi lătăreaţă, ca un panou de tras la ţintă, purtând pe un umăr sfera purpurie a soarelui la asfințit, iar Ruslan tot culcat rămăsese, așteptând ceva; nu percepea că Sfrijitul plecase, că e pierdut pentru el. Când sacul zbură prin aer şi se bufni de asfalt, el putea să-şi întoarcă şi capul, putea nici să nu se uite cum ea s-a apropiat de Sfrijit şi, drăcuind, l-a ajutat să se scoale şi cum s-au strâns din nou în braţe pe peronul gol acum, ca şi cum s-ar fi întâlnit după o despărţire.

Ea l-a condus la o bancă şi l-a aşezat, rămânând în picioare în faţa lui, clătinând din cap şi încruntându-se înciudată. Apoi i-a luat căciula şi i-a descheiat paltonul.

— Hai, șezi, șezi. Uite ce nătâng – de-am fi dat mai înainte biletul. Fie, o să socotim c-ai fost plecat şi te-ai întors. Acum, trage-ţi sufletul.

— Nu, zise el, gâfâind, de parcă ar fi fost fugărit. Să socotim că nici n-am avut de gând să plec. Unde să mă fi dus? La cine? Înţelege-mă…

— Înţeleg, spuse ea.

Drumul spre casă a fost lung, s-au aşezat aproape pe fiecare băncuţă de la porțile unora sau altora. Sfrijitul îşi ţinea căciula în mână, ea – pantofii. Ruslan mergea la distanţă în urma lor, încă neobservat de ei, bucuros și nu prea de această întoarcere. Dacă ar şti ei, câte griji în plus îi aducea! Trebuia să facă ceva cu Sfrijitul, era sleit de puteri, obosise să creadă şi să aştepte, uite că încercase şi să plece – dar a priceput că e în zadar. Iar acolo unde ar fi vrut Ruslan să-l instaleze, singurul loc în care escortatul şi-ar fi putut găsi liniştea, acolo – nu se ştie ce se petrecea. Căci, din ziua aceea, când a simţit urma stăpânului la capătul străzii principale, el nu

mai depăşise acea linie, nici prin cap nu i-a trecut ce se întâmplă acolo, în vechea zonă. În timp ce păzea un deţinut, el a scăpat din vedere ceva mult mai important – şi pe căi misterioase, prin cele mai fine fire, acest lucru important, nu se ştie de ce, se lega de tuşa Stiura, de vorbele ei rostite pe peron. Nu se ştie de ce, îşi amintise tocmai atunci de lagăr, în timp ce stătea culcat în spatele băncii.

Până noaptea târziu, ascultându-i cum fac gălăgie lângă sticla lor și cum Sfrijitul tot încerca cu lacrimi în ochi să dovedească ceva şi nu se putea potoli, Ruslan continua să-şi amintească şi să se dumirească. De câte ori văzuse el cum erau trase pe linie moartă platformele încărcate, cum macaraua ridică suporturile cu cărămizi, grinzile lungi, cenuşii şi panourile, lăzile uriaşe cu inscripţii negre; toate astea erau încărcate în maşini şi duse undeva, pe drumul cunoscut lui. Pentru respectarea regulii, el se repezea lătrând la aceste camioane; nu-i ordona nimeni: „Latră!“, dar el slujea de sine stătător şi deci, din când în când, putea să-şi comande singur; câteodată, le conducea până la locul de care tare n-ar fi vrut să-şi amintească acum şi nici măcar o dată nu i-a trecut prin minte să gonească după ele până la capăt! Dacă ar fi putut să roşească, s-ar fi făcut ca racul – de la nas și până-n vârful cozii. S-ar aprinde de ruşine!

Dimineaţa l-a găsit pe drum. De atunci, acesta se schimbase mult, se lărgise şi, chiar de lângă oraş, era acoperit cu pietriş mărunt şi deschis la culoare. Iar acolo, unde înainte se curba pe marginea unei râpe, acum această curbă era nivelată într-un terasament uriaş şi, pe panta lui, huruia un buldozer înclinat. În pădure, drumul curgea ca un râu care-şi desface larg malurile verzi – ar fi fost mai mare plăcerea să alerge pe el dacă nu l-ar fi înţepat atât de tare la labe. Dar, într-o parte, printre copaci, se ramificau poteci minunate, care fie se pierdeau uneori în desiş, fie se uneau din nou înspre drum, aşa că dispărea din vedere pentru scurt timp. Oricum, Ruslan nici nu l-ar fi pierdut, căci răspândea atât de tare miros de var şi de gaze de eşapament.

Lagărul, în schimb, l-a zguduit complet, l-a făcut imediat să se aşeze şi să scoată limba, tulburat peste măsură. Nu se aştepta să vadă nimic asemănător. Pe toată câmpia, ieşind departe, dincolo de zona veche, se întindeau corpuri de clădiri cenuşii, cu un etaj – unele cu ferestre înalte şi cu geamurile deja puse, altele – doar cu

golurile pentru uşi şi ferestre, înălţate numai până la acoperiş; o a treia serie – abia se ridicau deasupra pământului, ca nişte creneluri inegale. Ruslan s-a apucat să numere – a numărat până la şase, apoi s-a încurcat. Ştia să socotească doar până la şase, fiindcă într-un convoi erau puși câte cinci; dacă se înghesuia şi al şaselea, spuneau: „Prea mulți“ şi-l goneau în rândul următor. Mda, poate că era mai bine să spună că vede prea multe clădiri. Însă, ciudat: aproape că nu mai rămăseseră barăci – hai, două-trei acolo, şi acelea cu geamurile sparte. Rămăseseră cazarma stăpânilor, depozitele şi garajul, însă nu mai văzu canisa.

Se repezi s-o caute – nici urmă, nici un miros. Oamenii care umblau pe-aici şi-l strigau veseli mânjiseră totul cu focurile lor, cu cimentul turnat, cu cenuşa acidulată, că nici măcar aproximativ nu mai puteai să spui unde fusese bucătăria, unde – curticica de plimbare ori terenul de instrucţie. I se părea chiar că acesta nu era câtuși de puțin un lagăr, ci cu totul altceva, iar lagărul fusese mutat în altă parte. În viaţa lui, acest lucru se întâmplase de două ori. Pădurile se răreau treptat şi coloanele trebuiau mânate tot mai departe; zona de locuit se umplea de noi loturi venite pentru tratament şi, în cele din urmă, se producea marea strămutare. Pe noul loc, totul începea exact de la primul par bătut, iar când lucrurile se aranjau, erau puse la punct, se constata că noul lagăr e mult mai încăpător, că, de pildă, şi câinii au aici un trai mult mai bun – în cuşti curate, cu cameră de gardă bună şi călduroasă, chiar cu încălzitoare în fiecare gheretă de pază –, ba nici deţinuţii nu se puteau plânge de carcerele solide din beton, în care încăpeau mai mulţi decât în vreo îngrăditură din bârne acolo, fără de acoperiş. Dar, în ultima vară, toţi se simţeau iarăşi groaznic de înghesuiţi. Din cauza asta, toți deveniseră foarte nervoși, iar deţinuţilor le-au răsărit glasuri puternice, duşmănoase; se strângeau tot mai des în cete mari şi nu voiau să se împrăştie timp îndelungat. Până şi câinii înţelegeau: strămutarea e de strictă necesitate, în caz contrar, ceva se va întâmpla. Şi s-a întâmplat – uite, până acum n-au fost în stare să găsească pe nimeni.

Nu, fusese totuşi un lagăr şi nu altceva. Căci întotdeauna în locul de unde plecau nu rămânea nimic, doar tăciuni stinşi şi gropi nivelate – urât mirositoare. De ce n-ar recunoaşte, lui Ruslan i-a plăcut mai mult că, de astă dată, s-au decis nu să se strămute, ci să

construiască un lagăr mai mare în același loc. Numai că i s-a părut că noile clădiri sunt periculos de aproape de pădure; unele erau chiar în adâncul acesteia – mitraliorul din turlă, chiar dacă observă un evadat, nu reuşeşte nici să-l ia la ochi – dispare cât ai clipi în desiş. De altfel, nici turnuri de pază nu sunt! Şi nu se vede nicăieri sârma ghimpată – sârma cu care şi începe totul, pentru care se şi bate primul par!

Ruslan şi-a zis că sârma va fi întinsă mai târziu, când totul va fi gata, când toate vor fi la locul lor. Probabil va fi nevoie să se taie multă pădure, să se vadă totul bine în jur. Dar pe unde o să treacă, totuşi, îngrăditura dublă de sârmă ghimpată? Avea el ce avea cu sârma ghimpată. În închipuirea lui, lagărul a prins să se întindă în toate părţile şi sârma ghimpată trebuia trasă tot mai departe – să înconjoare pădurea, să înconjoare oraşul şi gara şi tot ce avusese Ruslan prilejul să vadă. Pur şi simplu, ți se taie respiraţia – atunci, şi blestemata de lună va nimeri în zona de foc şi stăpânii pot s-o doboare sau s-o bage la carceră! Ar fi fost grozav, doar sunt îndeajuns felinarele. Ele îţi dau mai puţină bătaie de cap şi mai puţine unghere întunecate.

Ce altceva nu-i convenea, ce nu putea pricepe? Ştia că lumea e mare, ori în ce parte ai goni, ea tot îți va apărea înainte. Îşi amintea cum l-a adus de la crescătorie stăpânul, în cabina unui camion, şi l-a lăsat să se uite pe geam – cât de mult au mers şi cât de multe erau de văzut în jur! Așadar, dacă lumea e atât de mare, câţi pari trebuie să baţi, câţi colaci enormi de sârmă trebuie desfăşuraţi? Sau poate că… poate că a venit vremea să trăieşti complet fără sârmă ghimpată – într-o zonă comună, fericită?

Asta nu, hotărî el cu oarecare melancolie, aşa nu merge. Aşa, fiecare o să se ducă unde are chef şi nu mai poţi supraveghea pe nimeni. Ar fi și imposibil să angajezi câte un câine pentru fiecare. Oamenii sunt mulţi, iar câinele, totuși, e o raritate. Evident, Ruslan nu-i avea în vedere pe câinii de curte – din ăştia erau mai mult decât suficienți; el avea în vedere câinii adevăraţi, slujbaşi, pe care trebuie să-i selecţionezi, să-i creşti, să-i înveţi toate tainele meseriei. Numai după aceea câinele poate să-i înveţe el câte ceva pe oamenii care cresc fără nici o triere şi nu învaţă nimic. În plus, oricât ar fi de trist, unii câini, care au încetat să înţeleagă ce şi cum, ca şi acei deţinuţi absolut fără speranţă, ar trebui duşi undeva; în

zona de locuit nu se cuvine să fie împuşcaţi; întrebarea e: unde să-i duci, dacă peste tot e zonă? Oricum ai da-o, reiese că fără sârmă ghimpată nu te descurci. Dar unde va fi ea? Păi, unde trebuie, acolo va fi!

Şi totul s-a aranjat perfect. El se întorcea mulţumit de tot ce văzuse, deşi întârziase cam mult – şi nu pridídise să vâneze; unde mai pui că, undeva la mijlocul drumului, îl aştepta luna, pe care n-o împuşcase nimeni până acum. Se vede că astăzi ea nu dorea să iasă, cu toate acestea, ceva îi lumina, îi deslușea clar şi poteca, şi tufele, şi copacii. Reținut de-o mică trebușoară, Ruslan înălţă ochii spre cer şi zări stelele. Ia te uită, hotărâseră să-i lumineze ele drumul – minunat, să lumineze atunci. Alergă mai departe, și ele alergau împreună cu el. Se oprea el, se opreau şi ele, îl aşteptau răbdătoare. Scamatoria asta o cunoştea dinainte, dar îl încânta întotdeauna. Privi cu recunoştinţă la stele, vru să le latre ceva prietenesc – când, pe neaşteptate, înţelese limpede că trenul, pe care el și Sfrijitul îl așteptau de atâta timp, trebuie să sosească în curând.

O sclipire îi fulgeră în creier şi-i apăru o imagine – cea mai dulce dintre vedeniile lui. Ruslan nu văzuse niciodată marea, dar şi în sângele lui era dizolvată sarea străbunei noastre şi el ţinea bine minte ce fioros urla oceanul, mânând valuri nesfârşite spre limba cenuşie de nisip şi pietriş, şi coamele zburlite, înspumate ţâşneau în cascade, iar pe cerul întunecat pluteau păsări albe, prevestind nenorociri. Toiagul și mantia albă a stăpânului zăceau pe ţărm, alături de sandalele din sfoară şi traista cu pâine şi vin, iar el plutea dincolo de coama valurilor. Era sleit de puteri, incapabil să biruie asaltul valurilor muginde, striga după ajutor şi Ruslan i-a lătrat: „Îndată, mai rezistă un pic!“ şi s-a aruncat în năvala apei, care se ridica înaintea lui ca un zid. O străpungea cu botul, orbit şi aproape asurzit, deslușind doar scrâşnetul sticlos al pietrelor; când aerul îi răbufnea deja în gură, ieşea la suprafaţă şi pufnea; înota spre stăpân, fericit şi mândru, zburând sus, pe crestele valurilor şi rostogolindu-se pe povârnişurile lor, tot mai aproape de stăpân, ba pierzându-l din vedere, ba regăsindu-i capul în mijlocul stihiei îndrăcite.

Dezmeticindu-se, Ruslan alergă mai departe. Îl rodeau, îl mânau din urmă alte griji – trebuie să întărească supravegherea

platformei, trebuie să înştiinţeze toţi câinii. Şi-l chinuia îndoiala – o să-l creadă oare pe el, care de mult timp le provoacă numai enervare? Împotmoliţi ei înșiși în păcat, erau bucuroşi să-l bănuiască şi pe Ruslan de-acelaşi lucru: surprinsese chiar un zvon, răspândit de camarazi, cum că îl slujeşte pe Sfrijit. Ceva mai josnic de atât nici că se putea născoci! Dar, dacă priveşti cu calm, într-adevăr, cam scăpase frâiele: îl împungea cu capul în genunchi pe escortat – ce ruşine! Şi, înainte să se întoarcă la Slujbă, își pusese și el speriat întrebarea: oare nu se face şi el vinovat de ceva? Slujise, oare, pe cineva, în afară de ea? Nu, nu şi nu. N-a luat mâncare de la nimeni, n-a executat porunca nimănui, n-a dat din coadă în faţa nimănui. Cu străinii n-a avut de-a face, legături care să discrediteze un câine de pază n-a avut. O clipă, dar ce a fost între el şi Alma? Exact – cu Alma, fără ordin, fără zgardă, fără stăpâni care să fie prezenţi la asta. Doamne Dumnezeule, păi n-a fost nimic între el şi Alma! A fost aşa, o pornire emoţională, un imbold inconştient al sufletului, ea alerga alături de el ca legată, se atingeau unul pe altul cu umerii, însă ea era tot timpul cu gândul la pui, iar puii erau de-acum păcatul ei, nu se ştie cum va ieşi din încurcătură. E drept, îi era milă de Alma, însă el unul era curat.

Domnilor! Stăpâni ai vieţii! Putem fi mulțumiți, eforturile noastre n-au fost în zadar. Puternic şi matur, alergând noaptea prin pădurea pustie, animalul plin de viaţă simţea pe el ştreangurile de la hamuri – rigide, diforme – şi lua drept fericire faptul că nu-l strâng pe nicăieri, nu-l rod, nu-l zgârie. Dacă s-ar apuca cineva, vreodată, să completeze chestionarul lui Ruslan – şi înainte, probabil, exista aşa ceva, dar a dispărut, odată cu arhiva, în subsolurile pentru „păstrare veşnică“ –, el s-ar dovedi o coală strălucitoare, radioasă, doar cu nişte linii şi plin de cuvântul „NU“, la care noi ţinem atât de mult. El – nu a fost. Nu a avut. Nu a fost cooptat. Nu a participat. Nu a fost trimis (în judecată). Nu a suferit. Nu a oscilat. După toată dreptatea cerurilor, măreaţa Slujbă ar trebui să ia în considerare acest fapt şi, primul între primii, ar trebui să-l cheme pe el, cel care goneşte sub stele către dânsa, temându-se să nu întârzie.

Iar Slujba l-a chemat pe Ruslan încă o dată.

1. E trist să te gândeşti că termenul de *zek* poate intra în vocabularul

universal fără o explicaţie. De fapt, există o explicaţie. Creatorul inspirat al Canalului Marea Albă-Marea Baltică se numea oficial *Zakliuceonnîi kanaloarmeeț* (soldat-deţinut la Canal), abreviat – z/k, o mulţime de – z/k z/k. De aici, *zeki*-i şi-au dus în mod solidar numele la alte lucrări şi şantiere, unde nu existau nici un fel de canale, dar aparatul obtuz i-a numit așa decenii de-a rândul, în toate documentele, uitând, probabil, şi acesta în ce împrejurări s-a rostogolit din el acest *ze/ka* zimţat. Cu adevărat nemuritor este sublocotenentul Kije al lui Tâneanov! (n.a.)

2. Horlooghiin Cioibalsan (1895-1952), mareșal, conducătorul comunist al Mongoliei, adept al politicii lui Stalin, pe care a aplicat-o, adesea cu exces de zel, odată cu venirea la conducerea statului (1936).

3. În original, *oper* – abreviere de la *operativnâi upolnomocennâi* – agent operativ al CEKA (*Crezvâceainaia Komissiia po borbe s kontrrevoliuției i sabotajem* – Comisia pentru combaterea contrarevoluției și sabotajului).

5

A aşteptat şi aşteptarea a luat sfârșit. Cine aşteaptă cu atâta disperare este întotdeauna răsplătit. Şi această veste nu i-a adus-o nu ştiu ce norocos – el însuşi s-a nimerit în dimineaţa respectivă pe platformă, când s-a aprins semaforul roşu şi o locomotivă mică, murdară şi răguşită, cu tender în faţă, a tras pe linie moartă vagoanele cenuşiu-verzui, de pasageri.

Încă se mai auzea ţăcănitul îmbinărilor de şine, încă se mai auzea un scârțâit sub vagoane, că de pe scări deja se revărsa, se prăbuşea ceva nemaivăzut, nemaiauzit – cu ţipete, hărmălaie, râs, bocănit de cizme şi bocanci, cu lipăit de papuci, cu pocnet de valize, rucsacuri, cufăraşe. A rămas asurzit, orbit, în nări i-a năvălit un val de mirosuri năucitoare; a sărit în sus şi a luat-o la goană, cu răsuflarea tăiată de atâta lătrat, până la celălalt capăt al garniturii – fapt ce nu i se mai întâmplase până atunci. Fireşte, căci niciodată nu i s-a întâmplat să primească un lot atât de numeros şi atât de ciudat, gălăgios, în dezordine, ba şi compus, pe jumătate, din femei – astea de ce-or fi fost aduse atâtea!

Venise însă Slujba – şi el era gata pentru ea. Se transformă într-o clipită, deveni mlădios, pus la punct, cu ochi galbeni pătrunzători; părul pe grumaz se înfoie ca un guler, urechile şi burta, şi vârful cozii întinse îi tremurau din cauza mârâitului grav, metalic. Şi brusc s-a comportat iarăşi necuviincios, de data asta – de bucurie: a înhăţat şi a târât rucsacul cuiva, pe care încercau veseli, trăgându-l de curele, să i-l smulgă din gură, aproape cu colţi cu tot, însă nu s-a supărat; a prins să sară la pieptul băieţilor, să le lingă feţele sărate, până când i-au băgat în bot un colţ de pătură soldăţească înţepătoare – nici pentru asta nu s-a supărat, deşi mult timp n-a

putut răsufle. Se întorseseră cu toții! Ba mai mult, se întorseseră de bunăvoie! Se convinseseră că nu există nici o viaţă mai bună acolo, dincolo de păduri, departe de lagăr – lucru pe care toţi stăpânii şi toţi câinii îl știau – şi se bucurau și ei că li s-au deschis ochii.

Ruslan nu uita nici de îndatoririle sale: să supravegheze ca toţi să coboare din vagoane, să rămână acolo doar însoţitorii de tren, cu chipiurile lor, să se depărteze cu doi paşi şi să aştepte pe platformă până când sosesc stăpânii.

Oh, cu câtă neruşinare întârziau aceștia, căci, de obicei, stăteau în şir, din timp – fiecare cu câinele lui, în faţa uşii. Aici, pe această placă de beton, escorta de tren preda lotul nou-venit escortei din lagăr; nou-veniţii erau aşezaţi unul în spatele celuilalt şi îşi ţineau mâinile la ceafă, iar printre rânduri păşeau stăpânii – făceau apelul, numărătoarea, pipăiau lucrurile. Ce era de prisos se lua şi se depozita în camion; dacă acest lucru nu era pe placul cuiva, interveneau, fără comandă, câinii.

Acum nu se făcea nimic după reguli; nimeni nu se aşeza, nu-şi punea alături lucrurile, ci, cu ele în mâini, se năpusteau toţi buluc – asta îi sfâşia inima. Se linişti totuşi când văzu că n-au nici un gând de fugă, nu sar de pe platformă, ci pornesc pe drumul cunoscut – pe trepte, către scuar. El trebuie doar să aibă grijă, ca să nu se întindă prea tare coloana, să împingă pe câte unul, cu labele şi cu botul. De unde apăruse acest obicei să-i împingă pe cei rămaşi în urmă? Cui îi venise primul ideea? Mai mult ca sigur lui Ingus, în căpăţâna cui putea să răsară o prostie ca asta? Pentru că celor pe care îi împingea nu le plăcea deloc; el îi împingea – mai repede, la căldură, iar ei se smuceau şi ţipau speriaţi – de parcă n-ar fi existat bucurie mai mare pentru un câine decât să muşte şi să ajungă apoi el însuși, cât mai iute, la căldură. De la el a preluat obiceiul Djulbars şi, evident, a stricat totul, după năravul lui ticălos. Dar el era Djulbars!

În piaţă, lângă îngrăditura scuarului, s-au îmbulzit iar grămadă, au pus lucrurile jos şi s-au întors cu faţa spre gară. Acolo, în pridvor, stăteau deja doi oameni mici de statură, în aceleaşi costume cenuşii, cu ceva zmeuriu sub gât – unul mai gras, altul mai slab. Grăsunul zâmbea doar, cu mâinile la spate, slabul îşi puse ochelarii la ochi, desfăcu o hârtiuţă şi începu să spună ceva lung-lung, aruncându-şi, din când în când, o mână în aer, de parcă ar fi

aruncat aportul, şi repeta după pauze – de două-trei ori: „Şi iată că voi, tineri constructori ai combinatului de celuloză și hârtie…“. Apoi a împăturit hârtiuţa şi, chiar atunci, grăsunul îşi luă mâinile de la spate şi bătu din palme. După el, se porniră toţi să bată şi să strige „Ura-a!“, iar cei mai de la coadă strigau „Hau!“ şi erau foarte mulţumiţi de aceasta. Pe urmă, în pridvor a urcat unul dintre cei veniţi, şi-a pus valiza la picioare, a scos de asemenea o hârtiuţă. El i-a vorbit hârtiuţei sale puţin mai pe scurt şi a repetat un pic altfel: „Şi iată că noi, tinerii constructori ai combinatului de celuloză și hârtie …“. Cuvintele ciudate îi gâdilau lui Ruslan auzul – ca acelea pe care îi plăcea Sfrijitului să le strige, trăgând din clondir: „santal“, „palisandru“, „alb-finlandejii“… „De altfel, îşi zise Ruslan, bine ar fi să fie şi el aici. Oare să trag o fugă?“

Dar nu mai avea timp să tragă nici o fugă – iată-i că s-au săturat de vorbit, de bătut din palme, de fumat, şi-au adunat lucrurile de jos – lucruri pe care nu le-a controlat nimeni! – şi au început să se încoloneze. Uite, asta da noutate! Și încă dintre cele plăcute: s-au încolonat ei singuri! Câte reguli au fost deja încălcate, însă pe cea mai importantă dintre ele – să nu se meargă răzleţ, ci în coloană – şi-au amintit-o și au respectat-o. Foarte mulţumit, mândru la culme că escortează el singur un lot atât de numeros şi ştie unde să-l conducă, îşi ocupă, tot din obişnuinţă, locul – în partea dreaptă, mai aproape de capul coloanei.

Coloana ieşi pe strada principală. Se desfăşura lent peste hârtoapele întărite, călcând pătlagina, ridicând praful cu sutele de picioare; praful argilos străveziu se aşternea pe plopii rari şi pe gardurile din pari ascuţiţi ale grădiniţelor din faţa caselor. Undeva, în adâncul şirurilor, zdrăngăni o chitară, scârţâiră armonicile şi, imediat, în frunte alergă o tânără în pantaloni bărbăteşti, tunsă scurt, ca un băieţandru; porni cu faţa spre coloană, jucând mărunt-mărunţel în praf şi cântând cu voce răguşită, stridentă:

Ah, cărarea mea bătută,
Tu, cărare răsbătută,
Și-a zis drăguţul că-s supusă,
Dară eu mi-s ne-su-pu-să!

Era o încălcare nemaiauzită a regulamentului, însă o săvârşise

o femeie şi Ruslan se pierdu – nu ştia cum să procedeze cu ea. În convoaiele pe care le escortase el, aceste făpturi erau cu totul şi cu totul rare şi nu avusese nici o bătaie de cap cu ele, doar că rămâneau mai des în urmă şi trebuia să le împingă. Pe de altă parte, nici nu aveau gânduri de fugă şi, în cele din urmă, le tratase cu indiferență. Hotărî să nu se atingă nici de asta, cu atât mai mult, cu cât ieșirea ei din rând nu stricase coloana. În acest timp, armonicile scrâşneau din răsputeri; tânăra se roti în jurul axei sale şi porni din nou cu spatele înainte, zâmbind cu toată faţa – cu pometţi proeminenţi, arşi de soare. Ea mai cântă ceva, dar deja nu se mai auzea de glasurile bărbăteşti, care începuseră să urle partea lor: „O rublă pe fân, două pe car şi una juma' pentru cărat, ah, linte cu linte şi iar linte cu linte"; în alte şiruri, cântau că „i s-a ordonat lui spre apus, ei – în partea cealaltă", apoi trecură la cântecul motanului care stă pe gard şi înghite oxigen, „de aceea nu-i ajunge poporului oxigenul".

Pe la case, se deschideau ferestruicile chioare şi din ele se iţeau oameni – care buimac, care cu un zâmbet mirat, uitat pe faţă; în grădiniţe şi în grădinile de zarzavat, femeile cu fustele suflecate îşi îndreptau spinarea şi se uitau, cu palmele streaşină la ochi, din pricina soarelui. Un bătrân cu părul nins, în bluză soldăţească peticită, se apropie de gărduţul scund şi privi calm, tăcut, cu ochii lui albaştri spălăciţi. Mâinile, strânse pe coada unei lopeţi, aveau vene groase şi la fel de întunecate ca acea coadă, şi tot la fel de întunecat îi era chipul, cu zbârcituri adânci, iar coatele şi gâtul descoperit – subţiri şi albe, cu vinişoare albastre. Bătrânul îşi mişcă îndelung buzele, apoi îşi mângâie creştetul capului şi întrebă:

— Voi ăştia, de unde v-aţi mai adunat? De la Moscova, cumva? Sau nu sunteți de-acolo?

— Din toate părţile, tăicuţă! i se răspunse. Şi din Moscova, şi din Breansk, şi din Smolensk. N-ai mai văzut din ăştia?

— Am văzut, zise bătrânul. Pe-aici au venit de peste tot. Şi din Breansk, şi din Smolensk. Doară că nu cântau.

El zâmbi cu gura ştirbă şi se întoarse la straturile lui.

Aşa mărşăluia această coloană – cântând asurzitor, râzând, strigându-i pe trecători, iar acest lucru îi umbrea fericirea lui Ruslan. Nu-i plăceau aceste reguli noi, care încălcau solemnitatea tăcută a Slujbei. Ştia însă că trebuie să se înarmeze cu răbdare –

nervozitatea, poznele, ţipetele vor trece repede, ca şi strâmbăturile de prisos şi vor deveni liniştiţi, cu frunţile şi cu ochii mari, luminând parcă din interior. Regreta doar că nu poate să le comunice ceva ce nici nu bănuiesc: ce lagăr spaţios li s-a pregătit pentru educare, ce barăci mari, de-a dreptul minunate, unde, se prea poate, vor încăpea toţi-toţi – bine, poate că pe unii o să-i mai înghesuie –, că nu există sârmă ghimpată, dar nu-i nici o nenorocire, o vor întinde ei. Sârma lor ghimpată de care nu vor trece apoi, de care nici nu vor îndrăzni să se apropie, o întindeau întotdeauna singuri.

Brusc, văzu cum ceilalți câini aleargă din toate părțile spre coloană. Veneau alergând din străduţe, din curţi, sărind peste garduri, toţi atât de asemănători unii cu alţii, cu spinări negre linse, burţi galbene pufoase, cu acelaşi rânjet nerod fericit; chiar şi limbile păreau că le atârnă în aceeaşi poziţie. Toţi de-ai lui cândva: Djulbars, Enisei, Baikal, nedespărţitele Era şi Ghilza, Kurok şi Zatvor, Dick şi Cezar, Serâi, Smelâi, Sedoi, Alma cu albinosul ei – bine, dar huliganul ăsta ce interes are pe-aici? De fapt, huliganul n-a venit de unul singur – o droaie întreagă de dulăi se rostogoliră – toţi aceşti Trezorka, Buton, Kabâsdoh, Milka şi Remzocika şi cea fără nume. Ultimul şi-a făcut apariţia Lux pe care, de altminteri, stăpânii îl strigau nu altcumva decât Luxik – o fiinţă extrem de neplăcută lui Ruslan, semănând, ca aspect, cu un ciot, dar cu sufletul corupt. În încăierări, acest Luxik se tăvălea pe spate ori se jeluia lui Djulbars, care-l proteja. Luxik dobândise această protecţie, pentru că îl purica pe Djulbars, care nici măcar nu avea purici, însă Luxik prezenta atât de bine acest proces, încât toţi parcă îi şi vedeau. Iată prin ce se menţinea el în haită – linguşea şi distra. Acum fu trântit în praf, dar sări în sus şi clănţăni din dinţi, ca şi cum ar fi prins din zbor un purice; scamatoria îl şi întârziase puţin. Câinii îl salutară pentru asta cu zâmbete şi fluturări din coadă, în timp ce pe Ruslan parcă nici nu-l observau. Ei bine, nu era el primul care avea de-a face cu această obişnuinţă ciudată a mulţimii, care adoră măscăriciul şi îl urăşte în taină pe erou.

Alergând spre locul lui, Djulbars îl muşcă prieteneşte de umăr. Ruslan se întoarse şi începu să mârâie – nu uitase stiva de lemne şi pe pipernicitul în cojocel fără mâneci. Nu era invidios, însă acum îl pizmuia tare şi cu furie pe Djulbars – ticălosul ăsta mereu mergea

primul în coloană şi el, Ruslan, doar al doilea; acum fu nevoit iarăşi să dea înapoi. Ajunse să păşească la şoldul unui flăcău cu ghete noi, cu talpă groasă de cauciuc – ei poftim, mai trebuie să miroase acum şi acest cauciuc. Cu toate astea, nu putea să nu simtă căldura umedă din ochi, nu putea să nu recunoască faptul că foştii lui tovarăşi, cu toată renegarea lor, şi-au făcut apariţia la prima chemare a Slujbei. Se târâse încoace până şi Aza cea oarbă şi-şi ocupase fără greş locul – ea mergea a patra pe stânga. Totul era făcut cum trebuie, fără agitaţie, în tăcere. Lătrau doar dulăii, însă aceia îşi aduceau lătratul de departe şi se potoliră rapid, de cum au ajuns – priveliştea le era obişnuită, deşi o uitaseră oarecum.

Pentru că totul ieşise atât de simplu, de calm, nici unul dintre cei veniţi nu s-a speriat, n-a încercat să se tragă îndărăt din faţa câinilor care se aliniaseră de ambele părţi ale coloanei. Câte unul se încumeta să-i mângâie – nu se poate spune că era pe placul câinilor, dar aceștia răbdau, mârâind uşor. Fie că se leneviseră, fie că se îmblânziseră.

— Mişka, hei, Mişka! începu să urle cel cu tălpi de cauciuc, slăbuţ, cu buze plinuţe, un băieţaş încă. Îţi dai seama ce deservire avem? Ce escortă!

— Trimisă de comitetul orăşenesc, răspunse Mişka. Ori direct de la conducerea combinatului.

— Asta şi spun – grija faţă de omul viu. Ar ieși un film interesant! Ascultă, poate ne duc şi boarfele?

— E o idee!

Băieţaşul chiar îşi puse rucsacul pe spatele lui Ruslan. Şi Ruslan, pierzându-se din nou, cără rucsacul, spre veselia lor generală, până când băieţaşul se plictisi.

— Mersi, spuse el, săltându-şi şapca. O vom face cu rândul.

Vecina lui întinse mâna să-l mângâie pe Ruslan pe grumaz. El se întoarse, reţinându-şi mârâitul şi se gândi cât de puţin prinseseră la minte aceşti întunecaţi în timpul îndelungatei lor absenţe. Dacă vor aşa de tare să-i facă o bucurie câinelui, şi neapărat cu mâinile, mai bine şi le-ar ţine la spate.

Cei care erau străini de ce se întâmplă, cine observa această procesiune ciudată de oameni şi câini, de pe trotuarele din scânduri ori de la ferestre, de peste gard – aceia, nu se ştie de ce, nu mai zâmbeau, priveau doar în tăcere, posomorâţi. Treptat, şi cei

din coloană au încetat să mai râdă, să mai irite câinii cu atingerile lor, să strige fără rost şi s-a lăsat, în sfârşit, liniştea, în care se auzeau doar pasul mărunt şi des al oamenilor și răsuflarea aprinsă a câinilor. În prima clipă, tăcerea i se păru lui Ruslan rău prevestitoare, îi trezi o presimţire neplăcută – poate și-or fi dat seama de ceva. Dar de ce anume, dacă şi aşa ştiau totul dinainte? Poate le părea rău că s-au întors, s-au răzgândit să mai meargă acolo unde sunt duşi şi acuşi o iau la fugă? Se uită în jur, văzu mutra vicleană a lui Dick, cu o rană care nu se vindecase încă după o bătaie; în urma lui, păstrând distanţa, păşea legănat voinicul şi domolul Baikal, mai departe, mergea în trap mărunt smucit Era; toţi erau ocupaţi cu treaba pentru care se născuseră şi învăţaseră, nimeni nu se pierdea în presimţiri, ceea ce îl linişti şi pe Ruslan; el privi înainte – într-acolo, unde se sfârşea strada şi fugea în sus pe deal drumul pustiu spre lagăr. El înţelese – s-au întors! S-au întors cu-adevărat! Şi aceasta a fost cea mai măreaţă clipă din viaţa lui Ruslan, clipa lui divină. Pentru ea, pentru această clipă, a trăit el flămând şi pribeag, sub ploile de primăvară şi nu a primit nimic din mâinile străinilor – nici hrană, nici măcar adăpost, pentru aceasta l-a păzit pe Sfrijit şi l-a dispreţuit pe stăpânul care s-a dovedit un trădător. În momentul acesta, era fericit şi plin de dragoste faţă de oamenii pe care îi însoţea. Îi conducea în lăcaşul luminos al binelui şi liniştii, unde ordinea armonioasă îi va vindeca de toate suferinţele – aşa însoţeşte un frate de caritate la salon pe bolnavul a cărui minte s-a zdruncinat de grija excesivă a semenilor. Şi această dragoste şi mândrie se puteau citi atât de limpede în zâmbetul larg, de la o ureche la alta, al lui Ruslan.

Cu acest zâmbet se întoarse, lovit de-o slăbiciune bruscă, auzind un mârâit surd şi un ţipăt omenesc în agonie. Încă mai zâmbea, când se simţi deja cel mai nefericit dintre câini, înţelegând totul într-o clipă. Se întâmplase ceea ce era de prevăzut că se va întâmpla, dat fiind că pe strada principală a oraşelului se găseau toate magazinele, chioşcurile şi tarabele comerciale și nimeni nu le-a atras atenţia celor întorşi că n-au voie, în nici un caz, să iasă din rând. De la bun început au lipsit stăpânii, care să le citească o instrucţiune atât de limpede – fără să bombănească în hârtiuţă: „Combinat… Celuloză… Şi iată că voi… Şi iată că noi…“, ci scurt şi convingător: „Un pas la dreapta, un pas la stânga… Escorta trage

fără…“. Căci această instrucţiune trebuia să le fie citită acestor întunecaţi la minte în fiecare zi, la fiecare încolonare, pentru că, până la următoarea încolonare, s-ar putea să uite.

Pe lângă el, dregându-şi gâtlejul, trecu agale cu pași mărunți Djulbars. Îl luase cu el pe Dick. Pe Ruslan îl lăsaseră să păzească şirurile încă netulburate. Însă acolo – totul se învălmăşise: lătratul furios, gemetele celor muşcaţi sau doar speriați, loviturile surde – cu horcăit, cu respiraţie încordată – aşa se întâmplă când eşti bătut sub pântece. El urmărea încremenit încăierarea din praf, sclipirea boturilor rânjite, a trupurilor în cădere, a pumnilor şi a picioarelor, a lucrurilor cu care oamenii încercau să se apere de câinii turbaţi. Pentru o clipă, simţi şi el un val de înflăcărare, exuberant-furibundă, care colora totul în galben, însă numaidecât valul se retrase, lăsând în urmă o tristeţe sfâşietoare – din pricină că totul ieşise atât de absurd. După mârâit, îşi aminti cine începuse totul: apriga Ghilza, amatoare de măsuri extreme. Ea te doboară rapid şi îți sare la gât. Da, evident, şi Era se repede imediat. Ele nu te previn, nu te împing la loc în rând – cu umărul ori cu capul, nu se mulțumesc să te apuce măcar de genunchi, pentru început… Ah, de parcă sunt puţine mijloace de a-l sili pe om să se supună fără să-l iei de gât!

Urmărea încăierarea aproape impasibil, preocupat doar ca nimeni să nu iasă din rând. La început, nu ieşi nimeni, pe urmă însă, sări strigând o fată – vecina băiatului cu tălpi de cauciuc. Ruslan nu reuşi s-o oprească şi, desigur, nici nu văzu în asta vreun pericol. Dar ea se întoarse, îl apucă de cot pe tovarăşul ei, care parcă împietrise. Ruslan se repezi între ei şi-o apucă pe ea de genunchi. Ea se dădu îndărăt, ţipând ascuţit, lucru ce-l miră grozav pe Ruslan. Chiar dacă se întâmpla fulgerător şi n-avea timp de menajamente, el îşi închidea fălcile atât de uşor, încât nu lăsa nici măcar o zgârietură. În schimb, pentru tovarăşul ei, care ieşise cu jumătate de pas din rând, nu fu nevoie de asemenea sugestii. Abia îşi întredeschise buzele tremurânde, că băiatul deja stătea acolo unde trebuie, necăjit peste măsură şi la fel de speriat. Ruslan simți față de el ceva mai mult decât încredere – era băiat bun, care a înţeles imediat ce şi cum.

Numaidecât însă, observă ceva uluitor: Djulbars fugea din încăierare, cu botul însângerat, cu ochişorii ca de mistreţ injectați,

și se retrăgea chiar dacă acolo nu se restabilise ordinea. Ceva mai departe, şchiopăta Luxik, lăcrimând. Probabil că își exagera suferinţele, nu i se vedeau urmele bătăliei, la Djulbars, în schimb, acestea erau nenumărate, dar el nu numai că nu le dădea atenţie, ba chiar horcăia de încântare!

Clătinându-şi căpăţâna, îl chemă pe Ruslan să-l urmeze. Alergară împreună până la colţul unei străduţe, dar aici Ruslan se opri. Se opri şi Djulbars. Acum se vedea că el horcăie nu numai de încântare, ci mai degrabă, de oboseală. Trupul lui mătăhălos abia se mai ţinea pe labele tremurânde şi tare ar fi vrut să se lungească pe jos. Acum, când stăpânii nu erau de față, el putea s-o arate. Ruslan îl înţelegea – şi totuşi îi cerea să se întoarcă. Ştia: câinii se vor bate atâta timp cât se bate Djulbars; chiar dacă a obosit, a îmbătrânit, s-a lenevit, măcar să-i audă mârâitul poruncitor – nimeni nu va îndrăzni să plece. Djulbars suporta cu greu privirea lui Ruslan, în timp ce Luxik n-a mai rezistat: uitând că șchioapătă, se repezi spre Ruslan şi, într-o izbucnire înverşunată, îl muşcă de grumaz. Djulbars, înfuriat, se îndreptă spre Luxik să-l pedepsească, dar acesta şi sări înapoi, jeluindu-se, că şi aşa este pedepsit – înhăţase întâmplător veriga de la zgardă.

Şi-au mai întâlnit o dată privirile. Djulbars – chiar cu o undă de regret. Nu-l agrease niciodată pe furiosul acesta, dar acum încetară până să se şi înţeleagă unul pe altul. Ei bine, se umpluseră de răni – gata, plecarea, în rest, nu mai e treaba câinilor, din moment ce şi stăpânii se retrăseseră demult. Şi, în sfârşit, exercitându-și dreptul de căpetenie, Djulbars îl elibera pe Ruslan din post. Dar în zadar – furiosul se întorcea la convoi. Djulbars privea în urma lui şi clătina amărât din cap. Apoi, mârâind la Luxik să dispară, o porni şi el pe străduţă. Bătrân falnic, Djulbars se depărta în pas alergător de leu, vărsând picături din sângele lui şi al altora, bucuros şi întristat că asta a fost pentru ultima dată.

Încă ceva avea să-l surprindă pe Ruslan: el îşi găsi rândurile aşa cum le lăsase. De neînchipuit şi pentru noi, cei educaţi, însă obiceiul nostru de demult, din moşi-strămoşi, de a sta în rând lăsase capul coloanei neatins. Doar nu ordonase nimeni împrăştierea! El alergă de-a lungul rândurilor, mârâind prevenitor, îndreptând, aliniind formaţia.

Toată bătălia se purtase lângă chioşcul cu bere, dar acum se

mutase pe partea cealaltă a străzii: acolo se băteau aproape toți câinii în haită, atacând şi ferindu-se, sărind uneori îndărăt pe trotuarul din scânduri, să-şi tragă sufletul, iar coada coloanei tot înainta, călcând şi strivindu-i pe cei căzuţi. Aici, pe partea lui, era parcă ordine. Trei inși stăteau, cu un aer degajat cu coatele proptite pe tejghea, fiecare cu o halbă în care era ceva galben într-o mână şi cu un peşte cu pieliţa jupuită în cealaltă. Erau localnici şi nu prezentau interes pentru Ruslan; în plus, ei îşi traseră politicos picioarele într-o parte, făcându-i loc să treacă.

Ciudat, dar el nu le văzu nici pe Era, nici pe Ghilza – deşi, unde s-ar fi cuvenit să se afle ele? Legea e simplă – cât timp unii se bat, ceilalţi supraveghează tot restul turmei. Dar nu le auzise nici printre cei care se băteau acum, înfuriaţi la culme. În schimb, observă o spărtură într-un gard, spre care ducea urma lor. Când fuseseră smulse beţe din gard ca să-i despartă pe cei încăieraţi, nu făcuseră altceva decât să le înlesnească fuga; ce să baţi în ei cu nişte beţe – aici e nevoie de hulube de la căruţă! Prin urmare, cei mai aprigi care au şi pornit totul au și șters-o primii. Puţin mai departe de spărtură, el putu să le vadă opera. Oare acest om se târâse singur acolo, peste şanţ ori a fost cărat şi proptit de gard – contează că a fost prelucrat pe cinste. Se ţinea cu amândouă mâinile de gât, printre degete îi picura sângele pe cămaşa albă zdrenţuită, ochii îi erau tulburi, o paloare vineţie se întrezărea chiar prin bronzul pielii. Câinii se grăbiseră, altfel acesta n-ar mai fi şezut.

Omul şi animalul îşi întâlniră privirile. Omul se chinuia, la început, să-şi dea seama dacă nu vede în delir monstrul colţos, de care îl despărţea doar un şanţ, apoi în ochii lui se iviră disperarea şi ruga; pe faţă începură să-i curgă broboane de sudoare. Animalul îl privea cu reproş posac: ai uitat tot, ce câine de lagăr s-ar repezi la cel întins, fără ordin? El îşi mişcă urechile, în semn de pace, şi se întoarse. În aceeaşi clipă, sări o femeie, în ceva înflorat, cu ceva alb în mâini. Ea se grăbea spre rănit şi nu-l observă pe Ruslan, dar, cu memoria vederii periferice, cu o mică întârziere, îşi aminti de el şi aruncă o privire îndărăt. Făcându-și apariția atât de încet şi de liniştit, el o sperie mai tare decât dacă ar fi lătrat şi ar fi sărit s-o atace. Dându-se încet înapoi, cu ochii măriţi de groază, murmurând ceva, ea se lipi cu spatele de peretele lateral al

chioşcului şi cu mâinile răsucea maşinal cârpa ei albă într-un fel de funie. Cu această funie spera ea să se apere!

Ruslan voia să treacă mai departe, când o lovitură cruntă, tăindu-i răsuflarea, îl doborî, aruncându-l de acelaşi perete. N-a căzut doar pentru că s-a proptit cu coastele de genunchii înfloratei.

Ţipând sălbatic, ea începu să-l şfichiuie cu cârpa ei răsucită, lucru ce-l încredinţă într-o clipă că n-are de ce să se teamă de ea.

Care dintre cei trei ce se apropiau, cu feţe schimonosite, cu boarfele lor grele în mâini, l-a lovit sub pântec? De fapt, nici nu mai conta care. Pur şi simplu venise timpul să intervină. I-a cântărit pe toţi trei dintr-o privire. Unul era rănit – muşcat la o mână, abia se ridicase de la pământ, unde fusese doborât de Baikal – acum aiurează, încă nu e în stare să judece limpede. Al doilea – scund, vânjos, cu faţa rotundă, impenetrabilă, pe care aproape că nu i se distingeau ochişorii umflaţi – era cu adevărat periculos, ăştia nu se lasă uşor biruiţi; ei gândesc mai încet, de aceea nu se grăbesc să dea înapoi. Iar al treilea era băiatul lui, băiatul necăjit, cu buze plinuţe, cu rucsac şi tălpi de cauciuc. O dată îi iertaseră încălcarea regulamentului, de ce s-a băgat din nou? De ce atacau în trei, când doar unul era în stare de ceva?

Uite de ce! Ei vorbeau cu înflorata, o încurajau, îi veneau în ajutor. Cel mai absurd lucru era că el nu-i dorise răul, îi era indiferentă. Pur şi simplu, fata se nimerise între el şi şanţul pe care nu-i trecuse prin cap ori încă nu se hotărâse să-l sară – atunci ar fi trebuit să se întoarcă la el cu spatele. Ce întorsătură prostească luase totul!

Ruslan porni spre ei, arătându-şi colţii, şchiopătând puţin cu labele dinapoi. Ei s-au retras – uite, nu se aşteptau la un atac –, dar nu toţi. A rămas vânjosul. Însă tocmai pe asta conta şi Ruslan şi de aceea se plecase pe labele dindărăt, ca să sară.

Îl doborî totuşi pe vânjos, însă acesta reuşi să-i opună umărul rotund, tare ca lemnul. Ar fi fost o greşeală să sfâşie acest umăr, dar începuse deja să turbeze de furie – măcar de-ar fi început bărbatul să țipe! Vânjosul îşi eliberă însă în tăcere, fără grabă, ambele mâini şi-l apucă pe Ruslan de gât. Iată de ce lumea devine tulbure şi toate măruntaiele ţi-s arse de frig. Zgâriind neputincios pieptul vânjosului cu ghearele, câinele se smuci şi-şi încordă din toate puterile gâtul, fără să simtă loviturile peste spate, ca şi cum

acesta i-ar fi înţepenit. Simţi doar când asupra capului său se nărui ceva greu şi îndesat şi ceva ascuţit îi crăpă arcada. Dar, exact cu acelaşi rucsac, greu ca un afet de mitralieră, se alesese şi vânjosul peste degete; încăierarea îl slăbise şi Ruslan, smucindu-se, se eliberă, înghiţi o gură de aer, sări înapoi spre peretele chioşcului. Femeia cu rochie înflorată nu mai era acolo.

Coloana se destrămase, se prefăcuse într-o adevărată ruşine, într-o adunătură ţipătoare, de coşmar, ce se bulucise pe partea cealaltă a străzii. De acolo, încă se mai auzeau glasurile a trei sau patru câini. Da, doar trei-patru, în frunte cu Baikal. El e un bun luptător – calm, curajos şi puternic. Baikal nu se agită şi nu oboseşte repede, poate să-i molipsească şi pe alţii cu calmul lui, dar să fi fost Djulbars în locul lui! Toţi ar fi căzut, însă ar fi potolit turma.

Cei trei, cu care el nu câştigase nicidecum încleştarea, se apropiau din nou. Vânjosul era din nou în picioare, tăcut şi calm, fără să se ţină măcar de umăr – și Ruslan pricepu că se îngroaşă gluma.

Celor trei le-o luă înainte un al patrulea, ivit de undeva, dintr-o parte. Purta un veston militar, pantaloni de călărie, cizme soldăţeşti, și avea breton scurt, de culoarea paiului. Şi, după cum se apropia, cu mâinile desfăcute larg ca să-l apuce de zgardă, după felul cum vorbea, fluierând, autoritar şi blând: „La mine, bun băiat, vino la mine“, Ruslan îşi dădu seama că mai avusese de-a face cu câini. Fostul Ruslan se prea poate să-i fi dat ascultare soldatului, nu însă şi Ruslan de acum, care luase otravă din mâinile unui trădător. Soldatul din tagma stăpânilor, alăturat întunecaţilor, era un duşman mai rău decât aceştia, mult mai rău!

Şi iată ce văzu cu coada ochiului: îl văzu pe Dick, ieşind de după picioarele cuiva și șchiopătând de-a curmezişul străzii spre golul de sub o poartă. Îşi ţinea în aer o labă din faţă, însângerată. Iar din spate păşeau doi deţinuţi şi-l loveau cu beţele peste spinare. Furios, Dick se întorcea şi se repezea, dar, de fiecare dată, uita de laba rănită şi se prăbuşea, urlând, la pământ. O băteau pe Aza cea oarbă, care se izbea neputincioasă de-un gard – oare se luptase şi ea? Toate acestea le văzuse și soldatul, pentru ca apoi să spună: „Vino aici, băiat bun“?!

Abia în ultima clipă soldatul renunţă la încercările lui şi se feri

cu cotul. Ruslan îşi înfipse colţii în el şi se prăvăli în praf, odată cu victima. Aceasta se zvârcolea sub câine şi gemea, îl împingea, fără vlagă, cu cealaltă mână; poate că Ruslan ar fi cedat, însă, în jur, se adunaseră complicii soldatului, îl loveau cu vârful încălţărilor sub coaste, îl apucau de coadă şi de urechi. Ruslan răbda și nu dădea drumul cotului. Totul era însă zadarnic. Ruslan îşi dădu seama că nu-i sperie nici dacă îi roade soldatului osul, trebuia să-l ia de gât pe următorul. Și, prinzând o clipă când aceștia parcă ezitară, el şi făcu un salt înapoi – să-şi tragă sufletul și să se uite în jur.

Disperat la culme, o văzu pe Alma dispărând în spărtura dintr-un gard – ce-i drept, albinosul ei se depărta mai demn, reuşise chiar să-l muşte cum se cuvine pe deţinutul care-l atacase cu băţul. Să-i fie de învăţătură albinosului: cine apucă de picior pe unul care are în mână un băţ? Acolo unde mulțimea era mai rară, îl zări pe Baikal, hăituit deja în străduţă, repezindu-se de acolo asupra a două joarde pe care i le împingeau, răcnind, în gură… Asta a fost tot: el, Ruslan, rămânea singur. Singur – ca să mâne în coloană întreaga turmă ce se împrăştia, urla, scăpase din frâu! Și, chiar dacă n-avea s-o ducă până-n lagăr – nu, nu mai spera aşa ceva – măcar s-o reţină aici, până la venirea stăpânilor – trebuiau doar să apară odată și odată!

În spate, îl apăra peretele chioşcului. De cei trei de la tejghea n-avea de ce să se teamă – în tot acest timp, pare-se, nu-şi schimbaseră poziţia şi priveau la ce se petrece cu o uimire mahmură; n-avea de ce se teme nici din partea femeii care stătea după gard, sprijinită în lopată şi încruntându-şi trist faţa înnegrită de soare. Cel mai periculos era soldatul căzut în praf, lipindu-şi cotul muşcat de burtă – acesta ştia câte ceva despre Slujbă şi putea, trădător mârşav ce era, să-i pună la cale pe toţi, să-i înveţe, însă dădea impresia că e prea ocupat cu rana lui. Mai rămăsese gardul scund, peste care putea să sară în caz de nevoie, să-şi păcălească urmăritorii și să se repeadă din partea cealaltă. Acesta era tot sprijinul lui. Iar mulţimea se apropia, venea asupra lui, se adunase în semicerc, cu chipuri furioase, cu beţe şi calabalâcul greu din mâini.

Începu să mârâie ameninţător, furios, frenetic, arătând că nu glumeşte cu ei, că îi va ucide şi că e gata şi să moară; porni spre ei, rânjindu-şi colţii tremurânzi. Ei se opriră, dar nu dădură îndărăt.

Nu, nu-i înspăimânta. Degeaba se repezea când la unul, când la altul – aceștia se fereau sau îşi ţineau pavăză rucsacurile, veneau dintr-o parte şi-l împungeau cu joardele în coaste ori anume se descopereau, întărâtându-l cu vulnerabilitatea lor, ca să-i bage între colți fie o scurtă de pânză de cort, fie o manta. El îşi dădu seama – îl istovesc înadins, ca cei din spate să aibă timp să se împrăştie care-ncotro.

Măcar pe unul dintre ei trebuie să-l înhaţe ca lumea. Aşa l-au învăţat stăpânii, l-au învăţat instructorul şi sumanele cenuşii: mai bine să-l înhaţi pe unul cum trebuie, decât cinci aşa şi aşa. De-acum însă vedea lumea în galben intens – iarba şi praful erau galbene, galben era cerul albastru al amiezii, galbene feţele lor şi propriul sânge, care curgea din arcada crăpată; în această stare, el nu avea un duşman mai aprig decât pe sine. Îl alese pe băiat, care, nu se ştie de ce, îl înfuria cel mai tare, deşi se ţinea ceva mai departe şi doar privea – probabil, tocmai de aceea l-a şi ales, pentru că i-ar fi mirat mai mult pe toţi şi i-ar fi reţinut mai îndelung. Şi, când doi dintre ei se năpustiră spre el, îi păcăli, sări printre ei şi se repezi spre victima aleasă.

Ruslan sări întinzându-și trupul lung, împingându-și în față botul rânjit şi însângerat, cu urechile lipite. Chiar de când era în aer, simţi că va da greş. Vedea acum cu un singur ochi, celălalt era plin de sânge, nu calculase bine distanţa și sărise prea devreme. Băiatul scoase un țipăt sălbatic, exact ca un animal, şi instinctul din lăuntrul său, la fel de animalic, trezit fulgerător, îi frânse corpul aproape în două. Ruslan, atingându-l din avânt cu burta, se dădu peste cap şi se rostogoli în praf. Numaidecât, nelăsându-l să se scoale, îi căzură în cap două joarde şi cineva, apărut de undeva, își luă avânt și îi prăvăli în spinare un cufăraş, ferecat pe la colţuri.

După asemenea lovitură – ce forţă ar mai putea să ridice de la pământ un animal? Groaza faţă de o nouă lovitură? Dar ei nu-l mai băteau şi simţi că, dacă ar rămâne întins, ei nu l-ar mai atinge. Groaza pentru puii tăi te ridică, dar în viaţa lui Ruslan nu exista așa ceva şi el nu cunoştea acest sentiment. În schimb, cunoştea altceva, băgat de noi în cap: datoria pe care i-am insuflat-o, deşi abia dacă ştiam noi înşine ce înseamnă. Și această datorie îl sili să se ridice.

Gura îi era plină de praf. Înecându-se cu el, îl scuipă, apoi, cu un

efort incredibil, îşi îndreptă labele din faţă şi se aşeză. Dar mai mult de atât nu fu în stare – şi nu asta îl îngrozi, ci gândul că ei s-ar putea să-şi dea seama. Se strânseseră aproape de tot, putea să-i înhaţe, dar n-o făcu, dădea doar din cap, arătându-şi colţii şi mârâind răguşit.

— Naiba să-l ia, băieţi, nu-l mai întărâtaţi, zise soldatul. Stătea tot în praf, sfâșiindu-și o mânecă şi bandajându-şi cotul. Câinele slujește.

— Nu-l întărâtă nimeni, spuse băiatul. Şi se indignă: Aşa deci, reiese că slujeşte? Lepădătura!

— Nu-i lepădătură, observă soldatul. Asta l-au instruit să facă, aşa că își face datoria. Dea Domnul fiecăruia. Dacă am învăţa aşa şi noi – tu şi cu mine. Zâmbi, strâmbându-se de durere. Iar eu, fie vorba între noi, mi-aş lua unul ca el.

— Păi el şi pe dumneavoastră parcă...

— Tocmai de-aia l-aş şi lua. Nu te băga! Nu eşti stăpânul!

Soldatul începu să tragă cu dinţii de nodul de la cot. Băiatul se apropie de el.

— Să vă ajut? Au chemat deja o maşină. Sunt vreo douăzeci de oameni răniţi!

— Ei, dacă vine maşina, rosti soldatul, o să mă ajute, deci nu mai e nevoie și de tine. Dar pierderile, prietene, nu se anunţă în gura mare. Se spune doar atât: „Sunt pierderi“.

Ruslan stătea, sprijinindu-se cu ultimele puteri pe labe şi cu capul plecat. Mai mârâia arar – să le aducă aminte că n-a cedat, dar nu înţelegea de ce zăbovesc. Sau nu-şi dau seama că el nu se poate ridica?

Aşa l-a văzut Sfrijitul: însângerat, jalnic şi înspăimântător. Coastele îi săltau şi se lăsau, aburind. Labele dindărăt erau date într-o parte aşa, nefiresc, iar spinarea, încovoiată în chip atât de straniu, te făcea să crezi că i-a apărut o articulaţie în coloană. Însă aceasta a fost greşeala Sfrijitului, fatală pentru Ruslan.

— De ce trebuia să-i rupeţi şira spinării? întrebă Sfrijitul. Nu era neapărată nevoie. Eh, tinereţe! Vă place să vă bateţi, băieţi. Pe viaţă şi pe moarte! Pe viaţă şi pe moarte!

— Da, s-au cam înfierbântat, constată soldatul.

— Mai şi vorbiţi! se indignă iarăşi băiatul. S-au întâmplat atâtea aici! Nu ştiţi dumneavoastră.

— Ce s-a întâmplat aici, zise Sfrijitul, ştiu eu mai bine, tu n-ai avut prilejul.

— Ştim amândoi, spuse soldatul.

Sfrijitul se apropie de Ruslan, vrând să-l mângâie. Dar capul acela înspăimântător se ridică, buzele tremurânde se întredeschiseră, dând la iveală colţii. De regulă, un asemenea avertisment era suficient ca omul să înţeleagă şi să stea la locul lui. Sfrijitului, totuşi, trebuia să-i laşi puţin mai mult răgaz – să se obişnuiască cu gândul că niciodată, nici măcar o clipă, nu-i fusese lui Ruslan stăpân.

Sfrijitul n-avu însă nevoie de acest răgaz. El reveni, cât de iute putu, în formaţie sau în locul acela, care înainte fusese o formaţie.

— Văd că n-ai uitat-o, spuse soldatul zâmbind, ţii minte slujba! Mai e ceva; mâinile la spate!

Sfrijitul nu-i răspunse.

Trebuie că și băiatul înțelegea ceva, căci stătea trist şi gânditor.

— Bun, dar ce-i de făcut cu el? întrebă, privindu-i pe toţi dezorientat. Nu putem să-l lăsăm aşa. Trebuie dus la veterinar…

— Glumeşti, spuse Sfrijitul, ce veterinar îi pune şira spinării la loc!…

— Îl chemăm imediat pe halterofil, spuse soldatul. Hei, halterofilule! îl strigă el pe vânjos. Nu-i aşa, că nu ţi-a trecut încă ciuda pe el? Ia o lopată şi rezolvă-l. Trebuie, înţelegi? Patria îţi ordonă.

Vânjosul se uită în treacăt la Ruslan, cu ochişorii lui bulbucaţi, şi se duse spre gard. Femeia, ascultătoare, îi dădu imediat lopata şi se depărtă. Vedea însă totul prin crăpăturile mari din gard.

Vânjosul suci lopata în toate chipurile. Părea o jucărie în mâinile lui puternice, musculoase. Cu siguranţă însă, nu avusese niciodată prilejul să ucidă şi nu ştia cum se face asta şi nici nu voia aşa ceva.

— De ce în felul ăsta? întrebă băiatul. Nu se găseşte la nimeni o armă?

— Nu, spuse Sfrijitul. Aici nimeni n-a ţinut arme. Era interzis.

Toţi îi făcură loc vânjosului. Ruslan încetă să mârâie şi-şi lăsă iar capul în jos. Văzu cum picioarele în cizme prăfuite se desfac mai larg, cum apare umbra lopeţii ridicate şi, pe neaşteptate, îl cuprinse furia – furia lui, nu cea insuflată de noi. Înțelesese deja că

nu poate să mai oprească pe nimeni, că ei l-au învins – dar, pentru viaţa lui, animalul luptă până la capăt, animalul nu linge cizmele ucigaşilor – şi, repezindu-şi capul în sus, se avântă în întâmpinarea lopeţii şi înhăţă fierul cu colţii.

Oricât de dureros ar fi fost pentru el, avu satisfacţia să vadă faţa vânjosului îngălbenindu-se, să vadă zăpăceala din ochişorii lui bulbucaţi.

— Oho, eşti puternic! zise vânjosul, smucind lopata şi zâmbind vinovat, cum zâmbea, probabil, când nu-i reuşeau exerciţiile de la prima încercare. Ei bine, ce facem cu el?…

— Păi, orice-ai face, fă odată, zise Sfrijitul. Trebuie să-l răpui. Nu mai are multe zile. N-are unde trăi.

Înroşindu-se brusc, vânjosul ridică iarăşi lopata. El veni dintr-o parte, unde Ruslan nu-l putea vedea, şi o coborî pieziş, cu un horcăit. Întorcându-se la auzul horcăitului, Ruslan mai reuşi să vadă doar lopata sclipind – palidă şi rece, ca fundul castronului de aluminiu, lins până la ultima picătură…

Apoi cei doi, vânjosul şi băiatul, îl apucară de labele din faţă şi-l târâră spre şanţ, lăsând în urmă o dâră roşie întreruptă, care se închega în bobiţe prăfuite. Cum însă proprietarii caselor se împotriviră vehement, să nu le arunce hoitul în dreptul ferestrelor, au fost nevoiți să-l târască departe, dincolo de ultima casă, şi acolo să-l azvârle de pe terasamentul săpat cu buldozerul.

Tot acolo au aruncat şi lopata, murdară de salivă şi sânge.

6

Aza cea oarbă i-a lins rănile de pe coaste şi spate, rana groaznică, adâncă, de lângă ureche, a urlat o vreme deasupra lui, ridicându-şi spasmodic spre soare capul lipsit de vedere. Apoi s-a depărtat, fără speranţa că Ruslan îşi va reveni vreodată din starea lui de inconştienţă.

Totuşi şi-a revenit. O să pară incredibil că, opintindu-se pe labele dinainte, cu spinarea numai contuzii, cu labele din spate abia-abia greblând pământul, el birui şi terasamentul din pietriş, şi tot drumul înapoi, până la gară. Aşa va părea dacă nu ştii cât de îndârjit, concentrat şi fără greş se târăşte orice creatură lovită de-o nenorocire spre locul unde i-a fost dat cândva să se chinuie mult şi să se înzdrăvenească. Probabil, dacă Ruslan ar fi fost conştient, n-ar fi făcut acest lucru. Însă conştiinţa lui se întunecase şi în ea mai rămăsese doar un lucru: ungherul de lângă împrejmuirea de piatră, dintre closet şi lada de gunoi, unde biruise atunci otrava.

Arşiţa de după-amiază îi alungase pe oameni la umbra obloanelor, în răcoarea camerelor cu perdele stropite cu apă. Pe stradă nu era nici ţipenie. Câinii de curte, zăpăciţi de căldură, moţăiau în cuşti şi pe sub pridvoare şi nu dădură glas când Ruslan se târa prin dreptul curţilor, pe trotuarul din scânduri. Dar, aproape de amurg, după ce s-au săturat de tras la aghioase, aceştia şi-au manifestat interesul faţă de el. Ei l-au şi readus în simţiri. Pe lângă tot ce se întâmplase, Ruslan trebuia să mai îndure şi această suferinţă, cea mai umilitoare – trebuia să mai fie hărţuit şi de aceşti Milka şi Cernuha, de Buton şi Kabâsdoh, pe care cândva îi desconsiderase. Ruslan nu ştia cât de mult le rănise amorul propriu. Nu ţinuse cont nici de cea mai ordinară însuşire câinească

(de altminteri, şi explicabilă probabil, pentru aceste mici fiinţe incapabile să se apere singure şi umilite adesea de om), aceea de a ataca cu întreaga haită pe cel doborât, sleit de puteri; cu cât mai mare era cel căzut, cu atât mai mari le sunt zelul şi desfătarea.

Ciudat însă, în repetate rânduri, atacurile lor fie că nu se terminau cu nimic, fie că se dovedeau mai slabe decât se temea el, auzindu-le glasurile clocotind de furie. Ceva îi împiedica să se răfuiască cu el. Cineva puternic, care mergea alături, pe partea ochiului orbit – poate Alma sau Baikal, acum nu-i mai putea recunoaşte după glas – de fiecare dată le respingea atacurile sau primea o porţie asupra sa, iar restul înflăcărării acestor javre se consuma în încăierările dintre ele. Apoi câinii au fost alungaţi de un trecător inimos. S-au îndepărtat bucuroşi şi foarte mulţumiţi – la urma urmelor, pentru ei era suficient să muşte o singură dată – după aceea, se puteau fuduli că nu doar o dată!

Puţin mai târziu, izbutind să treacă de piaţă, îşi văzu apărătorul şi se gândi că, de bună seamă, ar fi fost mai bine să rămână sub terasament. De droaia de javre înfuriate îl apărase Trezorka – același Trezorka mărunţel, cu burta umflată, de la care, ieri, încă ar fi socotit o înjosire să primească ajutor.

Trezorka a fost cu el până la capătul acestui drum. Şi când labele dindărăt ale lui Ruslan nu se îndoiră ca să încapă în cotlon, tot Trezorka i-a făcut acest serviciu. Acum, Ruslan era ocrotit din trei părţi; dintr-a patra, nădăjduia să se poată apăra singur. Trezorka era liber să plece. Dar el încă stătea acolo, odihnindu-se, tresărind din când în când, violent şi cu scâncete, din cauza spaimelor care nu trecuseră şi a multelor muşcături. Ar fi vrut să afle ceva la sfârşit şi întreba cu ochi trişti şi mustrători, pesemne următorul lucru: „De ce ai făcut asta, frate?“.

Ruslan îşi luă rămas-bun de la el, scuturându-şi brusc capul – capul care îl îngrozea pe Trezorka, cu un ochi plin de sânge – şi acesta înţelese că n-are rost să întrebe, că nici Ruslan nu ştia răspunsul. Mai înţelese că trebuie să plece neîntârziat, căci ceea ce se întâmpla acum cu Ruslan era mai înspăimântător şi mai important decât tot ce-ar fi vrut el să afle şi că acest lucru nu trebuie văzut de nimeni. El plecă, dându-se îndărăt, zbârlit de spaimă şi, cotind după ladă, o luă la fugă, cu un urlet pe care nu și-l putea stăpâni.

Uneori, vezi cum aleargă, în întunericul ce se lasă, prin mijlocul străzii un căţelandru, schelălăind convulsiv şi înăbuşit printre fălcile încleştate, parcă încercând să scape de cineva, deşi nu-l fugăreşte nimeni. Pare că se salvează de sine însuşi – dincolo de marginea acelui întuneric, el s-a uitat din imprudenţă ori din curiozitate acolo unde cel viu nu trebuie să privească şi a atins un mister care îl face să înghețe până și în culcuşul cel mai călduros. Trezorka ducea cu el doar începutul misterului şi deja era condamnat – să nu se încălzească, să nu se atingă de mâncare, să nu răspundă la chemarea stăpânei, ci să se pitească în crăpătura cea mai întunecată şi mai dosnică, cu nasul băgat într-un ungher și cu pleoapele strânse. Dar nici acolo nu se va rupe firul care-l legase de Ruslan, nici acolo nu se va putea ascunde şi va îngheţa de spaimă, auzindu-şi inima care i se umflă şi bate tare; el nu ştie că bătăile inimii lui coincid cu bătăile altei inimi – şi aşa va fi mereu, până când acea altă inimă se va opri. Abia atunci se va rupe legătura şi-l va lăsa pe el, sleit de puteri, chinuit, să aţipească.

Scâncetul lui Trezorka, stingându-se treptat, n-a fost ultimul sunet care l-a neliniştit pe Ruslan. Mult timp a mai auzit paşi şi glasuri apropiindu-se, a auzit cum cade cu zgomot capacul lăzii de gunoi, chiar deasupra urechii sale, cum scârţâie şi zăngăne o găleată deşertată – de fiecare dată încremenea, ţinându-şi răsuflarea, dar soarta i-a fost milostivă – n-a fost observat de nimeni. Însă, chiar de l-ar fi observat, ar fi fost luat drept o grămadă cenuşie de cârpe sau de gunoi.

Aştepta căderea nopţii şi, odată cu ea, liniştea şi singurătatea – avea nevoie să-şi aducă aminte ceva, să-şi dea seama ce scăpase din vedere. Condamnat să nu ştie ce anume se va mai întâmpla cu el până dimineaţă, se pregătea totuşi, trebuia să se întoarcă undeva – oare nu acolo, în neagra nefiinţă din care se ivise cândva? Şi firul vieţii lui Ruslan porni încetişor să se deruleze îndărăt.

Zilele i se perindau – aproape identice, precum stâlpii de susţinere a sârmei ghimpate, precum şirurile de barăci – gărzile lui, convoaiele, urmăririle şi luptele lui; aşa și le amintea, colorate în gălbeneală duşmănoasă şi, pretutindeni, captivul era el – cu zgardă sau fără zgardă – niciodată liber, niciodată independent. Își dorea acum să se întoarcă la prima bucurie a animalului – la

libertatea pe care n-o uită nicicând şi cu a cărei pierdere nu se împacă în veci; grăbi mai departe, mai departe şi, în sfârşit, ajunse, răzbătu până la ea, se văzu într-o volieră spaţioasă a crescătoriei, văzu ţâţele trandafirii cu pete cafenii ale mamei – căţea emerită, medaliată, şi pe cei cinci fraţi şi surori, care se bat, se răstoarnă unul pe altul în aşternutul moale. Prin plasa care ocupă o latură întreagă se zăresc verdeaţa vie, nisipul galben şi albastrul scânteietor; plasa în sine nu o observaseră și nu-şi puneau nici întrebarea ce e cu ea. Dar iată că, din acea parte, se apropiară, deschiseră uşa, tot din plasă, şi intră el – stăpânul. A intrat cu un alt om, deja cunoscut de ei – venise des până atunci, cu mâncare pentru mamă, măturase în volieră cu mătura lui neînfricoşătoare. Era prima dată când Ruslan îl vedea pe stăpân – tânăr, puternic, chipeş, în hainele frumoase ale stăpânilor şi cu faţa lui minunată, divină, cu ochi arzând ameninţător, plini ca nişte blide de apă tulbure albastră – şi pentru prima oară a simţit o frică instinctivă, de care nu-l mântuia nici apropierea mamei.

— Alege unul, a spus omul cu mătura.

Stăpânul, lăsându-se pe vine, s-a uitat îndelung, apoi a întins mâna. Şi brusc, cei cinci fraţi şi surori ai lui Ruslan s-au târât spre această mână întinsă, supuşi, scâncind jalnic, tremurând de frică şi nerăbdare. Mama, înveselită, mândră de ei, îi împungea cu nasul. Şi doar el, Ruslan, s-a zbârlit şi a început să mârâie, s-a retras într-un colţ întunecos al volierei. Era întâia dată în viaţa lui când mârâia – temându-se de mâinile stăpânului, de degetele lui scurte, acoperite cu perişori rari, roşcaţi. Iar mâna i-a ocolit pe toţi şi s-a întins doar spre el şi, apucându-l de ceafă, l-a scos la lumină. Faţa cumplită s-a apropiat – faţa aceea pe care o va adora, iar apoi o va urî – a surâs satisfăcută, iar el mârâia şi se smucea, agitându-şi lăbuţele şi codiţa, plin de furie şi de frică.

În această situaţie, avea să-şi afle numele – nu cel cu care îl striga mama, deosebindu-l de ceilalţi pui ai ei – pentru mama, el era ceva de genul „Îrm“.

— Cum l-ai înregistrat? a întrebat stăpânul.

Omul cu mătura a venit mai aproape, l-a cercetat cu privirea.

— Ruslan.

— Ce-i asta – Ruslan? Aşa sunt numiţi ăia de vânătoare. Eu i-aş fi spus Jerick. Deşi avem deja un Jerry. La naiba, fie şi Ruslan. Ai

auzit cum te cheamă? Ce te fâţâi? N-ai încredere în nenea?

Cu două degete a căscat botul căţelului și s-a uitat în cerul gurii.

— Parcă e cam fricos, a observat omul cu mătura.

— Tare te mai pricepi tu! a zis stăpânul. E bănuitor, spurcăciunea. Uite cine va sluji. Oho, ce rău e! A şi făcut pe el. Şi, izbucnind în râs, i-a dat un bobârnac dureros peste burtica încă golaşă, și l-a pus pe Ruslan în acelaşi colţ, separat de ceilalţi. Uite, pe acesta să-l mai hrănească puțin. Iar pe ăştia – îneacă-i. Niște lingăi, gunoaie.

Mama nu le-a mai dat atenţie şi l-a tras spre ea numai pe Ruslan. Cei cinci, respinşi, au fost puşi într-o găleată şi duşi de acolo. Au adus alţii – străini – înverşunat de lacomi, care trebuiau s-o chinuie cu dinţii deja ieşiţi – ea i-a acceptat pe toţi şi i-a lins, uitându-se cu devotament în ochii stăpânului.

De ce nu s-a repezit, n-a sărit să sfâșie? Văzându-se ca în trecut, neajutorat, Ruslan nu putea nici acum să-i înţeleagă seninătatea, fruntea fără cute. Cuprins din nou de groază, s-a năpustit să-şi salveze fraţii şi surorile de-un sânge cu el – a căzut însă, apăsat de laba ei grea. Ce înţelegere exista între mamă şi stăpân, ce adevăr lugubru cunoştea ea, încât, cu atâta supunere, și-a trimis puii la moarte? Pentru mama unui animal, toţi puii ce i se răpesc pleacă doar la moarte, nicăieri altundeva!

Acel adevăr sinistru i se dezvăluise astăzi, când, doborât de-o lovitură, i-a văzut pe cei trei care veneau asupra lui, cu feţe schimonosite, când s-a prăvălit rucsacul şi când s-a înălţat lopata, iar Sfrijitul a spus: „Termină-l“. Niciodată, niciodată în întunecaţii ăştia nu s-a potolit ura, ei aşteaptă doar ceasul când s-o reverse asupra ta – și doar pentru că îţi faci datoria. Aveau dreptate stăpânii – în fiecare din cei care nu fac parte din rândul lor se ascunde un duşman. Însă, şi din rândul lor, i-au fost oare prieteni? Numai instructorul singur, devenit mai apoi câine, a fost un prieten cu adevărat, dar ce le-a lătrat el atunci, în noaptea aceea geroasă, în urletul viscolului? „Să plecăm de la ei. Aceştia nu ne sunt fraţi. Ne sunt duşmani. Toţi până la unul – duşmani!“ Deci tot ce s-a întâmplat astăzi ea a prevăzut, căţeaua înţeleaptă, condamnată ca, pentru zeama primită, să fete şi să hrănească pentru Slujbă nişte haini şi niște bănuitori? De aceea, aşadar, nici nu s-a frământat – pentru că ştia – celor cinci, care i-au fost luați

într-o găleată de tablă, nu li se hărăzise soarta cea mai rea?

...Orice făptură, lovită de nenorocire, se târăşte acolo unde a mai trebuit cândva să sufere şi să se înzdrăvenească. Dar Ruslan nu se trăsese încoace din această pricină şi nu mai putea fi salvat nici de saliva tămăduitoare a Azei, nici de ierburile amare ori de florile al căror miros îl simţea întotdeauna când i se întâmpla să bolească puţin ori să fie rănit. Animalul rănit trăieşte atâta timp cât vrea el să trăiască – dar, iată, el a simţit că acolo, unde deja se afundă din când în când, nu va fi nici pivniţă, nici bătaie cu cureaua de la zgardă, nici înţepături cu acul ori muştar – nu va fi nimic, nici sunete, nici mirosuri, nici un fel de alarme, ci doar linişte şi întuneric – şi, pentru întâia oară, îşi dori să ajungă în acel loc. N-avea de ce să se întoarcă. Nenorocita lui de dragoste – deformată – faţă de om murise şi nu cunoştea o altă dragoste, nu se ataşase de altă viaţă. Zăcând în ungherul lui puturos şi plângând cu suspine din pricina durerii, el auzea sirene îndepărtate, ţăcănitul garniturilor de tren apropiindu-se, dar nu mai aştepta nimic de la ele. Şi vedeniile din trecut, care-i mai răsăreau în minte – plăcute cândva, înseninându-i viaţa – acum doar îl chinuiau ca un vis urât, ruşinos, la trezire. Aflase el aievea destule lucruri despre lumea celor cu două picioare, o lume plină de cruzime şi trădare.

E timpul să-l lăsăm pe Ruslan, aceasta fiind acum şi singura lui dorinţă – ca noi toţi, cei vinovaţi faţă de el, să-l lăsăm, în sfârşit, în pace şi să nu ne mai întoarcem niciodată. Toate celelalte lucruri pe care creierul său zdrobit, care de-acum începea să se inflameze, le-ar mai putea născoci, e puţin probabil să fie accesibile înţelegerii noastre şi nici nu trebuie să aşteptăm vreo iluminare.

Însă aşa i-a fost sortit lui Ruslan ca nici măcar în cel din urmă ceas să nu fie părăsit de Slujba sa. Ea l-a chemat chiar şi de aici, de la trecerea pe tărâmul celălalt, ca măcar el să-i răspundă. În acest ceas, când a fost trădată de către cei mai credincioşi dintre credincioşii ce juraseră să-şi dea viaţa fără rezerve pentru ea, când s-au dezis de ea şi s-au dat deoparte miniştri şi generali, judecători şi călăi, informatori plătiţi sau dezinteresaţi, când înşişi stegarii ei au aruncat în noroi stindardele terfelite, în acest ceas, așadar, Slujba căuta sprijin, făcea apel la fidelitatea neţărmurită a unuia

singur măcar, iar ostaşul, muribund, a auzit chemarea trâmbiţei de luptă.

I s-a năzărit că s-a întors stăpânul – nu, nu fostul său Fruntaş, ci un altul, care n-avea nici un miros şi purta nişte cizme noi, cu care va fi nevoit să se obişnuiască de-acum încolo. Însă mâna lui, aşezată pe fruntea lui Ruslan, era fermă şi autoritară.

…A ţăcănit carabina, zgarda i-a fost scoasă. Stăpânul a întins mâna, arătând unde-i duşmanul. Ruslan s-a smuls şi a pornit-o ca fulgerul într-acolo, în salturi largi, fără să atingă pământul, puternic, neştiind nici de durere, nici de frică, nici de iubire faţă de careva. Şi, în urmă-i, zbura un cuvânt, unica răsplată pentru el – pentru chinurile şi credinţa lui:

— Atacă, Ruslan!… Atacă!

1963-1965, 1974
Moscova